

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. dr inż. Kazimierz Idaszewski (1878-1965)

Zarządzeniem Prezydenta Krajowej Rady Narodowej z 24 maja 1945 roku została powołana Politechnika Śląska z czterema Wydziałami: Mechanicznym, Elektrycznym, Hutniczym (zamienionym później na Chemiczny) i Inżynieryjno-Budowlanym. Powstała z przeniesienia organizowanych od kwietnia 1945 roku wydziałów politechnicznych przy Akademii Górniczej w Krakowie, które miały być załącznikiem przyszłej Politechniki Krakowskiej. Otrzymała nazwę Politechnika Śląska z tymczasową siedzibą w Krakowie. Wykłady rozpoczęły się już w maju 1945 r. Tymczasem na Śląsku poszukiwano odpowiedniej lokalizacji dla uczelni. Rozważane były lokalizacje w Katowicach, Zabrze, Bytomiu i Gliwicach. Ostatecznie wybór padł na Gliwice, gdzie istniały odpowiednie budynki po licznych szkołach średnich i było dużo wolnych mieszkań dla pracowników naukowych i administracyjnych. Ponadto władze miejskie podjęły uchwałę o utworzeniu dzielnicy akademickiej.

W Gliwicach trwały więc intensywne prace organizacyjne i przygotowawcze, którymi kierował pierwszy rektor Politechniki Śląskiej prof. Władysław Kuczewski. Wielkim orędownikiem utworzenia Politechniki był ówczesny wojewoda śląsko-dąbrowski, generał Aleksander Zawadzki, który udzielał wydatnej pomocy nowej uczelni oraz jej pracownikom i studentom. Pierwszym dziekanem Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej w Krakowie był prof. Kazimierz Idaszewski z Politechniki Lwowskiej. Wykłady w Krakowie trwały do połowy września, po czym nastąpiło przeniesienie Politechniki Śląskiej do Gliwic, gdzie wykłady rozpoczęły się w październiku. Na pierwszym roku istniały więc dwa równoległe semestry: jeden - który zaczął się w jesieni w Gliwicach i drugi - „krakowski”.

Prof. Kazimierz Idaszewski urodził się 16 stycznia 1878 roku w Nochowie w powiecie Śrem, w województwie poznańskim, jako syn nauczyciela szkoły powszechnej. Miał siedmioro rodzeństwa. Po ukończeniu w 1898 roku gimnazjum klasycz-

nego w Śremie studiował na wydziale mechaniczno-elektrotechnicznym w Brunzshwiku (Dolna Saksonia). Dyplom inżyniera elektryka uzyskał z odznaczeniem 16 stycznia 1903 roku. Mając pociąg do elektrochemii obronił 25 czerwca 1904 roku z odznaczeniem pracę doktorską „Versuche über das elektrolytische Verhalten von Schwefelkupfer” (badania nad zachowaniem się elektrolitycznego siarczku miedzi). Był to pierwszy doktorat z elektrotechniki wśród polskich inżynierów. Jednocześnie, po zakończeniu części laboratoryjnej dysertacji, zaczął pracować jako asystent przy Katedrze Elektrotechniki kierowanej przez prof. Romana Dzieślewskiego w Szkole Politechnicznej we Lwowie. Pragnąc jednak pogłębić swe techniczne wiadomości podjął we wrześniu 1904 roku pracę w Siemens-

Schuckertwerke w Berlinie, początkowo w oddziale badania maszyn prądu stałego, następnie w biurze obliczeniowym i konstrukcyjnym. W czasie 15-letniej pracy u Siemens-a zapoznał się również z maszynami i urządzeniami 3-fazowego prądu przemiennego, z elektrowniami i urządzeniami elektrycznymi na okrętach, uczestnicząc w próbach odbiorczych maszyn względnie załatwiając życzenia czy też reklamacje klientów. Za wyniki osiągnięte w pracy otrzymał od dyrekcji koncernu list pochwalny wraz z nagrodą pieniężną.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości powrócił do kraju, aby swą wiedzą służyć wolnej ojczyźnie. Zaczął pracować w Szkole Politechnicznej we Lwowie, gdzie pierwszego stycznia 1920 roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry Pomiarów Elektrotechnicznych. W organizację katedry i utworzenie Laboratorium włożył bardzo dużo wysiłku i starań. Ponadto, wobec trudności z obsadzeniem Katedry Maszyn Elektrycznych, prowadził tam wykłady z maszyn, łącząc w ten sposób kierownictwo dwóch katedr. Dodatkowo po śmierci prof. Romana Dzieślewskiego, kierownika Katedry Elektrotechniki Ogólnej, zastępo-

wał go w roku akademickim 1924/1925, aż do czasu pozyskania na to miejsce w roku 1925 prof. Stanisława Fryzego. W 1930 roku pozyskał również wybitnego pomiarowca dr. inż. Włodzimierza Krukowskiego, który - po powrocie z Niemiec, gdzie pracował na eksponowanym stanowisku kierownika dużego laboratorium fabryki liczników Siemens w Norymberdze - zatrudniony był jako członek dyrekcji Polskich Zakładów Siemens-Schuckert w Warszawie, lecz nie był zadowolony z tej pracy. I tu objawił się wspaniały rys charakteru prof. Idaszewskiego: zrezygnował z kierowania Katedrą Pomiarów Elektrotechnicznych, jak też ze zorganizowanego z dużym wysiłkiem laboratorium, aby zwolnić miejsce dla dr. Krukowskiego, pozostawiając sobie kierownictwo Katedry Maszyn Elektrycznych. W 1924 roku został mianowany profesorem zwyczajnym, w latach 1924-1938 był przewodniczącym egzaminu dyplomowego dla Oddziału Elektrycznego Wydziału Mechanicznego Politechniki Lwowskiej, a w roku akademickim 1926/1927 - dziekanem Wydziału Mechanicznego.

Po wkroczeniu 20 września 1939 r. wojsk sowieckich do Lwowa nakazano natychmiastowe wznowienie działalności wszystkich instytucji. Zostały więc wznowione zajęcia na Politechnice Lwowskiej, przemianowanej na Lwowskiej Politechnicznej Instytut, z tym, że odbywały się one w pomocniczych pomieszczeniach, gdyż gmach główny Politechniki był zajęty na szpital. Prof. Kazimierz Idaszewski został zatwierdzony na kierownika Katedry Maszyn Elektrycznych.

Po zajęciu Lwowa 30 czerwca 1941 roku przez Niemców Politechnika Lwowska została zamknięta. W poszukiwaniu środków utrzymania prof. Idaszewski wykładał zasady elektrotechniki w szkole rzemieślniczej, a po otwarciu w 1943 roku przez Niemców Państwowych Kursów Technicznych (Staatliche Technische Fachkurse) objął tam kierownictwo Katedry Maszyn i Miernictwa Elektrycznego (prof. Włodzimierz Krukowski został zamordowany przez Niemców w nocy z 3 na 4 lipca 1943 roku wraz z grupą 7 profesorów Politechniki Lwowskiej i 16 profesorów Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza oraz kilkoma przypadkowymi osobami).

Gdy do Lwowa zbliżały się w 1944 roku wojska sowieckie prof. Kazimierz Idaszewski wyjechał do Krakowa, gdzie w maju 1945 roku został powołany na dziekana Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej z tymczasową siedzibą w Krakowie. Włożył dużo wysiłku w uruchomienie wykładów, starając się zdobyć wykładowców spośród naukowców, którzy znaleźli się wskutek działań wojennych w Krakowie (np. fizyk prof. Mieczysław Wolffe z Politechniki Warszawskiej), względnie pracowali na Uniwersytecie Jagiellońskim (np. matematyk prof. Otto Nikodym), lub byli zatrudnieni w przemyśle (np. statyk inż. Budziłło).

Z końcem września 1945 roku przeniósł się do Wrocławia z nominacją na dziekana Wydziału Elektro-Mechanicznego Politechniki Wrocławskiej. I znowu rozpoczął pełną wysiłku i poświęcenia pionierską pracę nad zorganizowaniem Wydziału i uruchomieniem wykładów. Początkowo objął kierownictwo Katedr Maszyn Elektrycznych i Pomiarów, ale po

wypromowaniu doktora inż. Władysława Kolka przekazał mu Katedrę Maszyn Elektrycznych, pozostawiając sobie Katedrę Pomiarów Elektrycznych.

W 1946 roku ustąpił z funkcji dziekana i zajął się organizacją Laboratorium Pomiarów i Maszyn Elektrycznych.

W 1947 r. udaremnił zakusy 2 politechnik, których przedstawiciele usiłowali spowodować zamknięcie Politechniki Wrocławskiej i przejęcie jej urządzeń. W 1954 roku wydał skrypt „Maszyny prądu stałego”, a w 1955 r. „Pomiary elektryczne”. Na emeryturę przeszedł po niesłychanie pracowitym życiu zawodowym w 1960 r. w wieku 82 lat.

Wychował wiele pokoleń elektryków. Do jego znakomitych wychowanków należą późniejsi profesorowie: Feliks Blocki, Stanisław Dzierzbicki (Pol. Łódzka), Władysław Kolek (Pol. Śl., AGH), Kazimierz Kopecki (Pol. Gd.), Andrzej Kordecki (Pol. Wrocł.), Stanisław Kurzawa (AGH), Jan Paweł Nowacki (Pol. Wrocł., Pol. Warsz.), Wincenty Podlacha (Pol. Śl.), Władysław Przybyłowski (AGH).

We Lwowie był rzeczoznawcą przy odbiorach maszyn elektrycznych i członkiem komisji legalizowania liczników. Był także czynnym członkiem Stowarzyszenia Elektryków Polskich od 1921 r. W 1925 r. pełnił funkcję prezesa Lwowskiego Koła SEP. Brał również udział jako członek w pracach Komisji Normalizacyjnej Maszyn Elektrycznych, Transformatorów i Przyrządów Pomiarowych Stowarzyszenia Elektryków Polskich, a także w Podkomisji Miernictwa Elektrycznego. Był też współautorem Polskiego Słownika Elektrycznego opracowanego przez SEP. Po wojnie był współorganizatorem i pierwszym prezesem Oddziału Wrocławskiego Stowarzyszenia Elektryków Polskich.

W 1951 roku został członkiem zwyczajnym z wyboru Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, a w 1964 roku członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej. Był odznaczony Krzyżem Kawalerskim (1950) i Komandorskim (1958) Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką Honorową Stowarzyszenia Elektryków Polskich.

Zmarł 14 stycznia 1965 roku i został pochowany we Wrocławiu na cmentarzu przy ul. Bujwida. Był żonaty, ale nie miał dzieci.

L I T E R A T U R A

- [1] Politechnika Lwowska 1844 - 1945. Pol' Wrocław, 1993
- [2] Zeszyty Naukowe Pol. Śląskiej - Elektryka nr 140. Gliwice 1985
- [3] Informator Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej, nr 9, 2001
- [4] Słownik biograficzny zasłużonych elektryków wrocławskich. SEP Wrocław 1997
- [5] Kurdziel R.: Prof. dr inż. Kazimierz Idaszewski. Przegląd Elektrotechniczny 1965 nr 5
- [6] Słownik biograficzny techników polskich, zesz. 2, W-wa 1992
- [7] Przybyłowski W.: Prof. dr Kazimierz Idaszewski. Energetyka 1965 nr 2

Od Redakcji: Powyższy artykuł zapoczątkowuje cykl biogramów, które będziemy publikować w dziale "Poczet Dziekanów Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej"

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. zw. mgr inż. Wacław Zygmunt Günther (1884-1953) **Dziekan Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej** **w roku akademickim 1945/1946**

Prof. Wacław Günther był drugim z kolei dziekanem Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej, lecz pierwszym urzędującym w Gliwicach. Jego poprzednik, prof. Kazimierz Idaszewski, był dziekanem tego Wydziału jeszcze w Krakowie - tymczasowej siedzibie Politechniki Śląskiej i stamtąd przeniósł się na Politechnikę Wrocławską.

Wacław Günther urodził się 5 lipca 1884 r. w Siedlcach jako syn Henryka zarządcy szpitala (wg dzisiejszej nomenklatury - dyrektora administracyjnego) i Heleny z Pytłasińskich. Miał młodszego brata Mieczysława - inżyniera elektryka, pracownika biura technicznego Siemens w Berlinie i Sosnowcu, kierownika oddziału elektrycznego kop. „Juliusz” w Kazimierzu, członka Sosnowieckiego

Koła Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich, szefa wydziału elektrycznego Zjednoczonych Fabryk Związków Azotowych w Mościcach i Chorzowie, dyrektora Okręgowego Zakładu Elektrycznego w Tarnowie i siostrę Helenę, doktora chemii, kierowniczkę laboratorium w Genewie i Paryżu, która była żoną prof. Politechniki Lwowskiej Wątorskiego, a po wojnie - adiunktem na Wydziale Chemii Politechniki Śląskiej i pracowniczką rektoratu.

Wacław Günther uczęszczał do gimnazjum w Chelmie, Siedlcach i Lublinie (władze carskie nie chciały dopuścić go do matury na terenie Królestwa Polskiego ze względu na udział w polskich organizacjach). Maturę uzyskał w 1905 r. ze złotym medalem w gimnazjum klasycznym w Jalcie na Krymie. Następnie studiował na Wydziale Budowy Maszyn Szkoły Politechnicznej we Lwowie, uzyskując 12 października 1910 r. dyplom inżyniera mechanika. Po dalszych studiach w Instytucie Elektrotechnicznym w Leodium w Belgii - Institut Electrotechnique Montefiore de l'Université de Liège uzyskał w 1912 r. dyplom inżyniera elektryka. W czasie studiów w Leodium (Liège) odbył praktykę w fabryce Brown-Boveri w Baden przy próbach odbiorczych maszyn elektrycznych.

Jeszcze przed uzyskaniem dyplomu został zatrudniony od 1 listopada 1911 roku jako asystent w Katedrze Elektrotechniki Ogólnej prof. R. Dzieślewskiego w Szkole Politechnicznej we Lwowie. W 1913 r. został adiunktem w tej Katedrze i prowadził laboratorium elektrotechniczne, a w 1914 r. otrzymał płatną docenturę kolei elektrycznych i stypendium na zapoznanie się ze zelektryfikowanymi liniami kolejowymi w Austrii, Niemczech, Szwajcarii, Węgrzech i Włoszech. W czasie tej podróży zastał go wybuch wojny. Powrócił więc do Lwowa, który we wrześniu 1914 roku został zajęty przez wojska rosyjskie. Polskie szkoły zamknięto, i wykłady wznowiono dopiero po ustąpieniu Rosjan w czerwcu 1915 r.

Doc. W. Günther pracował w latach 1914-1917 w biurze kablowym Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie przy przeróbce instalacji prądu stałego na prąd zmienny. W tym czasie wydał broszurę pt. „Motor elektryczny, jego znaczenie i zastosowanie w drobnym przemyśle” (Księgarnia B. Połanieckiego, Lwów 1917). W 1917 r. powołano go do objęcia wykładów z teorii maszyn elektrycznych na nowopowstałej Politechnice Warszawskiej.

3 listopada 1918 r. wstąpił ochotniczo do wojska i brał udział w walkach z Ukraińcami we Lwowie. 15 stycznia 1919 r. jako wybitny specjalista został powołany do Ministerstwa Spraw Wojskowych (MSW) i mianowany szefem Sekcji Elektrotechnicznej w Departamencie Technicznym MSW, a 10 sierpnia 1919 r. - szefem Sekcji Maszynowo-Elektrotechnicznej w Wojskowym Instytucie Technicznym. Na początku 1921 r. ukończył skrócony kurs oficerski (dla osób z wyższymi studiami) i w randze podpułkownika saperów został mianowany szefem Głównego Zakładu Inżynierjno-Saperskiego, a 19 maja 1923 roku - dyrektorem nauk w Kościuszkowskim Obozie Szkolnym Saperów. W latach 1923-1929 był wykładowcą elektrotechniki i urządzeń elektrycznych w Oficerskiej Szkole Inżynierii, gdzie

zorganizował Laboratorium Elektrotechniczne na poziomie politechnicznym przystosowane dla potrzeb wojska z działem fotometrycznym do badania reflektorów. Brał również czynny udział w komisjach zajmujących się sprawami wyższego szkolnictwa technicznego w wojsku, m.in. w komisji opracowującej projekty programów i organizacji mającej powstać Wojskowej Akademii Technicznej. Opublikował wtedy kilka artykułów w fachowych czasopiśmie wojskowych. Jednocześnie pełnił funkcję adiunkta w Katedrze Miernictwa Elektrycznego prof. Kazimierza Drewnowskiego na Politechnice Warszawskiej. Dla potrzeb szkół wojskowych wydał skrypty z podstaw elektrotechniki i encyklopedii urządzeń elektrycznych, a dla studentów Politechniki - z teorii maszyn elektrycznych.

W 1929 r. zakończył służbę wojskową i został zatrudniony w Polskich Zakładach Brown-Boveri. Początkowo uruchamiał w fabryce w Żychlinie urządzenie do pomiarów magnetycznych blach transformatorowych i twornikowych, a następnie został kierownikiem działu instalacyjnego. Po usunięciu polskiego dyrektora Z. Okoniewskiego i oparowaniu firmy przez Szwajcarów przeniósł się do firmy „Towarzystwo Kabli Dalekosiężnych”, gdzie pracował w latach 1931-1935 początkowo w fabryce Skody na Okęciu przy produkcji kabli teletechnicznych dalekosiężnych, z kolei w terenie kierował pracami przy układaniu takich kabli, a następnie prowadził końcowe pomiary telefonicznych linii kablowych: Warszawa-Mysłowice (bez odcinka Warszawa-Łowicz) z odgałęzieniami do Cieszyna i Rudy Śląskiej i nawiązaniem do sieci telefonicznych Niemiec i Czechosłowacji.

Pod jego kierownictwem cała sieć górnośląska została szczegółowo pomierzona i zbadana przed jej uruchomieniem. Był pierwszym polskim inżynierem w tej specjalności, skutecznie zastępując dotychczas zatrudnianych specjalistów zagranicznych. Kierował także pomiarami pierwszego połączenia kablem krarupowanym (kabel specjalnej konstrukcji zapewniający jednakową prędkość przenoszenia wszystkich częstotliwości sygnału głosowego; kable te, technicznie bardzo dobre, nie znalazły jednak zastosowania ze względu na wysoką cenę i zostały zastąpione przez kable z cewkami puppinowskimi) między Polską a Rumunią przez tereny Huculszczyzny. W czasie późniejszych wykładów na Politechnice Śląskiej wspominał, jakie kłopoty miał z Hucułami, którzy wykopywali kable aby pozyskać miedziany drut stosowany przez nich do ozdabiania wyrobów z drewna. Kierował również i brał udział w opracowaniu projektu telefonicznej linii kablowej Warszawa-Gdynia z odgałęzieniem do Bydgoszczy i projektu podmorskiego połączenia kablowego Polska-Szwecja przez Bornholm, zgłoszonego przez Ligę Narodów.

W tym czasie opublikował z dziedziny telefonicznych dalekosiężnych linii kablowych kilka wartościowych artykułów, m. in. w Przeglądzie Teletechnicznym: „Pomiary kabli dalekosiężnych” (1933 nr 8), „Problem cewek puppi-

nowskich w telefonii dalekosiężnej” (1933 nr 9), „Pomiary przesłuchu w kablach dalekosiężnych” (1936 nr 4 i 6-7) i w Przeglądzie Elektrotechnicznym (1935 nr 9) „Postępy połączeń kablowych w telefonii dalekosiężnej”.

W kwietniu 1936 r. został powołany na stanowisko dyrektora Biura Elektryfikacji w Ministerstwie Przemysłu i Handlu, w którym opracowywano wtedy 4-letni program inwestycji elektryfikacyjnych na lata 1937-1940. Wprowadził wówczas podział kraju na okręgi elektryfikacyjne, uporządkował sprawy uprawnień rządowych na dostarczanie energii elektrycznej w tych okręgach. Plan 4-letni bazował na tzw. „podkarpackich szynach zbiorczych”, które miały łączyć zagłębia węglowe i źródła energii wodnej na Sanie i Dniestrze, a uzyskane w ten sposób nadwyżki energii miały być przesyłane do Centralnego Okręgu Przemysłowego i dalej do centrum kraju. Uruchomił wtedy po raz pierwszy kredyty inwestycyjne jako pożyczki rządowe na cele elektryfikacji, inicjując budowę dużych strategicznych elektrowni w Nisku -Stalowej Woli, Jawisku koło Lublina i Stykowie koło Starachowic oraz budowę linii o najwyższym wówczas napięciu 150 kV Rożnów-Mościce-Starachowice-Warszawa. We wszystkich inwestycjach kładł nacisk na interesy obronności kraju.

Z tego okresu pochodzą jego publikacje w Przeglądzie Elektrotechnicznym: „Najbliższe zamierzenia elektryfikacyjne” (1937 nr 7), „Elektryfikacja Centralnego Okręgu Przemysłowego” (1939 nr 3) i w czasopiśmie Polska Gospodarcza „Elektryfikacja Polski” (1938 r.)

W czasie II wojny światowej pracował w Związku Elektrowni Polskich (ZEP) w Warszawie biorąc udział w sporządzeniu dla delegata rządu emigracyjnego na kraj opracowania „Projekt Z i sprawy organizacyjne”, czyli zakamuflowanego projektu elektryfikacji Polski do 1956 r. (w granicach z 1938 r.). Drugi taki projekt „Program elektryfikacji Polski” (w przewidywanych granicach: na Odrze i Nysie na zachodzie i z 1938 r. na wschodzie) wykonał w czasie okupacji pod egidą SEP zespół pod kierownictwem doc. Jana Obrąpalskiego. Po uruchomieniu przez Niemców, pod naciskiem przemysłu, Państwowej Szkoły Technicznej (Staatliche Technische Fachkurse) w Warszawie, doc. Günther wykładał tam elektrotechnikę i urządzenia elektryczne na Wydziale Mechanicznym. W szkole tej kontynuowane były nieoficjalnie niektóre zajęcia zamkniętej przez Niemców Politechniki Warszawskiej.

Po upadku Powstania Warszawskiego, w którym utracił całe mienie, znalazł się w obozie w Pruszkowie, a potem w Krakowie. W styczniu 1945 r. zaczął pracować jako członek zarządu Polskich Linii Dalekosiężnych. Jednocześnie nawiązał łączność z działającą od maja 1945 r. Politechniką Śląską z tymczasową siedzibą w Krakowie i zaczął współpracować z dziekanem prof. K. Idaszewskim nad organizacją Wydziału Elektrycznego. Jesienią 1945 r. przeniósł się do Gliwic, gdzie został zatrudniony jako profesor kontraktowy podstaw elektrotechniki i dziekan Wydziału Elek-

trycznego. Tu z wielkim zaangażowaniem zajął się organizacją Wydziału: poszukiwaniem i angażowaniem wykładowców, opracowywaniem planu zajęć, organizowaniem laboratoriów i załatwianiem tysiąca spraw nowo powstającego Wydziału. W 1946 r. przeniósł się na Politechnikę Wrocławską, gdzie otrzymał stanowisko kierownika Katedry Elektrotechniki Ogólnej, a 28 marca 1947 r. został mianowany profesorem zwyczajnym w Katedrze Elektrotechniki Ogólnej na Wydziale Mechaniczno-Elektrycznym. Był tam również przewodniczącym Komisji Egzaminu Dyplomowego. Na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej prowadził nadal wykłady z Teorii Prądów Zmiennych, których znaczną część poświęcał, jako doskonały matematyk, analizie stanów nieustalonych za pomocą równań różniczkowych, pokazując studentom jak przydatnym narzędziem dla praktycznej elektrotechniki jest wyższa matematyka. Duży jej zasób wykorzystywał przy wyprowadzaniu „równania telegrafistów” (równanie linii długiej, której schemat zastępczy składał się z łańcucha sekcji elementarnych o parametrach skupionych R, L, C podłużnych i poprzecznych).

Wykłady jego były jasne i logiczne i nie nużyły studentów nadmiarem matematyki, gdyż z zależności matematycznych jasno wynikały właściwości fizyczne, na co stale zwracał uwagę. Wykładał także na Wydziale Górniczym Politechniki Śląskiej Podstawy Elektrotechniki. W Gliwicach wydał 2 skrypty: „Elektrostatyka” (1950) i „Rachunek symboliczny w elektrotechnice” (1951). W 1946 r. zorganizował na Politechnice Śląskiej studenckie Koło Elektryków. Opracowany w czasie okupacji podręcznik „Zastosowanie rachunku wektorowego i symbolicznego do elektrotechniki” uległ zniszczeniu w czasie Powstania Warszawskiego.

Wacław Günther zawsze - jako inżynier, później docent, a w końcu jako profesor - brał bardzo żywy udział w pracach społecznych. W marcu 1908 r. był członkiem - założycielem Sekcji Elektrotechnicznej przy Towarzystwie Politechnicznym we Lwowie, która działała bez regulaminu od 1901 r. Członkami-założycielami Sekcji byli ponadto m.in. Kazimierz Drewnowski - przewodniczący, Tadeusz Gayczak (brat Kazimierza, prezesa Koła Elektrotechników w Sosnowcu w latach 1914-1916) - sekretarz, Ignacy Mościcki, Gabriel Sokolnicki.

Wacław Günther wchodził również w skład Komisji Słownictwa Elektrotechnicznego i brał udział w opracowaniu ok. 300 elektrotechnicznych terminów polskich z odpowiednikami niemieckimi, które zostały wydane jako „Słowniczek elektrotechniczny” niemiecko-polski (Lwów 1911 r.). W latach 1914-1918 był sekretarzem Sekcji Elektrotechnicznej i członkiem Komisji Słownictwa Elektrotechnicznego.

W dniach 6-9 czerwca 1919 roku wziął udział w Zjeździe Założycielskim Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich w Warszawie jako delegat Ministerstwa Spraw Wojskowych, wygłaszając referat „Zastosowanie elektrotechniki prądu

silnego do celów prowadzenia wojny”. Został także wybrany do Komisji, w składzie m.in.: Kazimierz Drewnowski, Mieczysław Pożaryski, Stanisław Odrowąż-Wysocki, Gabriel Sokolnicki, która zaproponowała 32 terminy polskiego słownictwa elektrotechnicznego, które Zjazd przyjął jako obowiązujące członków Stowarzyszenia.

W czerwcu 1924 r. powstał Polski Komitet Elektrotechniczny (PKE) (jako narodowy Komitet Członkowski Międzynarodowego Komitetu Elektrotechnicznego). W skład pierwszego zarządu PKE weszli m.in.: prof. Leon Staniewicz - przewodniczący, prof. K. Drewnowski - sekretarz generalny i doc. Wacław Günther jako zastępca sekretarza generalnego. W 1930 r. był przewodniczącym Komitetu 2 PKE - Symbole. Był również członkiem prezydium powołanego w 1926 r. Polskiego Komitetu Energetycznego, jako narodowego komitetu Światowej Konferencji Energetycznej (WPC), założonej w 1924 r. w Londynie i członkiem Komisji Gospodarki Energetycznej tegoż Komitetu. W 1926 r. brał udział jako przedstawiciel MSW w obradach Państwowej Rady Elektrycznej w sprawie udzielenia koncesji na elektryfikację kraju przedsiębiorstwu American European Utilities Corporation.

Wacław Günther przed wojną był odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Polonia Restituta, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Obrony Lwowa i Krzyżem Niepodległości.

Prof. Wacław Günther był dwukrotnie żonaty. Pierwszą żoną była Janina z domu Wilke, z którą miał syna Marianna, urodzonego w 1923 r., magistra filozofii w zakresie fizyki na Uniwersytecie Jagiellońskim, dr. hab. nauk matematyczno-przyrodniczych na Uniwersytecie Warszawskim, stażystę w Lejdzie (Holandia) i Birmingham (Wielka Brytania), docenta na Uniwersytetach Wrocławskim i Warszawskim, pracownika w Institute of Advanced Studies w Princetown (USA). Po raz drugi wstąpił w związek małżeński w roku 1949 z Krystyną Eysmont pracującą w Instytucie Badawczym Leśnictwa w Warszawie.

Prof. Wacław Günther zmarł nagle na serce 9 lipca 1953 roku, w czasie wakacji na terenie Szwajcarii Kaszubskiej i został pochowany na cmentarzu w Kościerzynie.

L I T E R A T U R A

- [1] Politechnika Lwowska 1844-1945. Wrocław 1993
- [2] Zarys historii Wydz. Elektr. 1921-81. Pol. Warszawska 1983
- [3] Zesz. Nauk. Pol. Śląskiej - Elektryka z.140 (fot.)
- [4] Słownik zasłużonych elektryków wrocł. t.2, SEP Wrocław 2001
- [5] Informator Polsk. Tow. Elektrot. Teoret. i Stosow. 2001 nr 9 -fot.
- [6] Wydz. Elektryczny Politechniki Wrocławskiej. Wrocław 1988
- [7] Politechnika Śląska 1945-1984. Gliwice 1985
- [8] Akta osobowe prof. W. Günthera w Arch. Pol. Śląskiej i ppulk. W. Günthera w Centralnym Arch. Wojskowym.

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. dr inż. Stanisław Fryze (1885-1964) **Dziekan Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej** **w latach akademickich 1946/1947 i 1947/1948**

Nazwisko prof. Fryzego jest znane nie tylko wielu elektrykom zarówno starszej jak i młodszej generacji, ale często również nieelektrykom, mimo upływu prawie 40 lat od jego śmierci (w czasie pobytu w sanatorium usłyszałem od jednego z kuracjuszy, nie technika, kilka anegdot o profesorsze). Sprawily to niezwykle cechy jego charakteru, które pozwoliły mu z robotnika-montera elektromechanika zostać, mimo wyjątkowo trudnych i niesprzyjających warunków, profesorem zwyczajnym Politechniki Lwowskiej, a następnie Śląskiej, uczonym o światowej sławie, członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk.

Stanisław Fryze urodził się 1 grudnia 1885 r. w Krakowie jako drugi z trzech synów Stanisława-mechanika o zainteresowaniach technicznych i Marii z Pinich (pochodzenia włoskiego). Po ukończeniu w 1897 r. w Krakowie 5 klas szkoły powszechnej i 4 klas szkoły realnej, przeniósł się do 4-letniej Wyższej Szkoły Przemysłowej w Krakowie, której program bardziej odpowiadał jego zainteresowaniom technicznym. Tam w 1905 r. zdał z odznaczeniem końcowy egzamin główny. Wykazał także zaczątki zdolności pedagogicznych i naukowych, wydając w 1902 r. skrypty z mechaniki i budownictwa według wykładów prof. Grabowskiego oraz z fizyki, cz. III „Elektryczność i magnetyzm”.

Dalszą naukę uniemożliwiła mu konieczność podjęcia pracy zarobkowej. Rozpoczął ją w Austriackich Zakładach Siemens-Schuckert w Krakowie jako elektromonter-wolontariusz. W październiku 1906 r. został powołany do odbycia jednorocznej służby wojskowej w marynarce wojennej w Poli, (obecnie Pula na półwyspie Istria w Chorwacji). Monarchia Austro-Węgier miała wtedy dostęp do Morza Adriatyckiego. Po wojsku pracował jako elektromonter w Oddziale Lwowskim Siemens, a od 1912 r. przez rok w centrali w Wiedniu, gdzie awansował na urzędnika technicznego i kierownika ruchu. W okresie 6-letniej pracy u Siemens przeszedł przez wszystkie działy firmy. Dla

podjęcia dalszych studiów zdał w 1913 r. jako ekstern egzamin dojrzałości w Szkole Realnej w Krakowie, (bowiem świadectwo ukończenia Szkoły Przemysłowej nie uprawniało do wstępu na Politechnikę). Następnie przeniósł się na stałe do Lwowa i w 1911 r. zapisał się na Kurs Elektrotechniczny Szkoły Politechnicznej we Lwowie (uczelnia ta posiadała wtedy 5 wydziałów i 3 kursy poza strukturą wydziałową, m. in. elektrotechniczny, włączony później do Wydziału Mechanicznego).

W trakcie I semestru usiłował bezskutecznie pogodzić studia z pracą zarobkową, ale odbywały się one w tych samych przedpołudniowych godzinach. Zrezygnował więc z pracy u Siemens i zatrudnił się w Państwowej Szkole Przemysłowej we Lwowie jako

nauczyciel zawodu, następnie nauczyciel rzeczywisty i wreszcie jako kierownik Wydziału Elektromechanicznego. Prowadził tam kursy na uprawnienia na majstrów i wieczorowe kursy dokształcające dla monterów. Praca ta umożliwiła mu kontynuowanie studiów. W grudniu 1912 r., jako student II roku, został zmobilizowany do marynarki (w tym czasie trwały niepokoje w zajętej przez wojska austro-węgierskie Bośni i Hercegowinie). Po 5 miesiącach został wyreklamowany z niej przez szkołę, ale musiał teraz bardzo ciężko pracować aby nadrobić zaległości i zaliczyć drugi rok. W dniu 27 lutego 1914 r. złożył I egzamin państwowy (półdyplom).

Wybuch I wojny światowej ponownie przerwał mu studia. Zmobilizowany został do marynarki w Poli, odbywał służbę kolejno na: torpedowcu MSM 51 i pancernikach Tegetthof i Arpad. Mimo bardzo trudnych warunków bytowych na okrętach (ciasnota, brak własnego miejsca przy stole, hałas i gwar we wspólnych pomieszczeniach dla załogi) St. Fryze, dzięki takim cechom charakteru jak pęd do wiedzy, żelazna konsekwencja i niesłychana wytrwałość, nie przerwał nauki, poświęcając jej każdą wolną od służby chwilę. Jego narzeczona Anna Krypiakiewicz pożyczła od

studentów notatki z wykładów, przepisywała je i wysyłała mu do Poli. Nie mając szafki na książki i notatki często był karany, gdy bosman znalazł ukrytą gdzieś w maszynowni książkę. Kary te, tzw. Einzelarest, tj. odosobnienie w tak małej celce, że można było w niej tylko siedzieć na żelaznej podłodze, albo leżeć na plecach z nogami uniesionymi prostopadle do góry, witał z radością, gdyż dawały mu spokój i czas do nauki i teoretycznych rozważań.

Wiosną 1916 r. został odkomenderowany na stację lotniczą marynarki wojennej jako obserwator-oblatywacz nowych hydroplanów. Tam mógł poświęcić więcej czasu na naukę, bo miał kwatery w mieście. W kwietniu 1917 r. dostał 3-miesięczny urlop na dokończenie studiów. W ciągu 2 miesięcy zdał 18 zaległych egzaminów 4 i 5 roku studiów, wykonał pracę klauzurową „Obliczenie głównych wymiarów konstrukcyjnych oraz uzwojenia motoru asynchronicznego dużej mocy” i 16 czerwca 1917 r. zdał z odznaczeniem II egzamin państwowy (dyplom) na Oddziale Elektrotechnicznym Wydziału Budowy Maszyn. W międzyczasie 23 kwietnia wziął ślub z Anną, swą towarzyszką zmagani z przeciwnościami losu, bez pomocy której nie byłby w stanie uzyskać dyplomu.

Po powrocie z dyplomem do wojska otrzymał stopień podchorążego marynarki wojennej. W listopadzie 1918 r. na okrętach w Poli wybuchła rewolucja i nastąpił koniec wojny. Z 30 żołnierzy, z którymi zaczynał wojnę, przeżyło ją tylko dwóch. Teraz wyruszył do kraju wraz z żoną, która zamieszkała z nim w czerwcu 1918 r. Podróż, z ciągłymi przeszkodami, trwała 3 miesiące. Po przybyciu do Lwowa, gdzie trwały walki z Ukraińcami, zgłosił się do wojska i został mianowany komendantem wojskowych warsztatów elektrotechnicznych. Po ich likwidacji pełnił jako podporucznik funkcję komendanta warsztatów automobilowych Dowództwa Okręgu Generalnego Lwów podczas wojny z bolszewikami i aż do marca 1921 r. Jednocześnie wznowił pracę nauczyciela w Państwowej Szkole Przemysłowej. W czerwcu 1919 r. został członkiem zwyczajnym Polskiego Towarzystwa Politechnicznego.

W maju 1922 r. przedłożył na Politechnice Lwowskiej pracę doktorską „Nowa teoria ogólnego obwodu elektrycznego” Była to pierwsza praca doktorska z dziedziny elektrotechniki w Polsce (prof. Idaszewski obronił pracę doktorską w Niemczech). Zastosował w niej ulepszoną przez siebie, nie wykładaną na uczelniach, metodę symboliczną. Była to więc praca pionierska. W czerwcu 1923 r. zdał z odznaczeniem rygorozum (ścisły egzamin doktorski) i 12 stycznia 1924 r. otrzymał dyplom doktora nauk technicznych.

W 1924 r. rozpoczął działalność publikacyjną. Pierwszą jego pracą była rozprawa „W sprawie metody obliczania obwodów na zasadzie nakładania stanów równowagi” tj. stanu jałowego i zwarcia (Przegląd Elektrotechniczny nr 6, 1924 r.). Jego praca doktorska została opublikowana w Przeglądzie Elektrotechnicznym nr 11-13, 1924 r.,

w Elektrotechnische Zeitschrift (ETZ) H. 26, 1924 r. pod tytułem „Neue Theorie des allgemeinen Stromkreises” oraz w Revue Générale de l'Électricité (RGE) z 20 VI 1925. jako „Sur le calcul des courants circulant dans les diverses branches d'un réseau de conducteurs”. W pracy „Nowe drogi w elektrotechnice” (Przegląd Elektrotechniczny nr 18-20, 1924 r.). W 1925 r. opublikował kilka artykułów pt.: „Strzałki kierunkowe w obwodach elektrycznych” (Przegląd Elektrotechniczny 1925 nr 12-15), w których wyjaśnił znaczenie strzałek wielkości E, I, U i podał ogólny system ich strzałkowania w obwodach prądów stałych i zmiennych. Jak pisze prof. S. Wegrzyn, każda z jego opublikowanych prac stanowiła wydarzenie w ówczesnym życiu elektrotechnicznym. Istotnym dorobkiem tych prac było wprowadzenie do analizy układów jedno- i wielofazowych metody symbolicznej, uporządkowanie i uproszczenie techniki układania równań i analizy obwodów elektrycznych przez wprowadzenie strzałek kierunkowości i ponadto wzbogacenie teorii obwodów o ogólną teorię transfiguracji, rozszerzenie praw Kirchoffa i sformułowanie zasady wyodrębnienia.

Prace te zwróciły na niego uwagę Senatu Politechniki Lwowskiej, który powołał go w październiku 1925 r., a więc w 2 lata po doktoracie, jako profesora nadzwyczajnego w Katedrze Elektrotechniki Ogólnej, po śmierci jej kierownika prof. Romana Dzieślewskiego. Jednocześnie zwolnił się ze stanowiska nauczyciela Państwowej Szkoły Przemysłowej, w której przepracował 12 lat. Rozpoczął się wtedy w jego życiu najwydajniejszy okres twórczej, niesłychanie wyężonej pracy naukowej i dydaktycznej uwieńczonych dalszymi publikacjami. Do wybuchu II wojny światowej opublikował kilkanaście znaczących prac naukowych w językach: polskim, francuskim i niemieckim w różnych czasopismach, jak: Przegląd Elektrotechniczny, Czasopismo Techniczne, ETZ, Elektrotechnik und Maschinenbau, RGE.

Nowo mianowany profesor rozpoczął wykłady przygotowując się do nich niezwykle starannie, dbając o poprawność sformułowań i precyzję definicji. Każde zjawisko najpierw dokładnie opisywał, następnie ilustrował odpowiednią demonstracją (dla potrzeb wykładów opracował w czasie pracy profesorskiej 650 zestawów demonstracyjnych), po czym objaśniał zjawisko niezwykle plastycznie i zrozumiale, a na koniec ujmował je we wzory matematyczne. Wykład prowadził z niezwykłym temperamentem, urozmaicał często dowcipnymi przykładami czy powiedzeniami, a najważniejsze wiadomości podkreślał gestykulacją i dobitną intonacją głosu. Na jego wykładach sala była zawsze pełna, przy czym przychodzili na nie również studenci z innych wydziałów, a nawet z Uniwersytetu Jana Kazimierza.

Wielkim zainteresowaniem cieszyły się również jego popularne wykłady z demonstracjami, które prowadził dla szerokiej publiczności i uczniów szkół średnich. Musiały

być kilkakrotnie powtarzane, mimo, że odbywały się w największej sali Politechniki. Na anegdotę zakrawa fakt, że po jego wykładzie na temat porażenia prądem elektrycznym do wszystkich warsztatów elektrotechnicznych we Lwowie napłynęła wielka ilość urządzeń elektrycznych gospodarstwa domowego dla zbadania prawidłowości dotychczasowych napraw i kontroli stanu izolacji.

W latach 1926-1934 napisał obszerny, 3-tomowy, litografowany skrypt „Elektrotechnika ogólna” dla studentów politechniki, każdy w 2 częściach: tom I Elektryczność i magnetyzm, cz. I Elektrostatyka i cz. II Magnetostatyka, t. II Prądy stałe, cz. I Teoria prądów stałych, cz. II Działania prądów stałych, t. III Prądy zmienne, cz. I Ogólne rozważania o prądach zmiennych, cz. II Prądy sinusoidalne. Całość miała 2445 stron z 2498 rysunkami. O skrypcie tym prof. Fryze pisał tak: „Podręcznik ten kosztował mnie niesłychanie wiele trudów i zawiera mnóstwo nowych, nieznanych dotąd tez, wzorów, uproszczeń dotychczasowych metod analizy lub obliczeń. Pewne rozdziały lub ustępy stanowią poważne i oryginalne rozprawy naukowe, dotąd z braku pomocy nie ogłoszone drukiem”. Przy wydawaniu skryptu wielkiej pomocy udzielili mu jego współpracownicy: doc. dr Izaak Rosenzweig (zamordowany przez Niemców w 1941 r.), starsi asystenci inż. Rudolf Pończa i inż. Maurycy Hüttner oraz w pracach technicznych starszy laborant Aleksander Kaszuba.

W 1931 r. zapoczątkowana została międzynarodowa dyskusja na temat mocy w obwodach elektrycznych o przebiegach odkształconych. Prof. Fryze opublikował w *Przeglądzie Elektrotechnicznym* z. 7 i 8, 1931 r. na ten temat rozprawę „Moc rzeczywista, urojona i pozorna w obwodach elektrycznych o przebiegach odkształconych prądu i napięcia” i referował ją w Paryżu na posiedzeniu CIGRE w 1932 r. Praca ta przyniosła mu rozgłos międzynarodowy. Po tym kongresie został członkiem towarzystw elektrotechnicznych: francuskiego, niemieckiego i rumuńskiego (problemem tym zajmował się również prof. Budeanu z Bukaresztu). Należy wspomnieć, że obecnie, w okresie coraz szerszego stosowania energoelektroniki, definicja mocy biernej podana przez prof. Fryzego przeżywa swój renesans i powołują się na nią autorzy licznych publikacji na ten temat.

W okresie 1932-1934 opublikował rozprawy, którym poświęcił wiele lat życia. Były to: „Transfiguracja trójkąta na gwiazdę z uwzględnieniem SEM”, „Jednostki fizyczne i techniczne”, „Wielkości fizyczne i ich wymiary”. W pracach tych usystematyzował główne układy jednostek elektrycznych i magnetycznych i wprowadził nowy ich podział na jednostki wymiarowe, charakteryzujące wymiar i jednostki znamionowe, charakteryzujące rodzaj wielkości fizycznej, w skład której wchodzi. Pod koniec 1934 r. ukazała się najobszerniejsza jego praca „Ogólna teoria transfiguracji obwodów elektrycznych” stanowiąca syntezę i zamykająca w pewnym sensie rozwijaną od 1924 r. jego

ogólną teorię obwodu elektrycznego. W październiku 1934 r. został mianowany profesorem zwyczajnym Elektrotechniki Ogólnej na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej. Prowadził wtedy wykłady z Elektrotechniki Ogólnej i Teoretycznej na Oddziale Elektrycznym Wydziału Mechanicznego i Zasady Elektrotechniki dla Wydziałów: Chemicznego, Inżynierii i Rolniczego.

W swoich pracach teoretycznych reprezentował swoisty fizyczny sposób podejścia, badania i przedstawiania zagadnień elektrotechniki teoretycznej. Stworzył podstawy Lwowskiej, a następnie Gliwickiej Szkoły Elektrotechnicznej, z której wyszli m. in. członkowie rzeczywiście PAN profesorowie Jan Paweł Nowacki i Stefan Węgrzyn i profesorowie: Maria Jastrzębska, Adam Macura, Zygmunt Nowomiejski. Miał umysł niesłychanie krytyczny - dopóty nie przyjmował i nie przyswajał sobie żadnej teorii, dopóki nie przeanalizował jej dokładnie i nie przekonał się o jej słuszności. Wśród jego studentów krążyło powiedzenie: „Wszędzie wlezę, wszystko zgryzę, tak jak Fryze”.

22 września 1939 r. wkroczyła do Lwowa Armia Czerwona. Wszystkie instytucje zostały zobowiązane do natychmiastowego wznowienia działalności, więc na Politechnice rozpoczęły się normalne zajęcia. Na początku października zorganizowano na polecenie władz wiec pracowników i studentów, na którym miały być dziękczynne wystąpienia pod adresem Armii Czerwonej. Wiecej przebiegał w takiej atmosferze dopóki głosu nie zabrał prof. Fryze. Zaznaczył, że my Polacy jesteśmy przytłoczeni ogromem klęski militarnej zadanej przez hitleryzm i w tej sytuacji trudno od nas wymagać objawów radości. Ale wierzymy, że ta klęska się odwróci i będzie pomszczona, bo ten sam najeźdźca nie zatrzyma się na obecnej granicy na Bugu, a jego zasada „Drang nach Osten” pchnie go na pewno do nowej agresji. A wtedy, gdy Armia Czerwona zatknie zwycięskie sztandary w Berlinie, wtedy możecie od nas oczekiwać okrzyków „niech żyje Armia Czerwona”. Jego przemówienie wywołało szalony aplauz, co zupełnie zaskoczyło kierownictwo wiecu, które szybko go zakończyło.

Mimo tego wystąpienia prof. Fryze został zatwierdzony jako profesor zwyczajny Katedry Elektrotechniki Lwowskiego Politechnicznego Instytutu. Po zajęciu Lwowa przez Niemców w 1941 r. Politechnika została przemianowana na Staatliche Fachkurse i przeszła pod zarząd komisaryczny, a prof. Fryze został zatwierdzony jako Lehrkraft in den Technischen Fachkursen Lemberg. Po ponownym wkroczeniu Armii Czerwonej w sierpniu 1944 do Lwowa został znów profesorem zwyczajnym Lwowskiego Politechnicznego Instytutu i przewodniczącym Komisji egzaminów dyplomowych. W latach 1943/44 i 1944/45 był dziekanem Wydziału Elektrycznego.

Prof. Fryze, będąc wybitnym teoretykiem, który wniósł bardzo dużo do teorii elektrotechniki, był również znakomitym praktykiem, umiejącym rozwiązać trudne pro-

blemy. Po wkroczeniu Sowietów do Lwowa w 1944 r., miasto pozbawione było elektryczności wobec zniszczenia elektrowni miejskiej na Persenkówce. Dla dostarczenia energii elektrycznej do Browarów Lwowskich przerobił znajdujący się tam silnik spalinowy z ropy na gaz (o ropę jako surowiec tylko dla wojska było wtedy bardzo trudno, natomiast miejscowy gaz można było otrzymać bez ograniczeń), największy silnik asynchroniczny przerobił na generator, tworząc agregat dostarczający dostateczną ilość energii. Uruchomił też własnym przemysłem agregaty prądotwórcze dla zasilania warsztatów Lwowskiego Politechnicznego Instytutu i jego oświetlenia oraz dla zasilania fabryki drożdży.

W styczniu 1945 r. prof. Fryze został aresztowany wraz z 5 innymi profesorami Politechniki przez NKWD i wywieziony do Donbasu do pracy w kopalni węgla. Po ciężkich przeżyciach powrócił jesienią 1945 r. do Lwowa, a w czerwcu 1946 r. wyjechał ostatnim transportem lwowskich pracowników nauki ze Lwowa i osiedlił się w Gliwicach. Tu objął Katedrę Podstaw Elektrotechniki na Politechnice Śląskiej jako profesor zwyczajny oraz stanowisko dziekana Wydziału Elektrycznego, które piastował do 1948 r. Jako dziekan zajmował się organizacją Wydziału, a przede wszystkim laboratoriów. W okresie 1946-1947 brał również czynny udział jako wykładowca w cyklu wykładów dokształcających dla inżynierów i techników, zorganizowanych przez Oddział Zagłębia Węglowego SEP.

W czasie pracy w Gliwicach spotkały go liczne wyróżnienia i oznaki uznania. Z dniem 21 grudnia 1947 r. został powołany na członka nadzwyczajnego Polskiej Akademii Nauk Technicznych. W marcu 1950 r. brał udział w pracach Podsekcji Elektrotechniki Kongresu Nauki. Od 1950 roku był członkiem Polskiego Komitetu Jednostek przy Głównym Urzędzie Miar i Wąg w Warszawie, gdzie opracował stanowisko Polski w sprawie wyboru czwartej jednostki i racjonalizacji układu MKS. W czerwcu 1952 roku został członkiem tytularnym PAN. W grudniu 1952 roku otrzymał nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego za osiągnięcia w zakresie prac naukowych, a 22 lipca 1953 r. otrzymał indywidualną nagrodę państwową II stopnia „za całokształt działalności w dziedzinie elektrotechniki i jej zastosowanie praktyczne”. W 1954 r. na kursokonferencji w Karpaczu, zorganizowanej przez Zakład Elektrotechniki Teoretycznej PAN, wygłosił 2 referaty na temat układu MKS oraz systemu strzałkowania wielkości elektrycznych i magnetycznych w obwodach elektrycznych prądu stałego i zmiennego.

W 1954 r. został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, w 1955 r. otrzymał godność Członka Honorowego Polskiego Towarzystwa Fizycznego, w 1956 r. otrzymał nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego za wybitne osiągnięcia w pracy naukowej i dydaktycznej. W 1957 r. został członkiem rzeczywistym PAN i otrzymał Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, w 1959 r. Złotą

Odnakę Honorową SEP, a w 1960 r. Honorową Odnakę XV-lecia Politechniki Śląskiej.

W 1960 r. przeszedł na emeryturę, nie zaprzestał jednak działalności naukowej. W 1963 r. opracował z inicjatywy prezesa Wyższego Urzędu Górniczego prototyp czujnika elektrycznego tzw. „geofonu”, dla rejestracji i analizy odgłosów górotworu i zmniejszenia zagrożenia wywołanego przez tąpnięcia. Czujnik został wypróbowany w KWK Miechowice i Wanda-Lech. Dalsze prace nad jego udoskonaleniem przerwała śmierć profesora.

Prof. Stanisław Fryze zmarł 3 marca 1964 r. w Gliwicach i został pochowany na Cmentarzu Lipowym. Pozostawił żonę Annę. Małżeństwo było bezdzietne. Użony spotkał się nie tylko ze zrozumieniem dla swych prac, ale i wielką pomocą. Przez 48 lat wspólnego życia tylko ona przygotowywała jego prace do druku, sporządzała maszynopisy, wykonywała korekty i załatwiała formalności w wydawnictwach. Była jego prawdziwym aniołem opiekuńczym.

W 25 rocznicę śmierci XXV Nadzwyczajny Zjazd Delegatów SEP w 1989 r. w Warszawie nadał mu godność Członka Honorowego SEP.

Na temat prof. Fryzego krążyło wśród studentów wiele anegdot, które w 1996 r. zostały zebrane w zbiorze [10]. A oto jedna z nich: Profesor, pasąc przywiezioną ze Lwowa krowę, czytał książkę. Przejeżdżający obok samochód z rejestracją zagraniczną zatrzymał się i kierowca zapytał go o drogę. Po jakimś czasie w zagranicznej prasie ukazał się artykuł z opisem wrażeń z pobytu w Polsce, w którym było takie zdanie: „Polska to dziwny kraj, w którym pastuch czyta Kanta w oryginale”.

L I T E R A T U R A

- [1] Fryze Anna: Prof. dr inż. Stanisław Fryze. Maszynopis, Gliwice 1966
- [2] Węgrzyn S.: Życie i prace prof. S. Fryzego. W stulecie urodzin. Zesz. Nauk. Pol. Śl. Elektryka z. 100, Gliwice 1985
- [3] Groszkowski J.: Prof. dr inż. Stanisław Fryze. Przegląd Elektrotechniczny z. 2 1965
- [4] Śródka A., Szczawiński P.: Biogramy uczonych polskich. Ossolineum, Wrocław 1988
- [5] Politechnika Lwowska 1844 - 1945. Wyd. Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1993
- [6] Historia Elektryki Polskiej. t.I Nauka, piśmiennictwo, zrzeszenia. WNT, Warszawa 1976
- [7] Historia SEP 1919 - 1999. COSiW, Warszawa 1999
- [8] Informator o władzach i organach SEP oraz STP i ZPIE. SEP, Warszawa 1939
- [9] Białkiewicz Z.: 80 lat Oddziału Zagłębia Węglowego SEP, SEP, Katowice 1999
- [10] Prof. Fryze i inni - ci, którzy zrobili z nas elektryków. Stow. Wychowanków Pol. Śląskiej, Gliwice 1996
- [11] Białkiewicz Z.: Profesor Stanisław Fryze (1885-1964). Informator PTETiS 2001 nr 9
- [12] Białkiewicz Z.: Profesor dr inż. Stanisław Fryze. W 150 rocznicę urodzin. Energetyka 2000 nr 12
- [13] Merska D.: Profesor Stanisław Fryze. Wiadomości Elektrotechniczne 2001 nr 1

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ, KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. zw. inż. Zygmunt Gogolewski (1896-1969) **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1948-1952**

Prof. Zygmunt Gogolewski był trzecim dziekanem Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej w Gliwicach, natomiast czwartym z kolei od chwili powstania Politechniki Śląskiej z tymczasową siedzibą w Krakowie.

Zygmunt Gogolewski urodził się 1 maja 1896 r. w Warszawie jako jedyne dziecko Franciszka - garbarza, a później księgowego i Romany z Wyganowskich. Ojciec odumarał go gdy miał 4 lata i wychowywała go matka, pracując jako nauczycielka, a następnie urzędniczka na kolei.

W 1914 r. ukończył polskie gimnazjum klasyczne im. Mikołaja Reja w Warszawie z odznaczeniem „maxima cum laude”, a w 1915 r. zdał ze złotym medalem w tymże gimnazjum maturę rządową uprawniającą do wstępu na wyższe studia w Rosji (Warszawa znajdowała się wówczas w zaborze rosyjskim) Ewakuowany z matką do Rosji przed zbliżającymi się wojskami niemieckimi (które zajęły Warszawę 5 sierpnia 1915 r.), studiował w latach 1915 -1917 na Wydz. Elektromechanicznym Politechniki w Petersburgu. W 1917 r. został powołany do wojska rosyjskiego, skierowany do szkoły podchorążych artylerii i wysłany na front. Po wybuchu rewolucji październikowej został zwolniony z wojska i powrócił na politechnikę kontynuować studia.

W 1914 r. ukończył polskie gimnazjum klasyczne im. Mikołaja Reja w Warszawie z odznaczeniem „maxima cum laude”, a w 1915 r. zdał ze złotym medalem w tymże gimnazjum maturę rządową uprawniającą do wstępu na wyższe studia w Rosji (Warszawa znajdowała się wówczas w zaborze rosyjskim) Ewakuowany z matką do Rosji przed zbliżającymi się wojskami niemieckimi (które zajęły Warszawę 5 sierpnia 1915 r.), studiował w latach 1915 -1917 na Wydz. Elektromechanicznym Politechniki w Petersburgu. W 1917 r. został powołany do wojska rosyjskiego, skierowany do szkoły podchorążych artylerii i wysłany na front. Po wybuchu rewolucji październikowej został zwolniony z wojska i powrócił na politechnikę kontynuować studia.

Jesienią 1918 r. przybył z matką do Warszawy i wstąpił do Wojska Polskiego, w którym służył jako podporucznik artylerii. Brał udział w walkach na froncie wschodnim, był dwukrotnie odznaczony Krzyżem Walecznych. Po zdemobilizowaniu w 1920 r. w stopniu porucznika, kontynuował studia na Wydziale Budowy Maszyn i Elektrotechnicznym (od 1921 r. Wydział Elektrotechniczny) Politechniki Warszawskiej, uzyskując 28 września 1922 r., po wykonaniu pracy z maszyn elektrycznych u prof. Konstantego Żurawskiego, dyplom inżyniera elektryka z oceną bardzo dobrą. Był jednym z 14 absolwentów w roku akademickim 1922/1923 (pierwszych 6 absolwentów inżynierów elektryków ukończyło ten Wydział w roku 1921/1922).

Po dyplomie otrzymał, dzięki dziekanowi prof. M. Pożaryskiemu, ośmiomiesięczną praktykę w Societe Alsacienne w Belfort we Francji. Po powrocie do Polski pracował w Chrza-

nowie, w budującej się Fabryce Lokomotyw. Wykonał całkowity projekt elektryfikacji fabryki, stosując nowoczesne rozwiązania, m.in. indywidualne napędy kilkuset obrabiarek, w tym wiele napędów z regulacją obrotów, napędy rewersyjne strugarek z oddawaniem energii do sieci, wprowadził elektryczne spawanie i zgrzewanie nitów, elektryczne nagrzewanie obręczy do kół lokomotyw i wiele innych rozwiązań.

Po uruchomieniu fabryki przeniósł się do Fabryki Maszyn Elektrycznych Polskich Zakładów Brown-Boveri w Żychlinie, obejmując stanowisko konstruktora, a następnie szefa biura technicznego. W roku 1927 został delegowany do Szwajcarii, do Zakładów

Brown-Boveri w Baden, dla gruntownego zapoznania się z wytwarzaniem silników trakcyjnych. Po powrocie uruchomił w Żychlinie ich produkcję, a pierwsze krajowe silniki trakcyjne otrzymały tramwaje w Krakowie. W 1931 r., wskutek ogólnoswiatowego kryzysu i nadmiernych inwestycji, fabryka została zamknięta, a inż. Gogolewski, który już był zastępcą dyrektora fabryki inż. Z. Okoniewskiego (prezesa SEP w 1929 r. - zob. Spektrum 2002, nr 3-4) przeniósł się do Starachowickich Zakładów (zbrojeniowych) na stanowisko szefa produkcji pokojowej. Tam wykonał projekt elektryfikacji stolarni mechanicznej oraz zajmował się problemami elektrycznymi pieców łukowych i pieców wysokiej częstotliwości. Poza tym kierował instalowaniem największego w kraju laboratorium rentgenowskiego do badania metali (500 kV 0,5 mA).

W 1932 r., dzięki staraniom inż. Okoniewskiego, fabryka w Żychlinie została wykupiona od Szwajcarów i uruchomiona jako „Zakłady Elektromechaniczne Rohn-Zieliński SA Licencja Brown-Boveri”, a inż. Z. Gogolewski został jej dyrektorem oraz dyrektorem fabryki silników w Cieszynie, która została wykupiona od Brown-Boveri w 1933 roku. Objął również stanowisko członka Zarządu Spółki, które piastował aż do wojny w 1939 r. Na mocy porozumienia z firmą szwajcarską, firma Rohn-Zieliński została generalnym przedstawicielem na Polskę tych zakładów i otrzymała wyłączne prawo

korzystania z ich patentów i doświadczenia dla produkcji w Polsce. Dla zapoznania się z nową produkcją firmy Brown-Boveri, zwłaszcza transformatorów, wyjeżdżał kilkakrotnie do jej fabryk w Niemczech, Szwajcarii i Włoszech, a także do zakładów przemysłowych Anglii, Austrii i Szwecji (znał języki angielski, francuski, niemiecki i rosyjski). W tym czasie prowadzona była budowa pierwszej w Polsce linii na napięcie 150 kV Mościce (Tarnów) - Starachowice-Warszawa. Transformatory dla niej na napięcie 150 kV o mocy 22 i 24 MVA, wprowadzone do produkcji dzięki inż. Gogolewskiemu, wykonała fabryka w Żychlinie, która dostarczyła też silniki dla łodzi podwodnej ORP „Sęp”.

W 1939 r. inż. Zygmunt Gogolewski został mianowany wiceprzewodniczącym Komitetu Przemysłu Elektrotechnicznego przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. jako oficer uzbrojenia, przekroczył 18 września granicę rumuńska wraz z Instytutem Technicznym Uzbrojenia, do którego miał przydział. Udało mu się uniknąć obozu dla internowanych wojskowych i został skierowany do obozu dla uchodźców cywilnych w Pitesti. Tam organizował szkolnictwo, wykładając elektrotechnikę i elektryczne przedmioty fachowe. Na zlecenie grupy finansistów rumuńskich opracowywał problem elektryfikacji Transylwanii i wykorzystania pokładów boksytu. W czerwcu 1945 r. wrócił do kraju z pierwszym transportem uchodźców.

We wrześniu 1945 r. został mianowany dyrektorem technicznym Zjednoczenia Przemysłu Maszyn Elektrycznych w Katowicach i na stanowisku tym pozostawał aż do likwidacji tego Zjednoczenia pod koniec 1948 r. W tym czasie położył podwaliny pod przemysł maszyn elektrycznych, a dla jego naukowej i technicznej obsługi zorganizował Centralne Biuro Konstrukcji Maszyn Elektrycznych w Katowicach i z dniem 1 stycznia 1949 r. został jego pierwszym dyrektorem. Do CBKME udało mu się zaangażować kilku starszych, doświadczonych inżynierów, jak dr inż. Jerzy Wiczorek, mgr inż. Jerzy Szmit, mgr inż. Jan Chrobok, mgr inż. Władysław Herink, inż. Stanisław Marzecki, mgr inż. Tadeusz Sacharuk, mgr inż. Karol Morsztyn, mgr inż. Mieczysław Pluciński, a także wielu młodych, zdolnych inżynierów lub dyplomantów z Politechniki Śląskiej. W ten sposób w niedługim czasie dysponował kadrą o wysokich walorach technicznych, a CBKME miało bardzo dobrą opinię wśród klientów.

Ze stanowiska dyrektora CBKME został odwołany w 1951 r. w nagłym trybie, na życzenie sekretarza ekonomicznego KW PZPR w Katowicach (potem wicepremiera) Franciszka Waniołki. Było to konsekwencją tego, że przed wojną, w czasie pracy w Żychlinie, inż. Gogolewski prowadził w imieniu dyrekcji pertraktacje z komitetem strajkujących robotników pod przewodnictwem ówczesnego ślusarza Franciszka Waniołki, który w 1951 r. zażądał zwolnienia dyr. Gogolewskiego „jako wroga klasy robotniczej”. W ten sposób rozwijający się przemysł maszyn elektrycznych stracił znakomitego fachowca, doskonałego organizatora, wybitnego znawcę jego zagadnień.

W 1946 r. inż. Zygmunt Gogolewski nawiązał, trwającą dwadzieścia lat, współpracę z Politechniką Śląską. Z dniem 1 lutego 1946 r. został mianowany nadzwyczajnym profesorem kontraktowym i kierownikiem Katedry Urządzeń Prądów Silnych na Wydziale Elektrycznym. W roku akademickim 1948/1949 został kierownikiem Katedry Budowy Maszyn Elektrycznych. W dniu 9 lutego 1950 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego Budowy Maszyn Elektrycznych na Politechnice Śląskiej. W 1956 r. prof. Zygmunt Gogolewski został kierownikiem Katedry Maszyn Elektrycznych, po odejściu dotychczasowego jej kierownika prof. Wł. Kolka na AGH do Krakowa, a Katedra Budowy Maszyn Elektrycznych została zlikwidowana. 28 03 1957 r. otrzymał tytuł naukowy profesora zwyczajnego. W czasie pracy na Politechnice prowadził na wysokim poziomie dydaktycznym wykłady na studiach inżynierskich i magisterskich z budowy maszyn elektrycznych, napędów elektrycznych, a następnie ich teorii oraz z transformatorów i ich projektowania.

W latach 1948-1952 pełnił funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego. W tym okresie zreformował i unowocześnił program studiów Wydziału, który dotychczas opierał się na programie Oddziału Elektrycznego Wydziału Mechanicznego Politechniki Lwowskiej i był przeładowany przedmiotami mechanicznymi. Prof. Zygmunt Gogolewski ograniczył liczbę przedmiotów mechanicznych, wprowadził specjalności i projekty dyplomowe. Jako dziekan, a następnie delegat Wydziału Elektrycznego był przez 6 kadencji członkiem Senatu Politechniki Śląskiej. Pełnił przez wiele lat funkcję przewodniczącego Komitetu Współpracy Uczelni z Przemysłem i przewodniczącego Komisji Weryfikacyjno-Egzaminacyjnej NOT dla techników z długoletnią praktyką, starających się o uzyskanie stopnia inżynierskiego. Jako kierownik Katedry organizował w latach 1960-1966 cieszące się dużą popularnością seminaria z maszyn, napędów i urządzeń elektrycznych, na których młodzi pracownicy zdobywali „ostrogę naukową”. Był to jeden z punktów Jego programu kształcenia młodej kadry techniczno-naukowej, dla jak najszybszego zapelnienia wielkiej luki w przemyśle.

Temu samemu celowi służyły jego książki, skrypty i publikacje w prasie technicznej. Napisał jako autor lub współautor 8 książek, z których „Napęd elektryczny” doczekał się w latach 1952-1981 trzech wydań, a następnie uzupełniony przez Z. Kuczewskiego - dalszych dwóch. Książka „Transformatory. Budowa i projektowanie”, napisana przez zespół: E. Jezierski, Z. Gogolewski, Z. Kopczyński i J. Szmit miała 2 wydania w Polsce i jedno w Rumunii. Bardzo wartościową pozycją książkową były „Maszyny prądu stałego” napisane wspólnie z W. Gabrysiem. Napisał również, sam lub w zespole, 7 skryptów uczelnianych. Objęły one prawie cały zakres maszyn elektrycznych, budowy i projektowania: transformatorów, silników asynchronicznych i synchronicznych, maszyn prądu stałego i napędu elektrycznego. Był autorem 4 patentów i blisko 50 artykułów w czasopiśmie technicznych.

W ramach kształcenia młodej kadry promował 8 doktorów

nauk technicznych, m.in. Wiesława Gabryśa, Zygmunta Kuczewskiego i był recenzentem 14 prac doktorskich i habilitacyjnych. Wychował także liczne grono wybitnych maszynowców, zarówno teoretyków jak i praktyków. Według prof. Tadeusza Glinki w okresie międzywojennym pod kierunkiem Z. Gogolewskiego swoją karierę zawodową rozpoczęło kilku znanych po wojnie profesorów: Eugeniusz Jezierski (Pol. Łódzka), Bolesław Dubicki (Pol. Warszawska), Włodzimierz Kotelewski (Szkoła Inżynierska H. Wawelberga i S. Rotwanda i Pol. Warszawska), Jerzy Lando (Pol. Warszawska). Współpracowali z Nim także w Żychlinie budowniczy i organizatorzy przemysłu elektromaszynowego: Jerzy Szmit (CBKME), Zbigniew Kratochwil (gł. inżynier zakładu M-1 w Żychlinie), Wilhelm Smoluchowski (dyr. Państwowej Fabryki Aparatów Elektrycznych Elester, następnie gł. inżynier CZPE-lektrotechnicznego, potem kierownik Oddziału CBKME w Warszawie), Edward Turowski (gł. inżynier Zakładu M-1 w Żychlinie), Leszek Zienkowski (dyrektor branży maszyn elektrycznych i transformatorów w CZPEI). Po wojnie współpracownikami lub wychowankami prof. Gogolewskiego byli: Jan Manitiusz (Pol. Śląska i AGH), Kazimierz Biszyga (AGH), Wiesław Gabryś (Pol. Śląska), Tadeusz Glinka (Pol. Śląska), Jerzy Hickiewicz (Pol. Śląska i Opolska), Zygmunt Kuczewski (Pol. Śląska), Władysław Paszek (Pol. Śląska), Mieczysław Pluciński (Pol. Śląska).

Brał udział w pracach różnych Komisji i Komitetów, m.in. był członkiem Polskiego Komitetu Wielkich Sieci Elektrycznych (CIGRE), członkiem Komitetu Elektrotechniki PAN, członkiem Komisji Głównej Elektrotechniki Komitetu Nauki i Techniki. Szczególnie wydajnie pracował w SEP, do którego wstąpił w 1924 r. (do Koła Warszawskiego). Brał czynny udział w pracach normalizacyjnych i przepisowych. W latach trzydziestych brał udział w pracach Komisji Przepisowej II Maszyny Elektryczne, będąc członkiem plenum Komisji, członkiem współpracy z CEI (Międzynarodową Komisją Elektryczną), członkiem Komisji Maszyn, i Komisji Specjalnej Łożysk. Po wojnie był od 1946 r. członkiem Oddziału Zagłębia Węglowego w Katowicach i przewodniczącym Komisji II Maszyn Elektrycznych Centralnej Komisji Normalizacji Elektrotechnicznej. W 1953 r. wydzielił się z OZW Oddział Gliwicki, a prof. Gogolewski został wybrany jego prezesem na lata 1954-1955.

Za osiągnięcia w pracy zawodowej, naukowej i dydaktycznej odznaczony był: Krzyżem Oficerskim OOP (1956), Złotym Krzyżem Zasługi (1936), Medalem X-lecia PL (1955), Złotą Odznaką Politechniki Śląskiej (1960), Srebrną (1960) i Złotą (1962) Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju Woj. Katowickiego. W 1956 r. otrzymał Zespołową Nagrodę Państwową III stopnia w dziedzinie postępu technicznego za udział w opracowaniu problemu „Samoczynne załączanie rezerw w elektrowniach ciepłych”. Ponadto otrzymał 3 indywidualne nagrody Ministra Szkolnictwa Wyższego za osiągnięcia w zakresie wyników nauczania (1952), za opracowanie planu prac naukowo-badawczych z zakresu elektrotechniki

(1953) i nagrodę specjalną z racji przejścia na emeryturę w 1966 r.

Opinie wybitnych naukowców o prof. Zygmuncie Gogolewskim podkreślają takie cechy jego osobowości jak: olbrzymia praktyka i stosowanie w pracy inżynierskiej pionierskich metod (prof. Ludger Szklarski), to że był pionierem polskiego przemysłu elektrotechnicznego i wyszkolił wielką liczbę dobrych fachowców (prof. Jan Paweł Nowacki); to, że miał umiejętność łączenia wiadomości teoretycznych na bardzo wysokim poziomie z wieloletnim doświadczeniem praktycznym (prof. Eugeniusz Jezierski); to, że uderzającą jest wielostronność prof. Zygmunta Gogolewskiego: projektowanie i budowa transformatorów, silników prądu stałego i zmiennego, silników trakcyjnych napędu elektrycznego (prof. Bolesław Konorski). Prof. Zygmunt Gogolewski był zasłużonym twórcą polskiego przemysłu maszyn elektrycznych. W okresie międzywojennym, jako konstruktor i kierownik techniczny największych fabryk w Żychlinie i Cieszynie, wprowadzał nowoczesne konstrukcje maszyn elektrycznych. Po wojnie był autorem 3-letniego planu odbudowy przemysłu maszyn elektrycznych i nadzorował techniczną stronę jego realizacji. Następnie zorganizował doskonale biuro konstrukcyjne CBKME. Na Politechnice Śląskiej wychował liczne grono znakomitych konstruktorów, dzięki którym przemysł maszyn elektrycznych osiągnął wysoki poziom jakości i zaspakajał nie tylko w całości zapotrzebowanie krajowe, ale i duży eksport, nawet do przodujących krajów jak USA i Kanada.

Prof. Zygmunt Gogolewski zmarł nagle 24 października 1969 r., trzy lata po przejściu na emeryturę i pochowany został na cmentarzu Lipowym w Gliwicach. Pozostawił żonę Halinę z Kotnowskich i córkę Hannę, mgr. inż. elektryka. Jego wnukiem jest mgr inż. elektryk Piotr Kukurba, b. prezes Górnośląskiego Zakładu Energetycznego.

L I T E R A T U R A

- [1] Teczka osobowa prof. Z. Gogolewskiego w Archiwum Pol. Śl.
- [2] Zarys historii Wyd. Elektr. 1921-1981. Pol. Warszawska 1983
- [3] Historia Elektryki Polskiej. WNT W-wa t. I 1976 i t. IV 1972
- [4] Historia SEP 1919-1959. WCT NOT Warszawa 1959
- [5] Glinka T.: Profesor Zygmunt Gogolewski (1896-1969). Energetyka 1966 nr 5 (fot.), Przegląd Elektrotechn. 1996 nr 5 (fot.), Informator Polsk. Tow. Elektrot. Teoret. i Stosow, 2001 nr 9 (fot.)
- [6] Nehrebecki L.: Prof. Zygmunt Gogolewski. Energetyka 1970/ 5
- [7] Profesor Zygmunt Gogolewski. Dziekan w latach 1948-1952. Zesz. Nauk. Pol. Śląskiej Elektryka Z.140, Gliwice 1994 (fot.)
- [8] Kuczewski Z.: Prof. mgr inż. Zygmunt Gogolewski. Gosp. Paliwami i Energią 1970 nr 3 (fot.)
- [9] Manitiusz J., Jezierski E.: Gogolewski Zygmunt w: Słownik biogr. technik. polsk. z. 12. FSNT NOT Warsz. 2001

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ, KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. dr inż. Tadeusz Zagajewski

Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1955-1956

Od Redakcji: Kolejnymi dziekanami po prof. Z. Gogolewskim, którego biogram zamieściliśmy w numerze 4' 2003(49) byli: w latach 1952-1954 - prof. Zbigniew Jasicki i w latach 1954-1955 - prof. Antoni Plamitzer. Ich biogramy ukazały się już w „Śląskich Wiadomościach Elektrycznych” jako wspomnienia pośmiertne w numerach 1'2001(34) i 6'2001(39), do których odsyłamy zainteresowanych Czytelników.

Tadeusz Zagajewski urodził się 16 grudnia 1912 r. we Lwowie. Jego rodzicami byli: Karol, dr filozofii - germanista, nauczyciel języka niemieckiego w gimnazjach, wizytator szkół, lektor UJK we Lwowie i Maria ze Zborowskich. Miał dwie siostry: Marię i Annę. Do szkoły powszechnej i X Państwowego Gimnazjum im. H. Sienkiewicza typu humanistycznego uczęszczał we Lwowie. W 1930 r. zdał egzamin dojrzałości i rozpoczął studia na Oddziale Elektrotechnicznym Wydziału Mechanicznego Pol. Lwowskiej. 13 maja 1935 r. uzyskał dyplom inż. elektryka z postępowaniem bardzo dobrym.

W latach 1935/36 odbył służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim. Pracę

rozpoczął 1 listopada 1936 r. w Państwowych Zakładach Tele- i Radiotechnicznych (PZT), w Warszawie, gdzie dał się poznać jako utalentowany konstruktor przy projektowaniu, montażu i uruchamianiu serii krótkofalowych nadajników radiokomunikacyjnych o mocy 150 W, 2 kW i 50 kW. We wrześniu 1939 r. znalazł się we Lwowie, który został zajęty 22 września przez wojska radzieckie. Po uruchomieniu w październiku Lwowskiego Instytutu Politechnicznego rozpoczął pracę jako asystent w nowo powołanej Katedrze Radiotechniki, kierowanej przez dotychczasowego prof. Politechniki Warszawskiej Janusza Groszkowskiego. Prowadził tam ćwiczenia tablicowe i laboratoryjne oraz wykładał urządzenia radionadawcze.

22 czerwca 1941 r. Niemcy uderzyli na ZSRR i już 30 czerwca zajęli Lwów. Politechnika została natychmiast zamknięta, jak zresztą wszystkie inne uczelnie i szkoły. Po pewnym jednak czasie, wobec wielkiego braku średniego fachowego personelu, potrzebnego do zagospodarowania podbitych na wschodzie terenów, Niemcy zdecydowali się na otwarcie 15 maja 1942 r. Staatliche Technische Fachkurse Lemberg - Państwowych Technicznych Kursów Fachowych we Lwowie, oczywiście bez Katedry Radiotechniki, a zwłaszcza przedmiotu urządzenia radionadawcze. Inż. T. Zagajewski zaczął pracować wtedy jako technik w Parowozowni Lwów-Wschód. Po zdobyciu Lwowa przez wojska radzieckie 12 sierpnia 1944 r. i ponownym uruchomieniu Lwow-

skiego Instytutu Politechnicznego inż. T. Zagajewski został powołany na p.o. docenta w kierowanej teraz przez Rosjanina, prof. N. B. Charkiewicza, Katedrze Radiotechniki. Zakres pracy miał analogiczny do okresu sprzed wkroczenia Niemców.

W październiku 1945 r. wyjechał ze Lwowa z żoną i dwójkiem małych dzieci i osiadł w Gliwicach. 4 listopada rozpoczął pracę jako adiunkt na Wydz. Elektrycznym Pol. Śląskiej, gdzie brał czynny udział w organizowaniu Oddziału Telekomunikacyjnego i Katedry Radiotechniki kierowanej przez prof. Tadeusza Malarskiego. Najbardziej palącą sprawą było uruchomienie laboratorium radiotechnicznego. I tu inż. Zaga-

jewski wykazał dużo pomysłowości i inwencji, usiłując stworzyć z różnych przypadkowych materiałów i urządzeń polnieckich, nierzadko z wyposażenia urządzeń wojskowych, z darów przemysłu i UNRRY, wreszcie z zakupów od przybyłych ze Lwowa pracowników Zakładu inż. E. Romera skromne laboratorium, które pozwoliło zaspokoić najpilniejsze potrzeby. Z biegiem lat laboratorium to zostało dobrze wyposażone, często w urządzenia własnej produkcji lub Zakładu Mechaniki Precyzyjnej i Optyki Politechniki Śląskiej. Zakup dokładnej aparatury pomiarowej umożliwiło dopiero podjęcie w późniejszych latach poważnej pracy dla Wojskowego Instytutu Technicznego.

W dniu 9 października 1946 r. zdał z odznaczeniem egzamin doktorski na Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej na podstawie pracy „Wpływ nieliniowych elementów obwodu na stabilizację częstotliwości generatorów samowzbudnych”, której promotorem był prof. J. Groszkowski. 1 września 1947 r. został mianowany zastępcą profesora i kierownikiem Katedry Radiotechniki na Wydz. Elektrycznym Politechniki Śląskiej na miejsce prof. Tadeusza Malarskiego, który kierował do tego czasu równoległe dwoma Katedrami: Fizyki i Radiotechniki. We wrześniu 1951 r. dr inż. T. Zagajewski został kontraktowym prof. nadzwyczajnym Katedry Radiotechniki.

W latach 1947-53 prowadził wykłady na Grupie Teleko-

munikacyjnej z miernictwa radiotechnicznego, lamp elektronowych, urządzeń radionadawczych i urządzeń zasilających oraz na Grupie Silnoprądowej z zakresu radiotechniki i laboratorium radiotechniki. W tym czasie w technice światowej nastąpił burzliwy rozwój automatyki i elektroniki, które zaczęły wchodzić do praktyki krajowej w miarę modernizacji, rozwoju oraz budowy nowych, nowoczesnych zakładów przemysłowych. Prof. T. Zagajewski stale unowocześniał swe wykłady, starając się nadać za rozwojem elektroniki, śledząc z jednej strony nowości z tych dziedzin w literaturze technicznej, z drugiej zaś biorąc udział w ich praktycznych zastosowaniach. Nawiązał liczne kontakty z przemysłem chemicznym, hutniczym i energetycznym i podejmował się, z kierowanym przez siebie zespołem, opracowania prototypowych urządzeń elektronicznych oraz prowadził pierwsze prace naukowe z tej dziedziny. Gdy na przełomie 1952/1953 Ministerstwo zlikwidowało Grupę Telekomunikacyjną na Wydziale Elektrycznym inicjatywna grupa naukowców Edmund Romer, Jerzy Siwiński, Zdzisław Trybalski, Stefan Węgrzyn i Tadeusz Zagajewski opracowała propozycję powołania nowej specjalności „Automatyka i telemechanika przemysłowa”, która przy poparciu przemysłu śląskiego, została zatwierdzona przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i wprowadzona w 1953 r., o bardzo nowoczesnym jak na owe czasy programie, do programu studiów na Wydz. Elektrycznym. W 1954 r. Katedra Radiotechniki została przemianowana na Katedrę Elektroniki Przemysłowej, z kierownikiem prof. T. Zagajewskim, który 22 maja 1954 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a Katedra Teletechniki na Katedrę Elektroautomatyki Przemysłowej z kierownikiem zastępcą prof. dr. hab. Z. Trybalskim. W pracach naukowych i dydaktycznych Katedry Elektroniki Przemysłowej, uwzględniano w szerokim zakresie problemy technologii materiałów półprzewodnikowych wraz z ich zastosowaniem w układach elektronicznych.

Przez następny rok akademicki (1955/56) pełnił funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego, a w latach 1956-59 prorektora ds. nauki. Utworzenie Katedr Elektroniki Przemysłowej i Elektroautomatyki Przemysłowej oraz ich kilkuletnia owocna działalność stały się impulsem do utworzenia na Wydziale Elektrycznym od 1 grudnia 1961 r. Oddziału Automatyki z kierownikiem prof. T. Zagajewskim. Ze względu na duże różnice programowe, które należało wprowadzić już na pierwszych, wspólnych dla całego Wydziału latach, a także wobec ograniczenia liczby studentów na tym Oddziale, powstał i działał w latach 1961-63 Zespół Automatyki (w składzie Edmund Romer, Jerzy Siwiński, Zdzisław Trybalski, Stefan Węgrzyn i Tadeusz Zagajewski), który opracował podstawowe założenia dla powołania nowego Wydziału Automatyki. Po usilnych staraniach Pol. Śląskiej Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego powołało z dniem 15 lutego 1964 r. Wydział Automatyki. Pierwszym jego dziekanem i kierownikiem Katedry Elektroniki Przemysłowej, przeniesionej z Wydz. Elektrycznego został prof. T. Zagajewski. Rada Państwa nadała mu 19 maja 1965 r. tytuł naukowy prof. zwyczajnego.

Po wypadkach w marcu 1968 r. zrezygnował z pełnienia funkcji dziekana. Wydz. Automatyki. Jego Katedra Elektroniki Przemysłowej została przemianowana na Katedrę Elektroniki, w której został 1 października 1969 r. zastępcą kierownika Katedry. Poczynając od 1969 r. nastąpiła w szkolnictwie wyższym likwidacja tradycyjnych katedr, wprowadzono większe jednostki organizacyjne - instytuty i tak w 1971 r. Katedra Elektroniki została włączona do Instytutu Konstrukcji i Technologii Urządzeń Automatyki i Elektroniki, a prof. Zagajewski został zastępcą dyrektora ds. nauki. Z jego inicjatywy i wskutek jego starań został powołany 1 października 1974 r. Instytut Elektroniki, w którym objął funkcję dyrektora. Na tym stanowisku pracował aż do przejścia na emeryturę 30 września 1983 r.

Pod kierunkiem prof. T. Zagajewskiego wykonało prace dyplomowe ponad 200 inżynierów, 15 wychowanków doktoryzowało się, kilku z nich uzyskało tytuł profesora i docenta, m.in. profesorowie: Jan Chojcan, Edward Hrynkiwicz, Leon Lasek, Stanisław Malzacher, Adam Macura, Ferdynand Wagner, docenci: Jerzy Kopka, Aleksander Kwieciński, Adam Stryk.

W 1992 r. Senat Politechniki Śląskiej w uznaniu Jego wielkich zasług dla rozwoju nauki polskiej i Politechniki nadał mu tytuł doktora honoris causa. Od wielu lat pracuje czynnie w PAN. W 1960 r. Zgromadzenie Ogólne PAN powołało go na członka korespondenta PAN, a w 1976 r. na członka rzeczywistego. W latach 1984-86 był członkiem prezydium PAN. Od 1955 jest członkiem Komitetu Elektroniki i Telekomunikacji PAN. Był współorganizatorem Oddziału PAN w Katowicach, gdzie w latach 1973-77 pełnił obowiązki zastępcy przewodniczącego, a następnie w okresie 1983-87 przewodniczącego tego Oddziału. W latach 1993-95 sprawował patronat nad Komisją Językoznawstwa, a w latach 1996-98 - nad Komisją Elektroniki. Był współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej i przewodniczącym jego Zarządu Głównego w latach 1972-75, a także współzałożycielem Oddziału Gliwickiego, w którym pełnił funkcję przewodniczącego w latach 1961-63. W 1982 r. otrzymał godność członka honorowego PTETiS.

Początkowo zainteresowania inż. T. Zagajewskiego dotyczyły radiotechniki, a zwłaszcza urządzeń radionadawczych. Z tej dziedziny prowadził wykłady na Wydziale Elektrycznym i opublikował w latach 1949-53 trzy książki. Następnie główną dziedziną jego zainteresowań stała się tematyka teorii obwodów elektrycznych w zastosowaniu do układów elektronicznych. W zakresie jego prac oryginalnych można wyodrębnić dwie grupy zagadnień: 1) problemy generatorów elektronicznych takie jak: ich analiza, stałość częstotliwości, efektów liniowych i nieliniowych w tych generatorach itp. oraz 2) zagadnienia teoretyczne dotyczące obwodów elektrycznych stosowanych w elektronice. Najważniejszymi z nich są: uogólnienie pojęcia dwoistości obwodów elektrycznych i jego zastosowanie do linii długich, obwodów nieliniowych i o parametrach zmiennych w czasie oraz do analizy porównawczej ukła-

dów lampowych i tyrystorowych. Do tej grupy zagadnień należy tematyka podobieństwa obwodów elektrycznych, jak również nowe modyfikacje i zastosowania funkcji Walsha do analizy układów impulsowych. Nie sposób w krótkim biogramie Profesora wymienić wszystkich dziedzin teorii obwodów, którymi się zajmuje.

Dorobek publikacyjny prof. T. Zagajewskiego obejmuje około 70 prac oryginalnych w czasopismach naukowych (w dużej mierze w Archiwum Elektrotechniki i angielskojęzycznej wersji Biuletynu PAN - Bull. Acad. Pol. Sc. Ser. Tech.) i technicznych, a ponadto książki i podręczniki, stale modernizowane i dostosowywane do nowych potrzeb. Wśród książek znajdują się: „Radiotechniczne urządzenia nadawcze” PIT 1949, PWT 1950; „Urządzenia radionadawcze” NOT 1953; „Nadajniki radiowe” PWT 1958, 1961; „Elektronika przemysłowa Zastosowanie urządzeń elektronowych do grzejnictwa, pomiarów przemysłowych, sterowania i automatyzacji”. PWT 1953, 1954; „Elektronika przemysłowa” (współautor) PWT 1961, WNT 1965, 1972, 1975, . Tłumaczenie rosyjskie „Promyszlennaja elektronika” Moskwa, Energija 1976; „Układy elektroniki przemysłowej” WNT 1964, 1971, 1973, 1978; W „Poradniku inżyniera” rozdział „Zastosowanie elektroniki” (koordynator) WNT (1975).

Artykuły dotyczyły tematyki: analizy nieliniowych obwodów elektrycznych, stabilizacji częstotliwości samowzбудnych generatorów elektronicznych, optymalizacji parametrów takich generatorów, zasad dwoistości obwodów elektrycznych, ogólnych zasad podobieństwa takich obwodów, zastosowania funkcji Walsha do analizy układów cyfrowych itp. Przykładowo tytuły kilku z nich: „Wpływ nieliniowych elementów obwodu na stabilizację częstotliwości generatora samowzбудnego”. Kwart. Telek. 1947 nr 1/2; „Analiza pracy generatorów samowzбудnych”. Prace Bad. PIT 1951 nr 5; „Optymalne parametry generatora RC z mostkiem Wiena”. Arch. Elektrot. 1958 z.2; „Non-linear positive feedback amplifier”. Bull. Acad. Pol. Sc. Ser. Tech. 1962 nr 9; „Generalized duality concept of electrical networks”. Tamże 1963 nr 9; „General principles of similarity of electric networks”. Tamże 1972 nr 6; „Walsh functions in the analysis of flip-flop performance”. Tamże 1980 nr 11/12; „Measurable and nonmeasurable Quantities”. Tamże 1994 nr 4.

Poza pracami teoretycznymi zespół Katedry pod jego kierownictwem wykonywał wiele prac dla przemysłu, głównie śląskiego. Dotyczyły one zastosowań przemysłowych elektroniki, technologii i zastosowania grzejnictwa indukcyjnego i dielektrycznego wielkiej częstotliwości, opracowania różnych metod i aparatury pomiarowej i sterowniczej obrabiarek, jak np. urządzenie do pomiaru nacisku rolek w rolnicy dla Fabryki Obrabiarek „Rafamet” (patent polski nr 44061), projektowania elementów logicznych do zastosowań przemysłowych na przykładzie szeregu logicznego ELAG IV, badań nieniszczących materiałów zarówno metodami ultradźwiękowymi jak i elektromagnetycznymi. Wspólnie z Instytutem Odlewnictwa opracowano i wdrożono do produkcji w Zakładach Mera-ZUAP

przyrząd analogowy „Cristalgraf” i podobny w wersji mikroprocesorowej, umożliwiający szybkie określenie składu chemicznego i wytrzymałości stopów żelaza i metali nieżelaznych itp. W latach 1961-71 był konsultantem dla Huty Bobrek.

Za pracę naukową i dydaktyczną otrzymał wiele odznaczeń i nagród, m.in.: Złoty Krzyż Zasługi (1955), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1958), Krzyż Komandorski OOP (1986), Krzyż Komandorski OOP z Gwiazdą (1995), Med. X-lat PL (1955), Med. Komisji Edukacji Narodowej (1974), Złotą Odznakę Zasłużonemu w Rozwoju woj. Katowickiego (1964), Odznakę 25-lecia Pol. Śląskiej (1969), Odznakę 25-lecia miasta Gliwic (1970), Odznakę 30-lecia Pol. Śląskiej, Odznakę Honorową SEP (1974), Medal im. Prof. St. Fryzego (2002). Dostał także nagrody I i II stopnia Ministra Szkolnictwa Wyższego (1963, 1979, 1980 i 1983) oraz kilkakrotnie nagrody rektora Politechniki Śląskiej. Otrzymał również godność członka honorowego Stowarzyszenia Wychowanków Politechniki Śląskiej - Oddział Elektryków.

Do SEP wstąpił w 1937 r. w czasie pracy w PZT w Warszawie. W okresie studiów był członkiem Koła Mechaników i Elektryków Politechniki Lwowskiej. Po wojnie, gdy zamieszkał w Gliwicach, należał od 1946 r. do Oddziału Zagłębia Węglowego w Katowicach, a po powstaniu w 1953 r. Oddziału Gliwickiego został jego członkiem. W 1974 r. otrzymał Złotą Odznakę Honorową SEP. W małżeństwie z Ludwiką z Turskich mgr. praw ma dwoje dzieci: Ewę po mężu Fabrycy dra inż. pracownika naukowego Politechniki Szczecińskiej oraz Adama, poetę i krytyka literackiego.

Ź R Ó D Ł A

- [1] Autobiogram prof. T. Zagajewskiego z 15 08 1985 r. W Redakcji Słownika biograficznego techników polskich
- [2] Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny, t.IV. Ośrodek Przetwarzania Informacji. W-wa 2002 (fot).
- [3] Malzacher S.: W moich oczach - 45 lat z prof. T. Zagajewskim. Inst. Elektroniki Pol. Śląskiej. Gliwice 1992 (fot)
- [4] Zesz. Nauk. Pol. Śląskiej. Elektryka z.140. Gliwice 1994 (fot.)
- [5] Zeszyty Naukowe Pol. Śląskiej. Automatyka z. 66 Gliwice 1983. (Życiorys i bibliografia prac) (fot.)
- [6] Pol. Śląska - 45 lat w służbie społeczeństwa. Gliwice 1985
- [7] Pol. Lwowska 1844-1945. Wyd. Pol. Wrocławskiej 1993
- [8] Złota Księga Nauki Polskiej 1999. Logos. Wyd. Helion Gliwice
- [9] Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny. Edycja 3. Interpress W-wa 1993 (fot.)
- [10] Członkowie Polskiej Akademii Nauk. Informator. W-wa 1993
- [11] Skład osobowy Oddziału i Komitetów Naukowych w Katowicach w kadencjach 1993-95 i 1996-98. PAN Oddz. Katowice
- [12] Z Życia Pol. Śląskiej nr 3 (122) grudzień 2002
- [13] 50 lat Oddz. Gliw.SEP 1953-2003. Zarys dziejów. Gliwice 2003

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ, KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. dr inż. Zbigniew Jasicki (1915-2001) **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1952-1954**

Zbigniew Jasicki urodził się 16 sierpnia 1915 r. w Zawadzie na Zaolziu. Rodzicami jego byli Józef - profesor seminarium nauczycielskiego i Franciszka z d. Szuścik. Po zdaniu matury w 1933 r. studiował na Wydz. Elektrycznym Pol. Warszawskiej. W czasie studiów działał w Bratniej Pomocy. Dyplom inż. elektryka uzyskał w lipcu 1939 r. i rozpoczął pracę w Oddziale Sieci Elektrycznej w Cieszynie. Podczas okupacji pracował w fabryce porcelany technicznej w Boguchwale jako kierownik Laboratorium Wysokich Napięć. Zorganizował wśród załogi grupę konspiracyjną prowadzącą działalność antyniemiecką. Zagrożony aresztowaniem, przeniósł się do Biura Brown - Boveri (BBC) w Tarnowie, ale Niemcy odnaleźli go i wywieźli 15 kwietnia 1941 r. na przymusowe roboty do Niemiec. Wskutek starań firmy BBC został przeniesiony do jej fabryki w Mannheim, gdzie pracował jako ślusarz narzędziowy i kreślarz. Zwolniony 15 maja 1943 r. ze względu na zagrożenie gruźlicą, podjął pracę w firmie BBC w Krakowie jako projektant sieci elektrycznych. W styczniu 1944 r. został znowu aresztowany i osadzony w więzieniu Montelupich w Krakowie. Zwolniony po 3 miesiącach wskutek usilnych starań firmy BBC, ukrywał się do końca okupacji w powiecie miechowskim. Tam współpracował z AK i BCh, miał wtedy pseudonim „Czantor”.

Bezpośrednio po wojnie włączył się czynnie do odbudowy energetyki. Od 29 stycznia 1945 r. kierownikiem Wydz. Budowy Sieci Najwyższych Napięć przy Zjednoczeniu Energetycznym Okręgu Krakowskiego, prowadząc odbudowę zniszczonych sieci. W 1946 r. został dyrektorem Państwowego Budownictwa Elektrycznego w Krakowie, prowadzącego wówczas budowę pierwszej w kraju linii 220 kV Śląsk-Łódź. Linia ta była zaprojektowana i zbudowana w rekordowym jak na owe czasy tempie pod kierownictwem inż. Z. Jasickiego. W 1950 r. został zastępcą dyr. technicznego Centralnego Zarządu Energetyki w Warszawie, a następnie st. inspektorem eksploatacji w MGIE na rejon Południowego Okręgu Energetycznego. Równoległe z pracą w energetyce rozwijał działalność dydaktyczną i naukową. Rozpoczął ją jako adiunkt na Politechnice Śląskiej z tymczasową siedzibą w Krakowie, a następnie w Gliwicach, gdzie prowadził wykłady i ćwiczenia z sieci elektrycznych. W 1949 r. został zastępcą profesora i kierownikiem Katedry Sieci Elektrycznych (od IV 1949 r.), którą zorganizował od podstaw. W 1951 r. był na praktyce w pracowniach Systemów Ener-

getycznych Energoprojektów w Moskwie i Leningradzie. W jej wyniku powstała praca kandydacka pt.: „Operatywny pomiar strat energii w sieciach”, którą obronił 29 czerwca 1954 r. W 1952 r., organizował jako jeden z głównych inicjatorów Wydział Energetyczny. W 1952 r. uzyskał tytuł nadzwyczajnego profesora kontraktowego. W latach 1952-54 był dziekanem Wydziału Elektrycznego, a w latach 1954-56 - rektorem Politechniki Śląskiej. Wobec niedostatecznych środków przyznawanych uczelni z budżetu, rozwinął ożywioną działalność, inicjując podpisywanie umów o wzajemnej współpracy z dużymi zakładami przemysłowymi i zjednoczeniami. Dawało to z jednej strony fundusze

na rozbudowę laboratoriów i budowę nowych gmachów, z drugiej zaś - możliwość rozwiązywania przez uczelnię aktualnych problemów technicznych potrzebnych w przemyśle. Ta współpraca dotyczyła w dużej mierze zakładów energetycznych, gdyż w tym czasie (początek lat 50-tych) Profesor przywiązywał dużą wagę do podniesienia poziomu eksploatacji sieci elektroenergetycznych, zwłaszcza w terenach o dużym zabrudzeniu atmosfery.

Wiele wysiłku włożył także w wychowanie i rozwój młodej kadry naukowej. Starał się stworzyć pracownikom dogodne warunki rozwoju naukowego, wyznaczając im potrzebną aktualnie tematykę, starając się wysyłać ich na staże naukowe do przodujących firm w kraju i za granicą. W ciągu paru lat wielu z nich uzyskało stopnie doktorów nauk technicznych, a z biegiem czasu - tytuły docentów i profesorów. W 1955 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego. W 1953 r. został rzeczoznawcą naukowym w CKK, a w latach 1954-60 był wielokrotnie powoływany, jako pełnomocnik Ministra Szkolnictwa Wyższego, do oceny planów naukowo-dydaktycznych katedr energetycznych na uczelniach technicznych. 1 kwietnia 1958 r. został kierownikiem Katedry Sieci i Układów Elektroenergetycznych (dawniej Sieci Elektrycznych) na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej.

W czasie pracy na Pol. Śląskiej współpracował od 1955 r. z Zakładem Systemów Energetycznych w Gliwicach Instytutu Energetyki w Warszawie, a w latach 1959-61 pełnił funkcję dyrektora ds. naukowych tego Instytutu. W 1961 r. przeniósł się na Pol. Poznańską, gdzie jako prof. nadzwyczajny objął Katedrę Elektroenergetyki. Zajmował się tam zagad-

nieniami nowych, wysokosprawnych sposobów wytwarzania energii elektrycznej. Zorganizował pierwsze w kraju laboratorium ze zbudowanym we własnym zakresie generatorem MHD o najwyższych w kraju parametrach. Kierowane przez niego zespoły osiągnęły sukcesy w badaniach właściwości plazmy, uzyskiwanej przez spalanie paliw konwencjonalnych. W 1968-70 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Nowych Źródeł Energii Wydz. Elektrycznego i zorganizował Ośrodek Maszyn Matematycznych Pol. Poznańskiej. W latach 1962-69 był rektorem Pol. Poznańskiej, przyczyniając się walcnie do dynamicznego rozwoju tej uczelni i jej kadry naukowo-dydaktycznej. W 1964 r. otrzymał tytuł naukowy profesora zwyczajnego, a w 1987 r. zaszczytny tytuł doktora honoris causa Pol. Poznańskiej.

W 1969 r. został powołany na zastępcę przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki dla zagadnień przemysłu energetycznego, maszynowego, chemicznego, a także automatyki, informatyki i telekomunikacji. W tym czasie zajmował się głównie uruchamianiem tzw. problemów węzłowych, z których 23 problemy były związane tematycznie z wymienionymi przemysłami i zagadnieniami. W 1973 r. przeniósł się do AGH, obejmując kierownictwo nowo utworzonego Instytutu Nowych Konwersji Energii dla prowadzenia prac nad podniesieniem sprawności przemiany energii chemicznej węgla w energię elektryczną. W 1982 r. został kierownikiem Zakładu Sieci i Systemów Energetycznych w Inst. Elektroenergetyki AGH, gdzie pracował aż do przejścia na emeryturę w 1984 r.

Opublikował 5 podręczników akademickich, ponad 160 artykułów w czasopismach naukowych i technicznych, w tym ponad 50 w zagranicznych (w Anglii, Austrii, Czechosłowacji, Francji, NRD, Rumunii, Węgrzech, USA i ZSRR). Na konferencjach naukowo-technicznych w latach 1955-88 wygłosił 91 referatów, z tego 37 za granicą. Opracował 63 elaboratów dla PAN na tematy gospodarki narodowej i międzynarodowej, wypromował 20 doktorów nauk technicznych, był opiekunem 7 przewodów habilitacyjnych, napisał ponad 60 recenzji prac doktorskich, habilitacyjnych i wniosków o nadanie tytułów profesorskich.

Publikacje i referaty wygłaszane na konferencjach krajowych i zagranicznych przyniosły mu szeroki rozgłos i zjednały uznanie i członkostwo międzynarodowych i krajowych organizacji naukowo-technicznych. m.in. International Conference on Magneto-hydrodynamic Electrical Power Generation (EPG) przy Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej i Grupy Roboczej MHD, koordynującej prace w tej dziedzinie w krajach RWPG. Od 1950 r. był członkiem wielu komitetów CIGRE, a w latach 1973-76 członkiem z wyboru Rady Zarządzającej tej instytucji i jednocześnie delegatem Polski. Był nieprzerwanie od 1952 r. członkiem Komitetu Elektrotechniki PAN, przewodniczącym Komisji Zjawisk Elektrycznego Przenoszenia Energii Elektrycznej w Komitecie Elektrotechniki PAN, członkiem PKWSE, członkiem Komisji Kwalifikacyjnej PAN dla pracowników nauki, wieloletnim członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, członkiem prezydium Państwowej Rady ds. Po-

kojowego Wykorzystania Energii Jądrowej i wielu innych.

Od 1945 r. był członkiem SEP, pełniąc wiele funkcji. W latach 1955-60 był przewodniczącym Koła przy Pol. Śląskiej, w okresie 1956-58 członkiem Zarządu Głównego, w latach 1966-69 i 1972-81 członkiem Głównego Sądu Koleżeńskiego, w okresie 1969-72 członkiem Centralnej Komisji Odznaczeń i Nagród, w latach 1978-82 członkiem Komisji NOT ds. Energetyki. Był także współtwórcą i w 1967-72 przewodniczącym Polskiego Komitetu Automatycznego Przetwarzania Danych (przekształconego w Komitet ds. Informatyki) NOT i wielu innych.

Za osiągnięcia otrzymał wiele odznaczeń m.in. Order Sztandaru Pracy I i II klasy, Krzyż Komandorski i Kawalerski OOP, tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel PRL”, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Medal im. prof. M. Pożaryskiego, Złote Odznaki Honorowe SEP i NOT oraz godność Członka Honorowego SEP.

Przy tych wielkich osiągnięciach i wysokich stanowiskach, które piastował pozostawał człowiekiem bardzo skromnym i przystępnym. Był nastawiony życzliwie do ludzi, zwłaszcza zaś do studentów i młodych pracowników, zaczynających pracę naukową. Służył im zawsze radą i pomocą, traktując ich jako młodszych kolegów (miał zwyczaj zwracania się do nich per „kolego”). Wielu z nich, dzięki jego pomocy, osiągnęło tytuły profesorów lub zajęło wysokie stanowiska w przemyśle. Głównymi cechami Jego charakteru była niesłychana pracowitość (nawet kosztem własnego zdrowia), sumienność, prawie całkowite oddanie się pracy naukowej, wielka wiedza i wybitne zdolności organizacyjne. Mimo wielkiego obciążenia licznymi obowiązkami znajdował jeszcze czas na zajmowanie się literaturą piękną, poezją, muzyką. Z zamiłowaniem uprawiał turystykę górską, a na swój jubileusz 75-lecia przeszedł całą Orlą Perć w Tatrach.

Zmarł 9 stycznia 2001 r. i pochowany został na cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Pozostawił żonę Marię z d. Mazanek i córki: Bożenę mgr. inż. elektryka-automatyka i Martę mgr. inż. elektryka.

Ź R Ó D Ł A

- [1] Autobiogram prof. Z. Jasickiego z 15.08.1985 r. w Redakcji Słownika biograficznego techników polskich
- [2] Pol. Śląska - 45 lat w służbie społeczeństwa. Gliwice 1985 (fot).
- [3] Zesz. Nauk. Pol. Śląskiej. Elektryka z.140. Gliwice 1994 (fot).
- [4] Historia Elektryki Polskiej, WNT W-wa, tom 1-1976, tom 2-1977 i 1992
- [5] Historia SEP 1919-1999. Suplement. COSiW W-wa 2002
- [6] Słownik biograficzny techników polskich, zesz. 14, W-wa 2003
- [7] Białkiewicz. Z.: „Prof. dr inż. dr h. c Zbigniew Jasicki”, Śląskie Wiadomości Elektryczne, nr 1 2001 (fot.)

Od Redakcji: Zgodnie z życzeniem naszych Czytelników publikujemy biogramy dziekanów: prof. prof. Z. Jasickiego i A. Plamitzera, mimo iż uprzednio odsyłaliśmy Czytelników do wspomnień pośmiertnych publikowanych wcześniej w ŚWE.

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. mgr inż. Antoni Marian Plamitzer (1916-2001) **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1954-1955**

Antoni Marian Plamitzer urodził się 5 sierpnia 1916 r. we Lwowie jako syn Antoniego, Karola prof. zwyczaj. geometrii wykreślnej Pol. Lwowskiej i Wilhelminy z Nowaków. Miał 2 siostry: Helenę po mężu Mołodecką st. asystenta na Pol. Śląskiej i Jadwigę po mężu Ligęza, korektora Państwowych Wydawnictw Muzycznych. W latach 1926-1934 uczęszczał do X Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza we Lwowie, a następnie studiował na Oddziale Elektrotechnicznym Wydziału Mechanicznego Politechniki Lwowskiej. Dyplom inż. elektryka uzyskał w 1940 r. W czasie studiów odbył przepisane praktyki mechaniczne w hutach i elektryczne w porcie gdyńskim i Fabryce Aparatów Elektrycznych Kazimierz Szpotański oraz w firmie Ganz w Budapeszcie. Oprócz studiów technicznych inż. A. Plamitzer ukończył średnią szkołę muzyczną i nawet występował jako skrzypek-solista z recitalami w Polskim Radio Lwów. Od roku 1938 pracował jako student-wolontariusz w Laboratorium Elektrotechnicznym Politechniki Lwowskiej u prof. Włodzimierza Krukowskiego, wykonując zainicjowane przez profesora badania zespołu prostownikowego z siatkami sterującymi dla zasilania silnika bocznikowego w układzie hamowania inwertorowego.

W czasie okupacji sowieckiej pracował w Spółdzielni „Elektromechanik” we Lwowie, najpierw jako elektromechanik, a następnie jako normalizator. Jednocześnie kontynuował pracę w Laboratorium Politechniki, aż do śmierci prof. Krukowskiego, zamordowanego we Lwowie przez Niemców w nocy z 3 na 4 lipca 1941 r. Podczas okupacji niemieckiej pracował w Zakładach Elektromechanicznych we Lwowie jako kierownik techniczny, a następnie w polskiej Szkole Rzemieślniczej jako nauczyciel elektrotechniki i maszyn elektrycznych oraz organizował i prowadził szkolne warsztaty elektryczne. Jednocześnie wykładał elektrotechnikę na kursach dla mistrzów samochodowych. W wakacje 1944 r. spędzał w Limanowej i tam został przymusowo zatrudniony do robót ziemnych na stacji kolejowej. Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Limanowej zgłosił się ochotniczo do usuwania szkód w sieciach elektrycznych dla zapewnienia dostawy energii elektrycznej dla mieszkańców. Przy pomocy kilku kolegów odbudował zniszczoną w czasie działań wojennych linię wysokiego napięcia Sowliny – Limanowa, linie niskiego napięcia w Limanowej oraz doprowadził do stanu użyteczności i uruchomił podstacje transformatoro-

we w Sowlinach i Limanowej.

Po wyzwoleniu rozpoczął w lutym 1945 r. pracę w Polskich Liniach Dalekosiężnych w Krakowie. Po otwarciu Politechniki Śląskiej z tymczasową siedzibą w Krakowie nawiązał z nią kontakt i został 1 czerwca 1945 r. st. asystentem przy Katedrze Maszyn Elektrycznych, kierowanej przez prof. Kazimierza Idaszewskiego, pierwszego dziekana Wydziału Elektrycznego. Wraz z Politechniką przeniósł się jesienią 1945 r. do Gliwic i tu brał udział w organizowaniu Katedry Maszyn Elektrycznych kierowanej przez ówczesnego inż. Władysława Kołka (który został profesorem w 1946 r.), a następnie od 1956 r. przez prof. Zygmunta Gogolewskiego. Maszynom elektrycznym pozostał wierny do końca swej pracy naukowo-dydaktycznej, W latach 1946

-1952 był adiunktem, w latach 1952-1961 zastępcą profesora, a w okresie 1961-1966 starszym wykładowcą (w 1961 r. zlikwidowano tytuł zastępcy prof.). Od roku akademickiego 1947/48 prowadził wykład zastępczy, a od 1948/49 wykład zlecony „Zarys maszyn elektrycznych” na Oddziale Telekomunikacyjnym Wydziału Elektrycznego, a od roku 1950/51 wykład podstawowy „Maszyny elektryczne” na Wydziale Elektrycznym oraz od roku 1948/49 wykład „Elektrotechnika” na Wydziale Inżynierjino-Budowlanym.

Miałem przyjemność słuchać jego wykładów z maszyn prądu stałego w roku 1948/49. Według opinii studentów z tamtych lat był, obok prof. Kalińskiego (matematyka), najlepszym dydaktykiem jakich mieliśmy na naszych studiach. w latach 1945-1949. Jego wykład odznaczał się jasnością, doskonałym usystematyzowaniem materiału, był dla słuchaczy zrozumiały i prowadzony w takim tempie, że można było nadążyć z notowaniem (w pierwszych latach powojennych było to bardzo ważne, wobec braku podręczników). Ponadto umiał zainteresować studentów wykładem, a nawet wciągnąć ich czasem do współudziału w wykładzie, zadając pytania lub odwołując się do opinii sali. Naświetlając jakiś problem przedstawiał najpierw jego stronę fizyczną, a potem przechodził do jego praktycznego zastosowania. Nigdy nie dopuścił do znużenia słuchaczy, czasem wtrącając jakiś żart, czy też dowcipne powiedzenie. Znać było, że wyszedł ze szkoły znakomitego dydaktyka prof. Stanisława Fryzego. W latach 1954-1955 pełnił także funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego. Od 1956 r. sprawował funkcję kierownika studium eks-

ternistycznego na Wydziale Elektrycznym, a następnie na wszystkich wydziałach Politechniki. Od 1959 r. pełnił nadzór nad studiami magisterskimi na wszystkich wydziałach uczelni. Ponadto brał udział w opracowaniu planu studiów na Wydziale Elektrycznym i Oddziale Elektrycznym Wydziału Górniczego.

W 1960 r. był organizatorem punktu konsultacyjnego Politechniki Śląskiej w Opolu. Jednocześnie w latach 1963-1979 prowadził wykłady z maszyn elektrycznych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu (przekształconej w Uniwersytet Opolski) oraz zorganizował tam i kierował Katedrą i Zakładem Elektrotechniki. W 1966 r. został przeniesiony na stanowisko docenta do powstającej w Opolu Wyższej Szkoły Inżynierskiej, przekształconej w roku 1996 w Politechnikę Opolską. Był założycielem-organizatorem Wydziału Elektrycznego i pełnił w latach 1966-1978 (z przerwami) funkcję dziekana tego Wydziału. Jednocześnie organizował Zakład Maszyn i Napędów Elektrycznych (przekształcony w 1975 r. w Zakład Przetwarzania i Użytkowania Energii Elektrycznej) oraz laboratorium. Zakład ten wchodził w skład uczelnianego Instytutu Elektrotechniki, w którym pełnił funkcję dyrektora w okresie 1966-1977. W latach 1970-1975 był członkiem Zespołu Dydaktycznego Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego dla kierunku elektrotechnika. Jednocześnie pełnił funkcję przewodniczącego Zespołu Programowego wyższych szkół morskich dla kierunku elektrotechnika i elektronika.

W 1978 r. stan jego zdrowia znacznie pogorszył się, tak że musiał przejść w 1979 r. na rentę inwalidzką. Jednak jego przyzwyczajona do aktywnych działań natura nie znosiła braku intensywnego zajęcia i, skoro jego zdrowie po długotrwałej rekonwalescencji poprawiło się, wrócił do pracy na uczelni, lecz tylko w wymiarze pół etatu. W 1984 r. został powołany na stanowisko profesora kontraktowego. W 1986 r. przeszedł na emeryturę.

Prof. A. Plamitzer był urodzonym pedagogiem i wychowawcą młodzieży. Interesował się żywo jej problemami, brał udział w wycieczkach studenckich, był wiernym widzkiem zawodów sportowych studentów, interesował się zwłaszcza rozgrywkami siatkówki. Cieszył się u studentów wielkim szacunkiem, uznaniem i prawdziwą sympatią. Jako pedagog miał także wielkie sukcesy wydawnicze. Jego pierwszy podręcznik „Elektrotechnika samochodowa”, napisany jeszcze we Lwowie w 1944 r. miał 2 uzupełniane i poprawiane wznowienia w 1946 i 1949 r. Podręcznik ten opiniował prof. Stanisław Fryze. Jednak największym jego sukcesem był wydany w 1962 r. podręcznik akademicki „Maszyny elektryczne”, w którym obok podstaw fizycznych i teoretycznych maszyn elektrycznych i transformatorów przedstawił również ich właściwości eksploatacyjne. Podręcznik ten nie tylko zyskał z miejsca uznanie wśród studentów, ale spotkał się z bardzo dobrym przyjęciem również wśród inżynierów, stykających się na co dzień z maszynami elektrycznymi. Dzięki oryginalnemu ujęciu merytorycznemu i wybitnym walorom dydaktycznym doczekał się w ciągu 6 lat, do 1968 r., aż 8 wydań o łącznym nakładzie prawie 60 tys. egzemplarzy, co najlepiej świadczy o jego walorach jako podręcznika.

Żył w bardzo trudnych warunkach materialnych, mając

na swym wyłącznym utrzymaniu 7 osób, toteż starał się o dodatkowe zajęcia. Równoległe z zatrudnieniem na Politechnice Śląskiej pracował w latach 1947-1948 w Biurze Studiów Zjednoczenia Przemysłu Maszyn Elektrycznych w Katowicach przy przygotowaniu wytycznych dla uruchomienia produkcji nowej serii silników asynchronicznych średniej mocy, aż do likwidacji tego Biura pod koniec 1948 r. W latach 1946-1954 pracował także jako nauczyciel w Technikum dla Wysuniętych Robotników w Bytomiu, wykładając elektrotechnikę i maszyny elektryczne oraz organizując i prowadząc laboratorium maszyn elektrycznych. Opracował tam plany nauczania i programy szczegółowe z maszyn elektrycznych dla Wydziału Elektrycznego, w którym był przewodniczącym komisji programowej, a także przygotował plan studiów dla nowo powstającego Wydziału Energetycznego. Od 1954 r. zrezygnował z tego zajęcia i poświęcił się wyłącznie pracy na Politechnice.

Prof. Plamitzer działał także od 1946 r. wydajnie w SEP i Polskim Towarzystwie Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej. W SEP był m.in. recenzentem Oddziału Opolskiego w Zespole Kwalifikacyjnym ds. Specjalizacji Zawodowej Inżynierów o kierunku maszyny i napędy elektryczne, a ponadto pełnił w okresie 1984-98 funkcję przewodniczącego Oddziałowego Sądu Koleżeńskiego. Za osiągnięcia w pracy stowarzyszeniowej XXVI Walny Zjazd Delegatów, obradujący w dniach 14-16 września 1990 roku w Opolu, nadał mu godność Członka Honorowego SEP. Godność Członka Honorowego nadało mu również w 1988 r. Polskie Towarzystwo Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej oraz Oddział Elektryków Stowarzyszenia Wychowanków Politechniki Śląskiej.

Był odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP (1978), Złotym Krzyżem Zasługi, Medalami im. prof. Pożaryskiego i im. prof. Groszkowskiego, a pośmiertnie - Medalem im. prof. Fryzego. W małżeństwie z Kazimierą Bilińską, poślubioną w 1940 r. miał trzech synów: Zmarł 5 października 2001 r. w Opolu i został tam pochowany na cmentarzu komunalnym.

L I T E R A T U R A

- [1] Akta osobowe prof. Plamitzera w Archiwum Politechniki Śląskiej w Gliwicach
- [2] Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej - Elektryka, z. 140, Gliwice 1994 (fot.)
- [3] Hickiewicz J.: 80-lecie urodzin Prof. Antoniego Plamitzera. Wiadomości Elektrotechniczne 1996/12 (fot.)
- [4] Glinka T.: Jubileusz 80-lecia urodzin prof. Antoniego Plamitzera, Przegląd Elektrotechniczny 7/1997 (fot.)
- [5] Hickiewicz J.: Prof. Antoni Plamitzer. Śląskie Wiadomości Elektryczne 6'2001 (fot.)
- [6] Zeszyt Historyczny SEP nr 1 - 75lat SEP 1919-1996, W-wa 1994
- [7] Monografia 50 lat Oddziału Opolskiego Stowarzyszenia Elektryków Polskich. SEP Opole 1998 (fot.)
- [8] Historia Stowarzyszenia Elektryków Polskich 1919-1999. CO-SiW SEP Warszawa 1999 (fot.)
- [9] Kabza Z.: Jubileusz profesora Antoniego M. Plamitzera. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu nr 218, Elektryka z. 43, Opole 1996

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. mgr inż. Edmund Piotrowski (1913-1992) **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1956-1958**

Prof. Edmund Piotrowski urodził się 12 sierpnia 1913 r. w Wilnie jako syn Adama, właściciela warsztatu ślusarsko-hydraulicznego i Józefy z Kuźmińskich. Po zdaniu 18 maja 1931 r. matury w Gimnazjum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza typu humanistycznego w Wilnie rozpoczął studia na Wydz. Elektrycznym Sekcji Prądów Silnych Politechniki Warszawskiej. W trakcie studiów odbył praktyki w: warsztatach kolejowych PKP w Wilnie, fabryce żarówek „Osram” w Pabianicach, elektrowniach wodnych w Żurze i Gródku oraz elektrowni ciepłej w Ervënicech (Czechosłowacja). Ze względu na trudne warunki materialne pracował w okresie studiów przez 2 lata w Fabryce Samochodów „Ursus” i Biurze Badań Technicznych Wojsk Łączności przy Państwowym Instytucie Telekomunikacyjnym w Warszawie. W czerwcu 1938 r., po wykonaniu pracy z maszyn elektrycznych, zdał egzamin dyplomowy.

15 lipca 1937 r. rozpoczął pracę w Wydziale Technicznym Zakładów Górniczo-Hutniczych Hohenlohe (ZGHH) w Katowicach-Wielowcu, początkowo jako inżynier w biurze technicznym, a następnie jako zastępca inspektora maszynowego. W tym okresie ZGHH prowadziły dużą rozbudowę i modernizację urządzeń produkcyjnych swoich przedsiębiorstw, do których należały Huta Metali Kolorowych w Katowicach-Wielowcu, Kopalnia Wujek, Kopalnia Michał i inne. Zajmował się tam projektowaniem i montażem urządzeń elektrycznych, m.in. budową zakładu tlenków cynku, oddziałem elektrolizy kadmu (oryginalne urządzenie, pierwsze tego typu w Polsce), urządzeń galwanizacyjnego miedziowania i niklowania blach cynkowych, urządzeń do rafinacji ołowiu i srebra, montażem 2 kotłów typu La`Monte`a i budową rozdzielni wysokiego i niskiego napięcia. Prace te dotyczyły w dużym stopniu nowych w owych czasach procesów technologicznych i wymagały stałego pogłębiania wiadomości technicznych. Kierował także rozbudową i modernizacją elektrowni Kop. Wujek, pracującej równolegle z Elektrownią Okręgową w Chorzowie i zaopatrującej w energię elektryczną dzielnicę Katowic Brynow.

1 stycznia 1939 r. otrzymał stanowisko kierownika ruchu maszynowego w Książących Browarach w Tychach, które rozpoczynały wówczas szeroki program modernizacji urządzeń produkcyjnych. Opracował tam i częściowo zrealizował projekt całkowitej rekonstrukcji urządzeń elektrycznych i chłodniczych. Kierował budową nowej zmięczalni wody i stacji pomp oraz generalną przebudową kotłowni. Wybuch wojny przeszkodził w pełnej realizacji tego projektu. W czasie okupacji początkowo nie miał stałego zatrudnienia, wykonując jedynie dorywczo prace kreślarskie, projekty urządzeń elektrycznych oraz zarabkując jako mechanik i elektryk-instalator. Na wiosnę 1941 r. musiał podjąć stałą pracę w prywatnym biurze technicznym Dr Urwalek w Białej Krakowskiej (obecnie dzielnica Bielska-Białej) jako kreślarz i statyk. Zajmował się wtedy problemem dynamicznego obliczania fundamentów pod turbiny, sprężarki i inne wielkie maszyny. Przystudiował teorię drgań maszyn i fundamentów, wykonał w czasie okupacji i pierw-

szych latach po wojnie projekty około 20 fundamentów pod turbogeneratory, sprężarki oraz kilkanaście ekspertyz z tej dziedziny dla energetyki, przemysłu węglowego i chemicznego, dotyczących rekonstrukcji i doraźnego wzmocnienia uszkodzonych fundamentów. Był także po wojnie współautorem pierwszej polskiej normy na fundamenty pod maszyny.

W sierpniu 1944 r. został przeniesiony do Fabryki Papieru Solali w Żywcu, gdzie przeprowadził gruntowną analizę gospodarki cieplnej i elektrycznej zakładu. Wykonał w tym celu pomiary cieplne dla poszczególnych procesów technologicznych, zestawiał szczegółowy bilans cieplny elektrowni fabrycznej i całego zakładu i na jego podstawie opracował projekt modernizacji urządzeń elektrycznych i cieplnych.

Po wkroczeniu wojsk radzieckich do Żywca w kwietniu 1945 r. zgłosił się do grupy operacyjnej w Katowicach i otrzymał przydział do Elektrowni Zabrze, okupowanej jeszcze przez radziecką organizację wojskową Demontażnoje Otdielenie (DO) zajmującą się demontażem i wy-

wożeniem do ZSRR nowej części elektrowni i urządzeń, które mogły się u nich przydać, a w kraju tak okrutnie zniszczonym przez wojnę przydać się mogło dosłownie wszystko. Wprawdzie pozostawione na miejscu miały być obiekty, które służyły bezpośrednio lub pośrednio do zasilania w energię pracujących hut, kopalń oraz kolei, ale względy te najczęściej nie były respektowane i zabierano wszystko, co się tylko dało zdemontować, nawet na siłę. Turbogeneratory na przykład były ściągane z fundamentów przez czołgi, jechały w głąb Rosji na odkrytych platformach i duża ich część nadawała się tam chyba tylko na złom. Czekając na opuszczenie elektrowni przez DO pracował tymczasowo w elektrowni Kopalni Wieczerek w Janowie. Pracę w Elektrowni Zabrze, podległej wówczas Elektrowniom Górnośląskim ELGÓR, wchodzącym w skład Zjednoczenia Energetycznego Zagłębia Węglowego (ZEZW), kierowanego wtedy przez inż. Zdzisława Fickiego, zaczął dopiero 1 czerwca 1945 r. na stanowisku asystenta ruchu, a następnie kierownika oddziału elektrycznego. Praca w pierwszym okresie polegała na doprowadzeniu do stanu pełnej używalności zarówno starej części wytwórczej elektrowni, która nie pracowała od uruchomienia nowej części (remontu, wykonywanego siłami załogi we własnym zakresie, wymagała większość jednostek generatorowych i transformatorowych) oraz urządzeń rozdzielczych wysokiego napięcia (60 i 110 kV) i wyprowadzeniu mocy do sieci. Wobec zniszczeń dokonanych przez DO wymagało to wielkiej pomysowości i improwizacji, zwłaszcza wobec braku części zamiennych.

21 lipca 1948 r. został przeniesiony (z ważnością od 1 lipca) do Elektrowni Okręgowej w Zagłębiu Dąbrowskim (EOZD) w Będzinie-Małobądzu na stanowisko dyrektora technicznego. Dyrektorem naczelnym tej Elektrowni był wówczas mgr inż. Olgierd Chełmicki, późniejszy wieloletni dyr. pionu inwestycji w ZEOG i ZEOPd. W lipcu 1948 r. obszar państwa został podzielony na 13 okręgów energetycznych. ZEZW zostało przemianowane na Zjednoczenie Energetyczne Okręgu Górnośląskiego (ZEOG), a EOZD weszła w skład nowo powstałego Podokręgu Będzin razem z wyodrębnionym z elektrowni Wydziałem Sieci Elektrycznych. W czasie pracy w Podokręgu inż. Piotrowski opracował jedną z pierwszych w ZEOG długofalową koncepcję zasilania rozwojowych terenów, zasilanych dotychczas przez uruchomioną w 1928 r. dwutorową linię 35 kV Będzin-Ząbkowice-Zawiercie-Myszków-Bleszno-Częstochowa. Rozpoczął również realizację budowy sieci 110 kV oraz zajmował się problemami eksploatacji sieci i elektrowni.

15 listopada 1949 r. został przeniesiony do Centrali ZEOG w Katowicach na stanowisko kierownika Oddziału Studiów w Dziale Dokumentacji Technicznej w Dyrekcji Inwestycji. Do jego obowiązków należało opracowywanie koncepcji sieci najwyższych napięć, opracowywanie założeń projektowych dla budowy i rozbudowy stacji transformatorowo-rozdzielczych i linii najwyższych napięć, sprawdzanie i opiniowanie projektów inwestycji sieciowych, elektrownianych i innych urządzeń ener-

getycznych oraz opracowywanie zagadnień specjalnych z dziedziny energetyki. W tym okresie opracował samodzielnie oraz brał udział w opracowaniach zespołowych szeregu zagadnień systemu elektroenergetycznego.

1 lutego 1951 r. rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną jako st. asystent w Katedrze Urządzeń Elektrycznych Pol. Śląskiej. W Katedrze tej, kierowanej wtedy przez zastępcę profesora L. Nehrebeckiego został 1 stycznia 1953 r. mianowany adiunktem, 1 marca 1954 r. p.o. samodzielnym pracownikiem nauki, a 1 września tegoż roku – zastępcą profesora. 30 czerwca 1955 r. otrzymał tytuł naukowy docenta. 1 marca 1954 r. został kierownikiem Zakładu Urządzeń Elektrycznych w Katedrze Urządzeń Elektrycznych Prądów Silnych, kierowanej nadal przez prof. L. Nehrebeckiego. W tymże roku Katedra ta została przemianowana na Katedrę Elektrowni, a Zakład Urządzeń Elektrycznych został włączony do Katedry Energetyki kierowanej przez prof. Jana Obrąpalskiego. 1 września 1956 r. została utworzona Katedra Urządzeń Elektrycznych, a doc. E. Piotrowski został jej kierownikiem – organizatorem. W tym czasie prowadził wykłady z przedmiotów: encyklopedia elektrowni, urządzenia rozdzielcze w zakładach przemysłowych, urządzenia elektryczne w siłowni (na Wydz. Mechanicznym), instalacje elektryczne, rozdzielnie i transformatornie, urządzenia elektryczne. Ponadto w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej w Katowicach wykładał budowę i eksploatację elektrowni, gospodarkę energetyki przemysłowej, oraz organizację i eksploatację systemów energetycznych. Z ciekawszych prac wykonanych przez niego jako głównego autora w tym okresie należy wymienić. „Analizę możliwości i celowości dalszej rozbudowy Elektrowni Zabrze”. Była to część III większej pracy wykonanej w 1952 r. pod kierownictwem prof. Lucjana Nehrebeckiego przez Zakład Urządzeń Elektrycznych Pol. Śląskiej, w ramach realizacji uchwały rządu, dotyczącej lokalizacji nowych elektrowni po planie 6-letnim na terenie ZEOPd. Opracował także wzorcowe koncepcje rekonstrukcji i rozbudowy sieci 30 kV dla rejonów Będzin, Zawiercie i Siemianowice oraz brał udział w pracach nad lokalizacją nowych elektrowni na terenie ZEOPd, wykonywanych w ramach prac naukowo-badawczych Pol. Śląskiej. W ogóle od rozpoczęcia pracy na Politechnice, przy jednoczesnym zatrudnieniu w przemyśle, starał się łączyć wykonywanie prac naukowych z potrzebami przemysłu i stosowaniem osiągnięć przemysłu do wzbogacania wykładów na uczelni. 27 lipca 1966 r. otrzymał tytuł naukowy i stanowisko profesora nadzwyczajnego w Katedrze Urządzeń Elektrycznych Pol. Śląskiej. W czasie pierwszej reorganizacji Politechniki w 1969 r., polegającej na łączeniu kilku katedr w jedną zespołową, Katedra Urządzeń Elektrycznych została włączona do Katedry Elektrotechniki Przemysłowej, kierowanej przez prof. Zygmunta Kuczewskiego, jako Zespół Urządzeń Elektrycznych. Przy następnej reorganizacji w 1971 r., polegającej na tworzeniu Instytutów Politechnicznych Zespół ten został włączony do Instytutu Elektroenergetyki i Sterowania Układów, kierowanego przez prof. Antoniego Boguckiego. Tu pracował aż do

przejścia na emeryturę 30 września 1983 r.

W czasie pracy na Politechnice ograniczył 1 maja 1951 r. zatrudnienie w Zakładach Energetycznych Okręgu Południowego (następcy ZEOG) do pół etatu. 1 sierpnia 1952 r. został mianowany kierownikiem Działu Produkcji Technicznej i zastępcą naczelnego inżyniera. 31 marca 1954 r. zakończył pracę w ZEOPd. Pod koniec 1953 r. należał, razem z inż. Tadeuszem Stępniewskim (późniejszym profesorem Pol. Śląskiej) i inż. Czesławem Rukszto, do trójosobowej grupy inicjatywnej starającej się o utworzenie Instytutu Energetyki dla niesienia doraźnej pomocy energetyce zawodowej w dziedzinie eksploatacji i budownictwa energetycznego oraz upowszechniania postępu technicznego w dziedzinie wytwarzania, przesyłania i użytkowania energii elektrycznej. Ich starania doprowadziły do utworzenia 1 listopada 1953 r. Instytutu Energetyki w Warszawie z placówkami w Katowicach i Bielsku. Inż. E. Piotrowski został 1 kwietnia 1954 r. kierownikiem Zakładu Systemów Energetycznych w Katowicach. Wykazał wtedy duże zdolności organizacyjne oraz dążył do powiązania prac tej placówki z pracami naukowymi prowadzonymi na Wydziale Elektrycznym Politechniki.

Oprócz zajęć naukowo-dydaktycznych pełnił na Politechnice wiele odpowiedzialnych funkcji. W 1956 r. został dziekanem Wydziału Elektrycznego i funkcję tę pełnił przez dwie kadencje. Wobec nawału obowiązków wziął wtedy w Instytucie bezpłatny urlop na okres 1956-1958. W latach 1964-1965 r. pełnił funkcję zastępcy kierownika nowo utworzonego przy Pol. Śląskiej Ośrodka Metodycznego Wyższych Studiów Technicznych dla Pracujących. W okresie 1969-1970 pełnił funkcję zastępcy prorektora Studium dla pracujących w zakresie studiów wieczorowych. W latach 1975-1981 był inicjatorem i kierownikiem studiów doktoranckich na Wydziale Elektrycznym.

Od 1 stycznia 1957 r. do 31 marca 1958 r. zatrudniony był dodatkowo w ZEOPd na pół etatu w Biurze Projektowo-Konstrukcyjnym jako konsultant. 1 listopada 1959 r. otrzymał nominację na dyrektora Przedsiębiorstwa Montażu Aparatury Pomiarowej i Automatyki „Energoaparatura” w Katowicach. Tam, stosując dalekowzroczną politykę rozwoju przedsiębiorstwa, rozbudował pracownię projektową, ośrodek badawczy i grupę rozruchową układów automatyki, angażując młodych inżynierów i wysyłając ich na staże zagraniczne, m.in. do Anglii do firmy Baylay, Honeywell and Kent, gdzie uczestniczyli przy wykonywaniu aparatury dla pierwszych bloków Elektrowni Turów, a następnie brali udział w ich instalowaniu i rozruchu w kraju. Nawiązał współpracę z przemysłem cementowym Danii i opracował program modernizacji krajowego przemysłu cementowego. We współpracy z firmą Sulzer rozpoczął antyimportową produkcję urządzeń sygnalizacyjno-alarmowych do wysokoprężnych silników i tablic sterowniczych dla statków. Pracę tę zakończył 30 listopada 1961 r., nie mogąc pogodzić się z ingerencją władz partyjnych w obsadę stanowisk technicznych. Gdy minister Szkolnictwa Wyższego wydał zarządzenie nie

zezwalające na zatrudnienie na dwu pełnych etatach, wybrał pracę na Politechnice.

Ponadto w latach 1972-1974, w Zakładzie Bezpieczeństwa Pracy w Gliwicach, będącym placówką Instytutu Energetyki w Warszawie, pełnił na pół etatu funkcję konsultanta dla oceny, z punktu widzenia BHP, prawidłowości rozwiązań projektowych i konstrukcyjnych urządzeń elektrycznych. W czasie pracy na Politechnice promował 5 doktorów i był opiekunem dwóch przewodów habilitacyjnych. Opublikował kilka artykułów, a ponadto skrypt „Encyklopedia elektrowni” PWT 1952, oraz książki: „Montaż szyn elektroenergetycznych”, dwa rozdziały w pracy zbiorowej „Urządzenia elektryczne w zarysie” PWT 1955, II poprawione wydanie w 1956 r., III w 1956 r. i IV przerobione w 1961 r. Ponadto był współautorem pracy „Urządzenia przesyłowe w układzie elektroenergetycznym” PWT 1959.

Do Stowarzyszenia Elektryków Polskich Oddział Zagłębia Węglowego wstąpił w 1937 r. Był założycielem w 1959 r. Grupy Rzecznawców SEP przy Oddziale Zagłębia Węglowego w Katowicach i pierwszym jej kierownikiem. Na początku 1965 r. zrezygnował z tej funkcji ze względu na obciążenie pracami na Politechnice.

W latach 1986-1990 był członkiem Rady Nadzorczej Ośrodka Rzecznawstwa przy OZW. Za pracę zawodową odznaczony był: Krzyżem Kawalerskim OOP (1973), Złotym Krzyżem Zasługi (1956), Medalem X-lecia PL (1955), Srebrną (1962) i Złotą (1964) Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego, Odznaką 30-lecia Pol. Śląskiej (1974). Otrzymał nagrody indywidualne II stopnia w 1964 i 1969 r. Ministra Szkolnictwa Wyższego oraz Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki w 1975, a także kilkakrotnie nagrody Rektora Pol. Śląskiej.

W małżeństwie z Felicją z domu Caputa miał dwoje dzieci: Wiesława (ur. 1943) dra nauk medycznych i Halinę (ur. 1948). Zmarł 9 czerwca 1992 r. w Lesnej k. Żywca i został tam pochowany.

Ź R Ó D Ł A

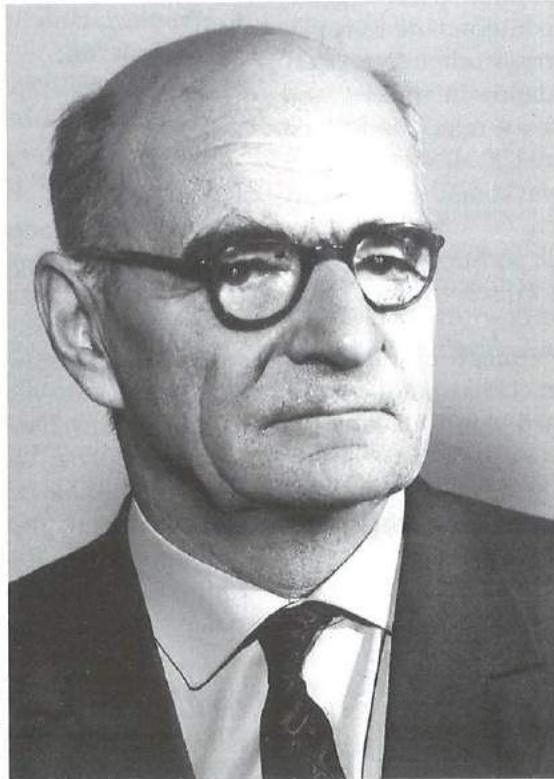
- [1] Teczka osobowa prof. E. Piotrowskiego w Archiwum Politechniki Śląskiej w Gliwicach
- [2] Teczka osobowa dyr. E. Piotrowskiego w Archiwum Przedsiębiorstwa Energoaparatura w Katowicach
- [3] Teczka osobowa inż. E. Piotrowskiego w Archiwum Pol.skich Sieci Elektroenergetycznych Południe w Katowicach
- [4] Zesz. Nauk. Pol. Śląskiej – Elektryka. Z. 140. Gliwice 1994
- [5] Politechnika Śląska 1945-1984. Gliwice 1985
- [6] Historia Elektryki Polskiej. W-wa, WNT, t.1 1976, t.2 1992
- [7] Politechnika Warszawska. Zarys historii Wydz. Elektrycznego. 1921-1981. Warszawa 1983
- [8] Białkiewicz Z.: 80 lat Oddziału Zagłębia Węglowego SEP. Katowice 1999
- [9] Zarys Historii i Dokonań Instytutu Energetyki Warszawa 1988
- [10] Informacje uzyskane od mgr. inż. Pawła Gorzały, b. pracownika Energoaparatury.

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ, KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. inż. dr h. c. Edmund Romer (1904-1987) **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1958-1960**

Edmund Jan Romer urodził się 18 lutego 1904 r. we Lwowie jako syn Eugeniusza i Jadwigi z domu Rossknecht. Jego ojciec był najwybitniejszym polskim geografem, sławnym twórcą polskiej kartografii, autorem znanego przed i po wojnie, wielokrotnie wznawianego, atlasu geograficznego, profesorem Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie a po wojnie Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Był gorącym patriotą, bardzo zasłużonym w przygotowaniu materiałów na konferencję pokojową w Wersalu w 1919 r. i brał w niej udział jako ekspert polskiej delegacji. Ważną rolę przy ustalaniu granic odegrał wydany w 1916 roku jego „Geograficzno - statystyczny atlas Polski”. Prof. Eugeniusz Romer również w tym samym charakterze brał udział w 1921 r. w konferencji pokojowej w Rydze, na której została ustalona granica między Polską a ZSRR. Jego imieniem został nazwany w 1964 r. statek MS ROMER.

Edmund Romer początkowo uczył się w domu i dopiero w 1916 r. zdał egzamin wstępny do VIII Państwowego Gimnazjum Realnego we Lwowie, gdzie w 1922 r. otrzymał maturę. Od najmłodszych lat objawiał zainteresowania konstrukcyjno-warsztatowe. Już w wieku 12 lat zbudował sprawnie działający aparat fotograficzny, a następnie w trakcie nauki w gimnazjum odbył praktykę jako ochotniczy uczeń rzemieślniczy w warsztacie precyzyjno-mechanicznym, a następnie w Katedrze Fizyki dr. Romana Niegrusza, pod kierunkiem którego zbudował prądnicę prądu stałego. Mimo, że mieszkał we Lwowie, to studia wyższe odbył na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym Oddziale Elektrotechniki Pol. Gdańskiej. W owym czasie władze polskie apelowały do uczniów gimnazjów, by w miarę możliwości studiowali na Politechnice Gdańskiej, dla zaznaczenia, że w tej uczelni Niemcy i Polacy mają równe prawa. W grudniu 1927 r. uzyskał tytuł inż. dyplomowanego (Diplom-Ingenieur, Richtung Elektrotechnik) po wykonaniu pracy dyplomowej na temat elektryfikacji linii kolejowej Gdańsk-Gdynia. W czasie studiów odbył obowiązkową roczną praktykę fabryczną, m.in. w Zakładach Brown-Boveri w Szwajcarii, w czasie której zapoznał się z konstrukcją i technologią przyrządów

miarowych. Brał również czynny udział w pracach Bratniej Pomocy Studentów Pol. Gdańskiej, pełniąc początkowo funkcję jej sekretarza, a następnie przewodniczącego.

Bezpośrednio po studiach pracował przez pół roku w firmie AEG w Katowicach w dziale techniczno-handlowym, a od lipca 1928 r. odbywał zasadniczą służbę wojskową w Szkole Podchorążych Lotnictwa w Poznaniu (w owym czasie do lotnictwa rekrutowano tylko ochotników), którą ukończył jako pilot plutonowy podchorąży. Po zwolnieniu z wojska w październiku 1929 r. zaczął szukać pracy, która zaspokoila by jego zamiłowania konstruktorskie. Ostatecznie zorganizował we Lwowie Zakład Pomocy

Naukowych, w którym wytwarzał początkowo zestawy do ćwiczeń z optyki dla gimnazjów. Sukcesy przedsięwzięcia przekroczyły jego oczekiwania. Komplety do ćwiczeń z fizyki cieszyły się w szkołach wielkim powodzeniem, trudno było zaspokoić rosnące wciąż zapotrzebowanie. W tej sytuacji nabył mały, nadający się do rozbudowy obiekt fabryczny i zwiększył produkcję. Firma wytwarzała szeroki asortyment przyrządów laboratoryjnych do nauki fizyki oraz elektryczne przyrządy pomiarowe. Personel firmy wzrósł z 3 osób w 1929 r. do ok. 200 osób w 1939 r. Inż. Romer, oprócz ogólnego nadzoru nad działalnością firmy, zajmował się opracowaniem teorii, konstrukcji i technologią pionierskiej produkcji całego wachlarza elektrycznych przyrządów pomiarowych i samochodowego osprzętu pomiarowego, głównie tachometrów. Opracował wtedy konstrukcję i podjął produkcję typoszeregu magnetoelektrycznych mierników prądu stałego, mierników prądów wysokiej częstotliwości oraz wielozakresowych mierników prądu stałego i zmiennego. Produkowane przez niego mierniki skutecznie konkurowały z najlepszymi miernikami znanych firm niemieckich o długoletniej tradycji, jak np. Hartmann & Braun. W 1939 r. rozpoczął opracowanie technologii prostowników kuprytowych. Prace te przerwała wojna.

W sierpniu 1939 r. został zmobilizowany do służby w 6. pułku lotniczym, z którym opuścił Polskę i został internowany w Rumunii. Tam wpisał się na listę ewakuacyjną do Francji oficerów personelu latającego. Zorientowawszy się, że jego wyjazd ze względu na wiek (36 lat) dojdzie do skutku dopiero w dalszej kolejności zaczął pracować jako mechanik. Wobec nacisku Niemiec na Rumunię by internowanych pozamykać, w obozach wszedł w skład grupy polskich inżynierów, którzy mieli w Turcji rozwinąć produkcję lotniczą. Późną jesienią 1940 roku został w Ankarze pracownikiem zakładu lotniczego przy Türk Hava Kurumu (odpowiednik polskiej Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej). W 1942 r. został zmobilizowany do Wojska Polskiego i skierowany do pracy w remontowych warsztatach samochodowych w Palestynie. Latem 1943 r. został wysłany do Anglii z powodu postępującej choroby oczu. Tam pracował w przedsiębiorstwie elektrotechnicznym z dłuższymi przerwami z powodu dwóch operacji okulistycznych.

Po długim leczeniu wrócił w październiku 1946 r. do kraju i rozpoczął pracę jako kierownik techniczny w Spółdzielni „Ognisko” w Bytomiu, założonej przez pracowników jego lwowskiego zakładu, a następnie od 1 grudnia 1947 r. do 31 grudnia 1948 r. w firmie „Metron” również w Bytomiu. W tych zakładach opracował komplet nowoczesnych przyrządów do nauczania fizyki w szkołach średnich. Poświęciwszy się pracy naukowej i dydaktycznej zaczął pracować od 1 stycznia 1949 r. na Pol. Śląskiej jako kierownik-organizator Zakładu Optyki i Mechaniki Precyzyjnej (ZOMP). Zakład ten został utworzony na wniosek prof. Tadeusza Malarskiego dla uzupełniania i remontu aparatury pomiarowej i badawczej. Trudności ze znalezieniem odpowiedniego kierownika sprawiły, że zakład nie rozwijał się, pełniąc tylko nieliczne funkcje usługowe, zresztą miał tylko 3 pracowników. Sytuacja uległa radykalnej zmianie po objęciu kierownictwa przez E. Romera. Przyjął on kilku pracowników ze swej lwowskiej fabryczki, którzy z dotychczasowymi pracownikami ZOMP, pochodzącymi z lwowskiej wytwórni przyrządów optycznych i precyzyjnych J. Bujaka, utworzyli silny zespół doskonałych fachowców. ZOMP remontował i modernizował przyrządy i urządzenia laboratoryjne z dziedziny miernictwa elektrycznego, maszyn elektrycznych itp. W 1951 r. ZOMP podjął się, na zlecenie Zakładu A3, opracowania i uruchomienia produkcji deficytowych sprężyn zwrotnych do mierników wskazówkowych. Sprężynki te były dotychczas importowane w niewystarczającym zakresie (brak dewiz). Po rozwiązaniu szeregu trudnych problemów zadanie to zostało wykonane z pełnym sukcesem w ciągu 18 miesięcy wytężonej pracy. Dokumentację aparatury i technologię produkcji przekazano zarówno zleceniodawcy (Zakład A3), jak i Fabryce Budzików w Łodzi i Kujawskiej Fabryce Manometrów we Włodawku. Opracowanie przez inż. E. Romera technologii produkcji tych sprężyn otworzyło mu drogę do kariery naukowej i zapoczątkowało rozwój ZOMP-u.

Drugim dużym osiągnięciem ZOMP-u było rozpoczęcie i rozwinięcie produkcji dekad oporowych z zastosowaniem dekadowego przełącznika pokrętnego, które znalaz-

ły duże zastosowanie w przemyśle. Do trudnych ale także pomyślnie rozwiązanych zagadnień było opracowanie przy współpracy z chemikami (głównie dr M. Kuczyńską) i rozpoczęcie małoseryjnej produkcji rezystorów normalnych oraz wzorcowych ogniów Westona. Inż. E. Romer w okresie 1949-61 zorganizował i rozwinął zakład z 3 do 80 osób, wysokokwalifikowanych specjalistów. W tym czasie pełnił funkcje: kierownika-organizatora ZOMP, kierownika technicznego zastępcy kierownika Zakładu (od 1 stycznia 1955 r.), p. o. kierownika Zakładu (od 1 sierpnia do 31 grudnia 1956 r.), a po półtorarocznej przerwie - dyrektora na pół etatu (od 1 lipca 1958 r. do 31 grudnia 1961 r.). W okresie kierowania przez niego Zakładem, oprócz wymienionych „szteandarowych” prac, opracowano cały zakres precyzyjnych układów pomiarowych i wykonano dużą liczbę unikatowej aparatury naukowej i badawczej w małoseryjnej produkcji dla potrzeb Politechniki Śląskiej. Ponadto wykonano szereg poważnych urządzeń dla przemysłu, np. dla Biura Projektów Urządzeń Przemysłu Metalowego i Elektrotechnicznego – specjalne urządzenia do produkcji szkła optycznego, dla Zakładów Azotowych w Kędzierzynie i Mościcach - specjalną aparaturę do pomiaru oporu elektrolitów, a dla górnictwa węglowego opracowano analizator składu chemicznego gazów (głównie O_2 , CO_2 , CH_4) i analizator zawartości tlenu w gazach, stanowiący podstawowe wyposażenie stacji odmetanowania w kopalniach gazowych. Od czerwca 1953 r. był zatrudniony dodatkowo na pół etatu w Instytucie Hutnictwa im. St. Staszica (później Instytut Metalurgii) w Gliwicach, jako doradca do spraw budowy aparatury pomiarowej i naukowo-badawczej, gdzie kierował konstruowaniem unikatowej aparatury.

Z ZOMP odszedł na własną prośbę, pragnąc poświęcić się wyłącznie pracy naukowo-dydaktycznej. Zresztą pozostawił tam zespół młodych doskonałych fachowców, tzw. „Romerowską Szkołę Dobrej Roboty” pod kierownictwem jego b. zastępcy mgra inż. Józefa Wajcheniga, zdolnych do wykonywania poważnych samodzielnych zadań technologicznych i konstrukcyjnych, realizowanych w postaci unikatowych przyrządów i małoseryjnej produkcji. Pracę dydaktyczną rozpoczął jeszcze w 1948 r., prowadząc na Wydz. Mechanicznym dla grupy energetycznej-ruchowej wykłady zlecone z „Przemysłowych przyrządów do pomiaru i regulacji”. Od roku akademickiego 1955/56 kontynuował je na Wydz. Elektrycznym dla specjalności Elektrotechnika Przemysłowa, a później specjalności Automatyka i Telemechanika (o zmienionej nazwie wykładu na „Miernictwo wielkości nieelektrycznych”), gdzie zorganizował specjalistyczne laboratorium.

7 grudnia 1955 r. otrzymał tytuł naukowy docenta w Katedrze Miernictwa Elektrycznego Wydz. Elektrycznego, a 1 maja 1956 r. został mianowany samodzielnym pracownikiem nauki przy tejże Katedrze. W latach 1958-64 kierował zorganizowanym przez siebie Zakładem Miernictwa Wielkości Nielektrycznych przy Katedrze Miernictwa Elektrycznego. Od 1958/59 roku rozszerzył prowadzony wykład dla potrzeb automatyków w ramach

Oddziału Automatyki na Wydz. Elektrycznym. Jednocześnie w okresie 1958-60 pełnił funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego.

W tym czasie powołano Zespół Automatyki w składzie: E. Romer, J. Siwiński, Z. Trybalski, S. Węgrzyn i T. Zagajewski dla opracowania założeń organizacyjnych i planu studiów nowego Wydziału Automatyki Politechniki Śląskiej. Wydział ten rozpoczął działalność 15 lutego 1964 r., a E. Romer objął w nim Katedrę Miernictwa Przemysłowego jako docent etatowy. Tu zorganizował nowe specjalistyczne laboratoria, opracował nowe wykłady i rozwinął w dużym zakresie prace naukowo-badawcze. Dotyczyły one rozmaitych pomiarów w warunkach przemysłowych, np. szybkich pomiarów temperatur walcowanych przedmiotów (m.in. szyn kolejowych).

Pod jego kierownictwem opracowane zostało bardzo obszerne zagadnienie analizy składu chemicznego gazów, w którym zastosowano zupełnie nową, termodynamiczną metodę, zakończone wykonaniem 10 prototypów różnych modeli analizatorów oraz pełnej dokumentacji i technologii. W 1965 r. otrzymał tytuł naukowy i stanowisko profesora nadzwyczajnego w Katedrze Miernictwa Przemysłowego na Wydziale Automatyki, a 25. 11. 1971 r. tytuł i stanowisko profesora zwyczajnego na Wydziale Automatyki i Informatyki (do 1971 r. Wydział Automatyki).

W 1969 r. po reorganizacji Pol. Śląskiej został zastępcą ds. nauki kierownika zespołowej Katedry Informatyki Wydziału Automatyki, a w 1971 r. po przejściu Politechniki na strukturę instytutową został zastępcą dyrektora ds. nauki Instytutu Automatyki Przemysłowej i Pomiarów.

Na uczelni pełnił rozliczne funkcje. W 1960/61 r. był delegatem Wydz. Elektrycznego do Senatu. W latach 1960-61 pełnił funkcję Seniora budowy gmachu Wydziału Elektrycznego, a w latach 1969-71 – Seniora budowy gmachu Wydziału Automatyki. W 1967-68 był przewodniczącym Komisji Planu Specjalizacji Konstrukcyjnej, a w 1969 r. – przewodniczącym Komisji Specjalizacji „Elektroniczna Aparatura Medyczna” na Wydziale Automatyki.

Wychował całe pokolenie znakomitych, wysoko cenionych w przemyśle fachowców konstruktorów przyrządów pomiarowych i aparatury naukowej. Promował 5 doktorów i był opiekunem 4 habilitacji. Miał także duży dorobek publikacyjny. Napisał 6 podręczników i skryptów. Pierwszym był podręcznik „Pomiary temperatury w technice” (1951), następnie skrypty „Przemysłowe pomiary składu chemicznego” (1966), „Przemysłowe pomiary temperatury” (1967) oraz „Instrukcja do laboratorium miernictwa przemysłowego (redaktor 1966). Jego „Miernictwo przemysłowe”, pierwszy w kraju podręcznik poświęcony tej tematyce, doczekał się 3 wydań (1970, 1972 i 1978). Napisał ponad 40 artykułów w czasopismach technicznych. Był autorem lub współautorem 12 patentów. W latach 1957-58 był członkiem Rady Naukowej przy Zakładzie Aparatury Naukowej PAN, od 1961 r. członkiem Sekcji Budowy Przyrządów Precyzyjnych i Drobnych Mecha-

nizmów Komitetu Budowy Maszyn PAN, członkiem Komitetu Metrologii PAN, Komisji Metrologii PAN w Katowicach od 1963 r., członkiem Rady Naukowej Głównego Urzędu Miar (GUM), a następnie Centralnego Urzędu Jakości i Miar (CUJM), od 1969 r. członkiem Komitetu Naukowego ds. Naukowo-Badawczych Zakładów Konstrukcyjno-Mechanizacyjnych Przemysłu Węglowego (ZKMPW) w Gliwicach. Był także w latach 1959-63 członkiem Prezydium Polskiego Komitetu Pomiarów i Automatyki (PKPiA) NOT. Należał do Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej, które nadało mu godność Członka Honorowego. Jako ceniony fachowiec brał również udział w licznych konferencjach naukowych, m.in. IMEKO (Budapeszt 1958 i 1961, Warszawa 1967), 3 Krajowych Konferencjach Metrologicznych, w VI Międzynarodowym Kollokwium Politechniki w Ilmenau i krajowych Konferencjach Automatyki (Gliwice 1964 i Kraków 1966), zawsze jako referent lub przewodniczący sekcji.

Za całokształt osiągnięć na polu naukowym i konstrukcyjnym Politechnika Śląska uhonorowała Go w 1985 r. tytułem doktora honoris causa. Był także odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi i Odznaką Zasłużony Racionalizator Produkcji.

Po przejściu na emeryturę 30 września 1974 r. zajął się pisaniem wspomnień. Wydał doskonałą książkę, o wysokich walorach literackich (i w tej dziedzinie ujawniła się „Romerowska szkoła dobrej roboty”), pt. „Geograf trzech epok”, w której opisał życie i działalność swego sławnego ojca prof. Eugeniusza Romera i jego rodziny na tle barwnie przedstawionych wydarzeń z przełomu wieków XIX/XX i wieku XX do początku lat 50-tych. W małżeństwie z Krystyną Miączyńską, poślubioną w 1931 r., miał córkę Marię i syna Tomasza. Mieli także wychowanicę Wandę. Jego starszy brat Witold wynalazca izohelii był profesorem, kierownikiem Katedry Fototechniki na Politechnice Wrocławskiej. Prof. Edmund Romer zmarł 10 października 1987 roku i został pochowany na Cmentarzu Centralnym w Gliwicach.

Ź R Ó D Ł A

- [1] Teczka osobowa prof. Edmunda Romera w Archiwum Pol. Śl.
- [2] Zeszyty Naukowe Pol. Śląskiej „Elektryka” zeszyt 70, 1981, s.45
- [3] Zeszyty Naukowe Pol. Śląskiej „Elektryka” zeszyt 140, 1994, s.34
- [4] Romer E.: Geograf trzech epok. Czytelnik, Warszawa 1985
- [5] Romer E.: Z historii małych inicjatyw. Pomiary, automatyka, kontrola 1983, nr. 12
- [5] Piotrowski J.: Edmund Romer – wybitny inżynier i profesor. Pomiary, automatyka, kontrola 1974, nr. 7
- [6] Zagajewski T.: Prof. Edmund Romer. Zeszyty Naukowe Pol. Śląskiej „Automatyka”, zeszyt 103, 1991
- [7] Politechnika Śląska 1945-1984. 40 lat w służbie społeczeństwa. Gliwice 1985

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. inż. Mieczysław Pluciński (1914-1987) **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1960-1968**

Mieczysław Pluciński urodził się w dniu 12 czerwca 1914 r. w Gozdawie, pow. Mogilno woj. bydgoskie, jako syn Mieczysława – agenta ubezpieczeniowego i Jadwigi z Rychłowskich. Miał siostrę Marię za mężem Wierzchowską i brata Jerzego oficera marynarki handlowej, który zginął na parowcu s/s Puck w 1943 r. Po ukończeniu w 1933 r. państwowego gimnazjum matematyczno-przyrodniczego im. Tadeusza Czackiego w Warszawie studiował na Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej. Dyplom inż. elektryka uzyskał w 1937 r. po wykonaniu pracy z maszyn elektrycznych u prof. Konstantego Żórawskiego. W latach 1937-1938 odbył służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Saperów w Modlinie oraz w Batalionie Elektrotechnicznym w Nowym Dworze Mazowieckim, którą ukończył z wysoką lokatą w stopniu sierżanta podchorążego.

Pracę zawodową rozpoczął we wrześniu 1938 r. jako kierownik oddziału elektrycznego Warsztatów Portowych Marynarki Wojennej w Gdyni, wykonującego remonty i montaż urządzeń elektrycznych na jednostkach pływających. Wziął udział w kampanii wrześniowej jako dowódca plutonu w obronie Wybrzeża. Dostał się do niewoli niemieckiej, z której uciekł w październiku 1942 r. i przez Belgię, Francję, Hiszpanię, gdzie schwytyany przez frankistowską policję siedział 2 miesiące w więzieniu, przedostał się do Gibraltaru i wreszcie w maju 1943 r., po 7 miesiącach od chwili ucieczki, dotarł do Anglii do Plymouth.

Tam został wcielony 1 czerwca 1943 r. do marynarki wojennej. W Szkole Technicznej Podchorążych Marynarki Wojennej został wykładowcą przedmiotów: maszyny i urządzenia elektryczne, oraz podstawy elektrotechniki, a także instruktorem na kursie politechnicznym dla oficerów elektryków. Przez pewien czas pływał na lekkim krążowniku „Conrad” jako oficer elektryk. W czasie pobytu w Anglii zapoznał się, poprzez studia teoretyczne i praktyki w zakładach przemysłowych, z technologią i produkcją materiałów elektroizolacyjnych. W marcu 1946 r. został awansowany do stopnia porucznika marynarki wojennej, 15 czerwca 1946 r. został zdemobilizowany i 1 czerwca 1947 r. wrócił do kraju wraz z żoną Antoniną poślubioną 7 czerwca 1946 r. w Surrey.

Osiadł się w Gliwicach i rozpoczął pracę w nowo utworzonej Fabryce Materiałów Izolacyjnych M6 w Gliwicach jako kierownik biura technicznego i laboratorium. Jego

zadaniem było uruchomienie produkcji podstawowych materiałów elektroizolacyjnych (mikafolia, stożki komutatorowe, mikanit komutatorowy, tuleje bakelitowe, tkaniny i koszulki olejowe). W okresie od 1 stycznia 1949 r. – 31 marca 1951 r. zorganizował na terenie fabryki M6 w Gliwicach Laboratorium Badawcze Centralnego Biura Konstrukcyjnego Maszyn Elektrycznych i pełnił funkcję jego kierownika. Było to centralne laboratorium badawcze dla przemysłu maszyn elektrycznych, w którym wykonywano badania i pomiary prototypów maszyn elektrycznych o mocy do 100 kW oraz badania i pomiary materiałów elektroizolacyjnych, a także opracowywano nowe materiały izolacyjne, których produkcję uruchamiano w M6. Pod jego kierownictwem zostały w szczególności wykonane ustalenia parametrów suszenia promiennikami podczerwieni lakierów stosowanych do impregnacji uzwojeń maszyn elektrycznych.

Laboratorium badawcze zostało 1 kwietnia 1951 r. podporządkowane Górnośląskim Zakładom Maszyn Elektrycznych M6, a inż. M. Pluciński został tam głównym technologiemi, potem zastępcą dyrektora i czasowo p.o. dyrektora. W tym czasie w M6 opracowano konstrukcyjnie i wybudowano szereg urządzeń do produkcji materiałów izolacyjnych, a na przełomie lat 1951/1952 opracowano i uruchomiono wielkoseryjną produkcję kilkunastu typów małych komutatorów.

1 marca 1953 r. został przeniesiony służbowo na stanowisko kierownika działu technologicznego nowo powstałego Zarządu Przemysłu Tworzyw Sztucznych dla zorganizowania tego działu i działów technologicznych w podległych zakładach. W okresie 10 sierpień 1953 r. – 8 marzec 1954 r. pełnił obowiązki naczelnego inżyniera Gliwickich Zakładów Tworzyw Sztucznych.

Jednocześnie z zatrudnieniem w przemyśle M. Pluciński pracował w szkolnictwie. W okresie 1 września 1947 r. – 31 sierpień 1952 r. był wykładowcą i zastępcą dyrektora w Technikum Elektro-Mechanicznym w Gliwicach, gdzie wykładał obliczanie, konstrukcję i technologię maszyn elektrycznych, miernictwo elektryczne i organizację przemysłu. 1 grudnia 1948 r. nawiązał kontakt z Katedrą Maszyn Elektrycznych Politechniki Śląskiej, w której pełnił kolejno funkcje: starszego asystenta (do 31 sierpnia 1952 r.), adiunkta (do 31 grudnia 1954 r.), zastępcy profesora (do

30 czerwca 1959 r.) i docenta etatowego (do 30 listopada 1961 r.) po otrzymaniu 25 czerwca 1959 r. tytułu naukowego docenta. Przy tym w roku akademickim 1951/1952 był kontraktowym wykładowcą materiałoznawstwa elektrycznego, technologii produkcji maszyn elektrycznych oraz projektowania maszyn elektrycznych z uwzględnieniem obliczeń mechanicznych. Wykładał jako adiunkt te same przedmioty oraz dodatkowo wybrane działy maszyn elektrycznych i prowadził prace dyplomowe na kursie inżynierskim. Z ciekawszych prac należy wymienić obliczenie laboratoryjnego transformatora probierczego na napięcie 250 kV.

30 września 1961 r. zakończył pracę w Katedrze Maszyn Elektrycznych i 1 grudnia 1961 r. objął stanowisko kierownika Katedry Miernictwa Elektrycznego, które pełnił do 30 czerwca 1969 r. Wtedy został kierownikiem zespołowej Katedry Technologii Metrologii Elektrycznych, powstałej z połączenia Katedry Miernictwa Elektrycznego, Zespołu Maszyn Elektrycznych, i Zespołu Materiałów i Układów Izolacyjnych Wysokich Napięć. W 1971 r. został dyrektorem Instytutu Metrologii i Maszyn Elektrycznych, a po wydzieleniu się z niego Zakładu Maszyn Elektrycznych – dyrektorem Instytutu Metrologii Elektrycznej i Elektronicznej. Zorganizował od podstaw, „po swojemu”, zarówno Katedrę a później Instytut, jak również nowoczesne laboratorium o łącznej liczbie ok. 100 stanowisk dydaktycznych i badawczych. W tym czasie prowadził wykłady z materiałoznawstwa elektrycznego, a w szczególności zajmował się zagadnieniem materiałów elektroizolacyjnych stałych, z uwzględnieniem nowoczesnych metod ich badania i pomiarów. W roku akademickim 1966/1967 kierował zorganizowaną przez siebie specjalnością „Miernictwo elektryczne i przyrządy pomiarowe”, kładąc nacisk na budowę elektronicznych i cyfrowych przyrządów pomiarowych oraz miernictwo wielkości nieelektrycznych. Kierowany przez niego zespół pracowników Katedry wykonał do celów naukowo-badawczych 15 prototypów unikatowych aparatów, które znalazły bezpośrednio zastosowanie w instytucjach naukowych i w przemyśle. W 1971 r. uzyskał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego.

Był doskonałym organizatorem nie tylko pracy w przemyśle, ale i prac naukowych i dydaktycznych na Politechnice. Przez 5 lat (1955-1960) pełnił funkcję prodziekana, a przez 8 lat (1960-1968 r.) był dziekanem Wydziału Elektrycznego. W tym czasie Wydział uległ kompletnemu przeobrażeniu. Nastąpił rozwój katedr, ich wyposażenia oraz wzrost liczbowy i naukowy kadry naukowej i dydaktycznej. Brał bardzo aktywny udział w pracach organizacyjnych dotyczących programów studiów. W latach 1974-1977 był w Ministerstwie Szkół Wyższych członkiem Zespołu Programowego - Kierunek Elektrotechnika i zastępcą przewodniczącego Rady Ośrodka Metodycznego Wyższych Studiów Technicznych dla Pracujących. Za udział w pracach tego zespołu otrzymał 3-krotnie nagrodę Ministra. Także za szczególne osiągnięcia w dziedzinie organizacji procesu dydaktycznego i prac związanych z kształceniem młodej kadry naukowej otrzymał w 1966 r. indywidualną nagrodę II stopnia Ministra Szkolnictwa

Wyższego. Poza tym był wielokrotnym laureatem nagród rektora Politechniki.

Był członkiem wielu komisji i komitetów naukowych, a mianowicie: IEC - Międzynarodowej Komisji Elektrotechnicznej - Komitetu technicznego nr 15 i Grupy roboczej nr 14 – Materiały izolacyjne; Komitetu Naukowego Metrologii PAN, Komitetu Elektrotechniki PAN – Sekcji Zjawisk Elektromagnetycznych w Ośrodkach Ciągłych (badanie dielektryków) od 1969 r.; Komisji Materiałów Elektroizolacyjnych przy Zakładzie Elektrycznym PKN od 1949 r., Grupy współpracy z zagranicą w zakresie materiałów izolacyjnych PKN; Polskiego Komitetu Wielkich Sieci Elektrycznych - Komitetu Studiów nr 17 - Generatory od 1959 r., Polskiego Komitetu Pomiarów i Automatyki NOT oraz od 1961 r. Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej – jako członek założyciel Oddziału Gliwickiego. Do SEP wstąpił w 1937 r. Po wojnie należał do Koła SEP w Gliwicach, gdzie działał wydatnie w Izbie Rzeczoznawców jako weryfikator od 1976 r. W latach 1961 – 1968 był również członkiem Miejskiej Rady Narodowej w Gliwicach.

Był autorem 42 publikacji naukowych, w tym (jako współautor) dwóch książek: „Badanie maszyn elektrycznych - cz. II Projektowanie transformatorów mocy i silników asynchronicznych”, PWN 1956 i „Budowa maszyn elektrycznych - cz. IV Technologia produkcji”, PWN 1958, kilku skryptów, 2 patentów, ponadto kilkudziesięciu prac (w zespole) naukowo-badawczych dla przemysłu z rozwiązaniem w postaci urządzenia technologicznego lub przyrządu pomiarowego. Jego zainteresowania koncentrowały się na zagadnieniach dotyczących: badania materiałów elektroizolacyjnych i technologii maszyn elektrycznych. Był promotorem 10 przewodów doktorskich i opiekunem 2 habilitacji. Wychował wielu inżynierów i pracowników naukowych z dziedziny metrologii i materiałoznawstwa elektroizolacyjnego. Na emeryturę przeszedł od 1. października 1984 r.

Odnaczony był: Krzyżem Komandorskim (1979) i Kawalerskim (1966) OOP, Złotym Krzyżem Zasługi (1958), Medalem XXX-lecia PRL (1975), Złotą Odznaką XX-lecia i Medalem XXV-lecia Politechniki Śląskiej, Złotą Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju woj. Katowickiego, Złotą Odznaką Honorową SEP (1967). Zmarł 23 kwietnia 1987 r. i został pochowany na cmentarzu Centralnym w Gliwicach. W małżeństwie z Anną Antoniną z Krzemińskich miał troje dzieci: Annę – mgr. inż. metrologa, Macieja – kapitan żegluga wielkiej i Krystynę – nauczycielkę zawodu.

Ż R Ó D Ł A

- [1] Akta osobowe prof. Plucińskiego w Archiwum Pol. Śląskiej
- [2] Zeszyty Naukowe Pol. Śl. Elektryka nr 70 1981 i nr 140 1985
- [3] Politechnika Śl.–40 lat w służbie społeczeństwa. Gliwice 1985
- [4] BOBRME Komel–Monografia półwiecza działalności, Katowice grudzień 1998
- [5] Informacje prof. B. Szadkowskiego i doc. Z. Cichowskiej z Politechniki Śląskiej
- [6] Informacje syna Macieja i córki Krystyny

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. dr hab. inż. Zygmunt Jan Nowomiejski (1922-1985) **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1968-1973 i 1982-1985**

Zygmunt Nowomiejski urodził się 18 listopada 1922 r. w Rybniku jako syn Jana, kierownika szkoły w Rybniku i Adeli z domu Ricka. W Rybniku ukończył szkołę podstawową, i gimnazjum oraz I klasę liceum matematyczno-fizycznego. Wojna przerwała mu naukę. Kampanię wrześniową odbył jako ochotnik - junak przysposobienia wojskowego w 75 pp. Po zakończeniu działań wojennych wrócił do domu i pracował jako niewykwalifikowany robotnik w rozmaitych przedsiębiorstwach, m.in. w fabryce Silesia i Wodociągach AG. W 1943 r. został wywieziony na przymusowe roboty do Austrii. Tam został aresztowany, a następnie wcielony do wojska niemieckiego i wysłany do Francji.

Po rozpoczęciu inwazji przedostał się do I dywizji Wojska Polskiego, skąd został wysłany do Wielkiej Brytanii. Tam został wcielony do wojsk łączności i 1 stycznia 1945 r. skierowany do podchorążówki łączności, którą ukończył w listopadzie 1945 r. W międzyczasie, 6 lipca tegoż roku, zdał maturę w gimnazjum przyrodniczo-matematycznym, a w październiku rozpoczął studia w Heriot-Watt College w Edynburgu. Po 3 latach studiów wrócił do kraju i kontynuował studia na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej. Dyplom mgr. inż. elektryka w zakresie konstrukcyjnym uzyskał 21 grudnia 1951 r.

W czasie studiów pracował od stycznia do sierpnia 1949 r. jako wykładowca w szkole i Gimnazjum Przemysłowym w Rybniku, a następnie od 1 września 1949 r. do 31 września 1951 r. w Gliwickim Zjednoczeniu Przemysłu Węglowego i na Kopalni Gliwice jako asystent ruchu maszynowego. 1 października 1951 r. rozpoczął trwającą 34 lata współpracę z Politechniką Śląską. Początkowo pracował jako zastępca asystenta w Katedrze Podstaw Elektrotechniki na Wydziale Elektrycznym, kierowanej przez prof. Stanisława Fryzego. Po dyplomie otrzymał nakaz pracy do Katedry Podstaw, gdzie 1 stycznia 1952 r. został asystentem. 1 stycznia 1953 r. rozpoczął aspiranturę w tejże Katedrze, którą zakończył 31 grudnia 1955 r. W tym czasie studiował sposoby rozwiązywania zagadnień elektrycznych za pomocą rachunku macierzowego. W okresie od 1 stycznia 1956 r. do 31 marca 1964 r. był adiunktem w tejże Katedrze.

14 czerwca 1960 r. Rada Wydziału Elektrycznego nadała mu stopień doktora nauk technicznych na podstawie pracy „Układy wielofazowe”, której promotorem był prof. Stanisław Fryze. Po przedstawieniu rozprawy habilitacyjnej „Moc

i energia elektryczna w układach elektrycznych o dowolnych ustalonych przebiegach” uzyskał w dniu 29 marca 1963 r. na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej stopień naukowy docenta w dziedzinie elektrotechniki teoretycznej.

Doktorat i habilitacja otworzyły mu drogę do pełnienia kierowniczych funkcji naukowo-dydaktycznych. W okresie od 1 października 1960 r. do 31 marca 1964 r. był kierownikiem Zakładu Elektrotechniki Teoretycznej w Katedrze Podstaw Elektrotechniki, pełniąc jednocześnie od 1 października 1961 r. obowiązki kierownika tej Katedry. (prof. Fryze przeszedł na emeryturę 30 września

1960 r., a obowiązki kierownika Katedry pełnił w okresie od 1 października 1960 r. do 31 marca 1961 r. prof. Franciszek Szymik). Od 1 kwietnia 1964 roku był etatowym docentem i kierownikiem Katedry Elektrotechniki Teoretycznej (nowa nazwa Katedry Podstaw Elektrotechniki). 13 maja 1970 r. uzyskał tytuł oraz stanowisko profesora nadzwyczajnego, nadane mu Przez Radę Państwa. Po reorganizacji uczelni został z dniem 1 października 1971 r. powołany na stanowisko dyrektora Instytutu Podstawowych Problemów Elektrotechniki i Energoelektroniki Politechniki Śląskiej, powstałego z połączenia Katedry Elektrotechniki Teoretycznej z częścią Katedry Elektroniki Przemysłowej (prof. Zygmunta Kuczewskiego). W roku 1988 nazwa Instytutu została zmieniona na Instytut Elektrotechniki Teoretycznej i Przemysłowej.

Po objęciu kierownictwa Katedry Podstaw Elektrotechniki prof. Z. Nowomiejski starał się podtrzymać tradycje szkoły prof. Fryzego, kontynuując jej dotychczasowe ukierunkowania, ale rozszerzając stopniowo tematykę Katedry i wprowadzając nowe kierunki działalności naukowej i dydaktycznej. W początkach kierowania przez niego Katedrą dominowały w jej działalności prace związane z uogólnioną teorią mocy i zastosowaniem w niej przestrzeni Hilberta. Stopniowo coraz więcej zajmowano się dynamiką układów, syntezą obwodów, teorią obwodów nieliniowych, syntezą quasi-statycznych pól elektromagnetycznych. W dydaktyce następowało stopniowe odchodzenie od demonstracji wykonywanych w czasie wykładów, natomiast zostało utworzone laboratorium elektrotechniki, w którym studenci odrabiali normalnie ćwiczenia. O ile prof. Fryze kładł wielki nacisk na fizykalną stronę zjawisk elektrycznych, to prof. Nowomiejski wprowadzał do swych wykładów coraz więcej nowoczesnej matematyki, twierdząc,

że wszystkie opisy zjawisk fizycznych zawarte są we wzorach matematycznych, tylko należy umieć je interpretować. I właśnie na umiejętność takiej interpretacji kładł w swych wykładach duży nacisk. W 1961 r. nastąpiło wydzielenie z Katedry Podstaw zagadnień teorii regulacji, które później znalazły się w nowoutworzonym Wydziale Automatyki.

W latach 1968/1969 nastąpiła zmiana nazwy Katedry Podstaw Elektrotechniki na bardziej odpowiadającą aktualnej tematyce wykładów i opracowań naukowych – Katedrę Elektrotechniki Teoretycznej. Zakres jej zainteresowań obejmował: syntezę układów aktywnych, analizę układów cyfrowych, zasady pomiarów mocy i energii w warunkach deformacji napięć i prądów, minimalizację wpływu przebiegów odkształconych na jakość energii elektrycznej dostarczanej odbiorcom, modele matematyczne układów drgających o przebiegach prawie okresowych i niestabilnych, budowę mikroprocesorowych podzespołów dla układów pomiarowych i cyfrowych systemów sterujących.

W 1971 r. Politechnika przeszła na strukturę instytutową. Z Katedry Elektrotechniki Teoretycznej i części Katedry Elektrotechniki Przemysłowej został utworzony Instytut Podstawowych Problemów Elektrotechniki i Energoelektroniki (nazwa ta została zmieniona w roku 1988 na Instytut Elektrotechniki Teoretycznej i Przemysłowej). Jego dyrektorem został prof. Z. Nowomiejski, który, poza kierowaniem całością spraw Instytutu, z zamiłowaniem i zaangażowaniem zajmował się uogólnioną teorią mocy w złożonych układach o przebiegach odkształconych oraz w układach o dowolnych przebiegach quasi-okresowych i przypadkowych, dynamiką i syntezą oraz modelowaniem obwodów elektrycznych.

Trwałym pomnikiem jego działalności naukowej jest coroczne Seminarium z Podstaw Elektrotechniki i Teorii Obwodów SPETO, którego był twórcą w 1977 r. i przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego od jego powołania aż do swej śmierci. Początkowo odbywało się ono wspólnie z VSSE Pilzno, a do 1980 r. wspólnie z Polskim Towarzystwem Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej. Od 1981 r. uczestniczą w nim wszystkie ważniejsze ośrodki akademickie w kraju, następnie w krajach RWPG, a obecnie również liczne z Europy Zachodniej. Jest to obecnie największa i najstarsza konferencja z elektrotechniki teoretycznej. W dowód uznania i przez wzgląd na rangę prezentowanych prac została objęta patronatem polskiej sekcji IEEE. W 2004 r. odbyła się po raz dwudziesty siódmy.

Przykładał wielką wagę do kształcenia młodej kadry. Z wypromowanych przez niego 22 doktorów nauk technicznych (w tym 10 z wyróżnieniem) 14 było pracownikami kierowanej przez niego Katedry, a później Instytutu. Siedmiu z nich uzyskało stopień naukowy doktora habilitowanego, czterech jest dziś profesorami tytularnymi: Bernard Baron, Marek Brodzki i Marian Pasko na Politechnice Śląskiej, Maciej Siwczyński na Politechnice Krakowskiej, dwóch profesorami uczelnianymi (Jerzy Bajorek na Politechnice Rzeszowskiej, Leszek Czarniecki w Louisiana State University w Baton Rouge, USA), docentem jest Zofia Cichowska. Recenzował 14 prac habilitacyjnych i ok. 60 prac doktorskich. Opiniował 5 wniosków na tytuł profesora i 9 wniosków na stanowisko docenta.

Pełnił również wiele odpowiedzialnych funkcji w kierowaniu nauką i nauczaniem. W kadencji 1 września 1965 r. – 31 sierpień 1968 r. pełnił funkcję prodziekana, a w okresie od 1 września 1968 r. do 31 sierpnia 1973 r. (przez 2 kadencje)

– funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego. Ponownie został dziekanem 1 września 1982 r. i funkcję tę pełnił aż do śmierci w 1985 r. Na tym stanowisku przyczynił się do rozwoju Wydziału Elektrycznego, dążąc do osiągnięcia wysokiego poziomu dydaktycznego, rozwoju młodej kadry i starając się o zapewnienie dla Wydziału odpowiedniej bazy materialnej.

Prof. Zygmunt Nowomiejski był zapraszany do współpracy przez rozmaite instytucje i powoływany do udziału w pracach szeregu instytucji naukowych. Od 1967 r. był członkiem Komitetu Elektrotechniki i Automatyki PAN w Krakowie, przewodniczył Radzie Naukowej Instytutu Elektrotechniki na Wydziale Techniki Uniwersytetu Śląskiego i był członkiem Rady Naukowej Instytutu Elektrotechniki Przemysłowej Politechniki Poznańskiej. W latach 1980-1982 był członkiem Komisji Nagród Ministra przyznawanych nauczycielom akademickim. Pełnił funkcję przewodniczącego Gliwickiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej w latach 1969 – 1971.

Jego dorobek publikacyjny obejmuje 2 skrypty uczelniane oraz kilkadziesiąt artykułów w czasopismach fachowych, takich jak „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej – Elektryka”, „Zeszyty Naukowe WSI Opole – Elektryka”, „Biuletyn Instytutu Energetyki”, „Energetyka”, „Archiv für Elektrotechnik”, „Izwiestja Wysszych Uczebnych Zawiedienij – Elektrotechnika”, „Wissenschaftliche Zeitschrift für Elektro-technik” i innych.

Prof. Zygmunt Nowomiejski był odznaczony: Krzyżem Oficerskim (1984) i Kawalerskim (1973) Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi (1968), Medalem 40 lat Polski Ludowej (1984), Złotą Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego (1976), Odznakami: 25 lat (1970), 30 lat (1975) i 40 lat (1980) Politechniki Śląskiej, indywidualnymi nagrodami Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki: III stopnia (1967) i I stopnia (1976) oraz licznymi nagrodami Rektora Politechniki Śląskiej.

Był żonaty z Leokadią z domu Penkała. Mieli adoptowaną córkę Ewę. Zmarł przedwcześnie w pełni sił twórczych 27 stycznia 1985 r. w szpitalu klinicznym w Zabrze i pochowany został na Cmentarzu Centralnym w Gliwicach.

Ź R Ó D Ł A

- [1] Akta osobowe prof. Nowomiejskiego w Archiwum Pol. Śląskiej
- [2] Zeszyty Naukowe Pol. Śl. – Elektryka nr 70/1981, nr 140/1985 i nr 195/2004
- [3] Politechnika Śląska – 40 lat w służbie społeczeństwa. Gliwice 1985
- [4] Bogucki A., Paszek W.: Prof. dr hab. inż. Zygmunt Nowomiejski. Przegląd Elektrotechniczny z. 1/1989
- [5] Bibliografia publikacji pracowników Pol. Śl. Gliwice 1967
- [6] 50 lat Oddziału Gliwickiego SEP 1953-2003. Gliwice 2003
- [7] Album 60-lecia Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej. Gliwice 2004

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. dr inż. Aleksander Szendzielorz (1928-1986) **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1973-1979**

Alfons Szendzielorz (w 1964 r. zmienił imię Alfons, o pejoratywnym wydźwięku w niektórych kręgach, na Aleksander) urodził się 9 stycznia 1928 r. w Tarnowskich Górach jako syn Konrada pracownika PKP – dyspozytora wagonów i Anastazji z domu Kluge. Szkołę podstawową oraz Państwowe Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące ukończył w 1949 r. w Tarnowskich Górach.

W latach 1949-1953 odbył studia pierwszego stopnia (inżynierskie) na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej, które ukończył w specjalności „Sieci Elektryczne” z wynikiem bardzo dobrym, a następnie w latach 1953-1955 studia magisterskie, które ukończył po wykonaniu pracy dyplomowej magisterskiej „Modernizacja ochrony odgromowej sieci napowietrznych średniowysokiego napięcia” również z wynikiem bardzo dobrym, uzyskując 22 czerwca 1955 r. dyplom magistra inżyniera elektryka w specjalności „Sieci i układy elektroenergetyczne”.

Pracę zawodową rozpoczął po ukończeniu studiów inżynierskich w 1953 r. jako asystent w Katedrze Sieci Elektrycznych, kierowanej przez ówczesnego doc. Zbigniewa Jasickiego. Od początku pracy zainteresował się zagadnieniami kabli elektroenergetycznych, w których stał się stopniowo wybitnym specjalistą. W latach 1956-1965 pracował jako starszy asystent. W tym czasie prowadził ze studentami zajęcia laboratoryjne, projektowe i ćwiczenia oraz wykłady z zakresu sieci i układów elektroenergetycznych (obliczenia i budowa) na studiach magisterskich i inżynierskich dziennych oraz wieczorowych.

Szczególnie dużo czasu poświęcał na przygotowanie pomocy dydaktycznych jak instrukcje do laboratorium, materiały do ćwiczeń i do projektowania, gdyż w owym czasie odczuwano dotkliwy brak podręczników, a nawet skryptów. Został kierownikiem Laboratorium Sieci Elektrycznych i według jego pomysłu zbudowano kilka nowych stanowisk laboratoryjnych, a niektóre istniejące zmodernizowano. Stanowiska te obejmowały zagadnienia eksploatacyjne linii kablowych (wykrywanie uszkodzeń w liniach kablowych i próby napięciowe kabli), budowę i właściwości rozmaitych typów uzemińń oraz badanie rozplływów mocy, poziomów napięcia i zwarć w układach modelowych sieci prostych i rozgałęzionych na analizatorach sieciowych. Na przełomie lat 1950/1960 otrzymał od ówczesnego kierownika Katedry

Sieci i Układów Elektroenergetycznych doc. Franciszka Szymika propozycję, by skoncentrował się głównie na tematyce budowy i eksploatacji sieci elektroenergetycznych napowietrznych, a przede wszystkim kablowych. Wykonał wtedy pod jego kierunkiem szereg prac naukowo-badawczych dla potrzeb przemysłu, głównie zaś dla Zakładów Energetycznych Okręgu Południowego. Prace te dotyczyły m.in. obciążalności prądowej linii kablowych, ich modernizacji oraz ich zabezpieczenia od szkodliwych wpływów ruchu górotworu na terenach intensywnej eksploatacji górniczej. Prowadził również liczne prace dyplomowe z powyższych dziedzin.

Tematyka ta bardzo go zainteresowała, a zebrane z wykonanych prac

i ekspertyz materiały zaowocowały wykonaniem rozprawy doktorskiej na temat „Rzeczywista obciążalność długotrwała elektroenergetycznych kabli ziemnych będących w eksploatacji”. Promotorem pracy był doc. Franciszek Szymik, a recenzentami – najlepsi specjaliści z tej dziedziny: prof. Stanisław Bładowski z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie i prof. Kazimierz Kolbiński z Politechniki Warszawskiej. Pracę tę wykonywał w trakcie trzyletniego zatrudnienia na pół etatu jako główny specjalista w Biurze Badań i Studiów Zakładu Energetycznego Gliwice. Po obronie pracy doktorskiej (30 września 1965 r. na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej) otrzymał stopień doktora nauk technicznych i został mianowany adiunktem.

W toku dalszej pracy zajął się problemem dopuszczalnej obciążalności prądowej linii kablowych w warunkach zmieniającego się cyklicznie obciążenia oraz wpływu na nią rozmaitych warunków zewnętrznych. W latach sześćdziesiątych opracował koncepcję, projekt i brał udział w budowie nowego laboratorium sieci i układów elektroenergetycznych, w skład którego wchodziły m.in.: stanowiska do badania: stanu pracy układów przesyłowych bardzo wysokich napięć na modelu linii 400 kV, 750 kV i 1300 kV; badania przepięć łączeniowych w liniach napowietrznych i kablowych, badania impedancji składowych symetrycznych kabli elektroenergetycznych różnych typów, badania na modelu sieciowym przepustowości mocowej linii kablowych w stanach cieplnych ustalonych i nieustalonych i badania dopuszczalnego obciążenia długotrwałego i zmiennego przewodów napowietrznych i kabli i w zależności od wła-

ściwości otaczającego środowiska.

W latach 1972-1973 odbył pięciomiesięczny staż naukowy w *Électricité de France (EdF)*, gdzie studiował zagadnienia dotyczące budowy i eksploatacji linii kablowych najwyższych napięć. W czasie stażu zwiedził kilka najważniejszych ośrodków naukowo-badawczych zajmujących się problemami linii kablowych. Wygłosił tam również dla grona specjalistów z *ÉdF* referat pt.: „Kryteria wyboru sposobów łączenia i uziemiania powłok metalowych kabli jednożyłowych najwyższych napięć”.

W 1978 r. przebywał w Królewskim Uniwersytecie Technicznym w Sztokholmie, gdzie jako „visiting professor” prowadził przez 4 tygodnie wykłady i seminaria z zakresu elektroenergetycznych kabli bardzo wysokich napięć.

Wykłady poświęcone tej tematyce, w której stał się znanym i uznanym specjalistą, prowadził również w Nowosybirskim Instytucie Elektrotechnicznym oraz w Technische Hochschule w Zittau (NRD).

W 1975 r. został powołany na stanowisko docenta w Instytucie Elektroenergetyki i Sterowania Układów. W tym czasie zajął się tematyką przepustowości mocowej linii kablowych w warunkach sztucznego chłodzenia – torów wieloprądowych kriooporowych. Kierował zespołem zajmującym się tym zagadnieniem, a składającym się z pracowników Instytutu i Zjednoczenia Przemysłu Rafineryjnego i Petrochemicznego. Zespół kierowany przez niego rozwiązał wiele zagadnień teoretycznych (m.in. zagadnienie ustalenia optymalnych gabarytów kriotoru) i przeprowadził badania eksperymentalne na modelu w skali 1:1 z przewodem aluminiowym przy zastosowaniu chłodzenia płynnym azotem, uzyskując w przewodzie gęstość prądową 300 razy większą od gęstości w układach konwencjonalnych.

Jednocześnie zajmował się zagadnieniami niezawodności pracy linii kablowych na terenach eksploatacji górniczej. Z tego zakresu zebrał dane statystyczne z okresu 5 lat dotyczące awaryjności linii kablowych na takich terenach, określił wpływ różnych czynników na odporność linii kablowych na uszkodzenia oraz opracował wytyczne projektowania linii kablowych na terenach eksploatacji górniczej. Dnia 1 marca 1983 r. u otrzymał tytuł i stanowisko profesora nadzwyczajnego.

Poza pracą naukową wiele czasu poświęcał sprawom organizacji i kierowania nauką i nauczaniem. Na tym polu sprawował wiele zaszczytnych i odpowiedzialnych funkcji. W okresie od 1 września 1969 r. do 31 stycznia 1977 r. był kierownikiem zespołu dydaktycznego „Technologia Urządzeń Elektroenergetycznych”, a od 1976 r. – członkiem Komisji Ekspertów kierunku elektrotechnika przy Departamencie Badań i Studiów Technicznych Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

W kadencji od 1 września 1971 r. do 31 sierpnia 1973 r. pełnił funkcję prodziekana ds. dydaktyki i wychowania, a następnie przez dwie kadencje, od 1 września 1973 r. do 31 sierpnia 1979 r. – funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego.

Z dniem 1 października 1979 r. został powołany na stanowisko zastępcy dyrektora ds. nauczania i wychowania, prof.

Antoniego Boguckiego, w Instytucie Elektroenergetyki i Sterowania Układów Wydziału Elektrycznego. Instytut ten powstał, w związku z przejściem w 1971 r. Politechniki z systemu katedralnego na system instytutowy, z połączenia Katedry Elektroenergetyki oraz części Katedr: Technologii i Metrologii Elektrycznej, stanowiącej istniejącą do 1969 r. (rok pierwszej reorganizacji uczelni, polegającej na łączeniu kilku katedr o podobnej tematyce w jedną większą) Katedrę Wysokich Napięć i części Katedry Elektrotechniki Przemysłowej stanowiącej do 1969 r. Katedrę Urządzeń Elektrycznych.

Od 1982 r., aż do swej przedwczesnej śmierci, był zastępcą ds. nauki dyrektora tego Instytutu oraz kierownikiem Studiów Podyplomowych na Wydziale Elektrycznym. W okresie od 1 lipca 1979 r. do 31 sierpnia 1984 r. był powołany na stanowisko dyrektora Międzyuczelnianego Ośrodka Metodycznego Wyższych Studiów Technicznych dla Pracujących.

Był członkiem licznych krajowych i zagranicznych organizacji naukowo-technicznych i członkiem red naukowych wielu instytucji. Między innymi był: od 1978 r. członkiem Komisji Energetyki PAN Oddział w Katowicach, od 1970 roku członkiem Komitetu Studiów nr 21 (kable elektroenergetyczne) Polskiego Komitetu Wielkich Sieci Elektrycznych (PKWSE), będącego krajową agendą CIGRE (Conférence Internationale des Grands Réseaux Électriques). Był przewodniczącym rady naukowo-technicznej Zakładu Informatyki, Automatyki i Postępu Technicznego w Energetyce z siedzibą w Bielsku-Białej, członkiem rady technicznej przy Ministrze Górnictwa i Energetyki. W latach 1973 - 1978 był członkiem rady naukowo-technicznej Ośrodka Badawczo-Rozwojowego „Energokabel” Zjednoczenia Przemysłu Kablowego i przewodniczącym Zespołu Kable Elektroenergetyczne, a od 1978 r. - przewodniczącym Zespołu Kable i Przewody Górnicze.

Pełnił kilka funkcji w Stowarzyszeniu Elektryków Polskich. Członkiem Oddziału SEP w Gliwicach został w 1953 r., a w latach 1965 – 1981 był członkiem jego Zarządu – od 1967 r. przewodniczącym Komisji ds. Młodzieży i Studentów. Pełnił funkcję przewodniczącego Koła SEP pracowników Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej w latach 1960-1965, był rzeczoznawcą SEP od 1965 r. w specjalności XI „Sieci elektryczne” oraz VIII „Urządzenia elektryczne i instalacje”. Ponadto od 1967 r. był członkiem Centralnej Komisji ds. Młodzieży i Studentów Zarządu Głównego SEP w Warszawie.

Współpracował stale lub okresowo, głównie udzielając konsultacji, z wieloma instytucjami krajowymi, wśród których były:

- Zakłady Pomiarowo-Badawcze Energetyki „Energopomiar” w Gliwicach (konsultacje w zakresie budowy i eksploatacji linii kablowych wysokiego napięcia, od 1967 r.).
- Biuro Studiów i Projektów Przemysłowych Urządzeń Elektrycznych „Elektroprojekt” w Gliwicach i Katowicach (stała współpraca dotycząca budowy i eksploatacji linii kablowych 110 kV i niższych, od 1965 roku).
- Instytut Energetyki w Warszawie (udział w pracach normalizacyjnych dotyczących obciążalności kabli i przewo-

dów, od 1962 roku).

- Zakłady Energetyczne Okręgu Południowego w Katowicach i Zakład Energetyczny Gliwice (stała współpraca dotycząca budowy i eksploatacji linii kablowych wysokiego napięcia, od 1960 roku).
- Ministerstwo Górnictwa – Departament Energo-Mechaniczny (kable i przewody górnicze, od 1973 roku).
- Główny Instytut Górnictwa (badania nad zmniejszeniem awaryjności sieci kablowych wysokiego napięcia na terenach eksploatacji górniczej, od 1970 roku).
- Krakowska Fabryka Kabli w Krakowie (budowa kabli energetycznych wysokiego napięcia, od 1965 roku).
- Biuro Studiów i Projektów Energoprojekt Poznań (budowa linii kablowych na terenach eksploatacji górniczej, od 1976 roku).
- Zakłady Azotowe Chorzów (budowa i eksploatacja wieloprądowych torów krioporowych, od 1975 roku).

Na osobne podkreślenie zasługuje jego współpraca z Huta Katowice w okresie jej budowy, rozruchu i późniejszej eksploatacji. W tym okresie był doradcą i konsultantem naukowym Huty, brał aktywny udział jako członek wielu komisji ekspertów powoływanych „ad hoc” do rozwiązania zaistniałych problemów technicznych. Dyrekcja Budowy Huty, uznając jego wielki wkład w sprawy związane z budową i późniejszą rozbudową, uhonorowała go wpisaniem do Złotej Księgi Zasłużonych dla Huty Katowice.

Wśród partnerów zagranicznych byli: Slovenska Vysoka Škola Elektrotechnická w Bratysławie od 1969 r., Électricité de France od 1970 roku, Nowosybirski Instytut Elektrotechniczny (NETI) od 1975 r., General Cable Corporation – New York od 1976 r., Chalmers Institute of Technology od 1978 r., Królewski Uniwersytet Techniczny w Sztokholmie, Wydz. Elektrotechniki od 1978 r.

Dorobek naukowy prof. Szendzielorza obejmuje 5 skryptów, m.in. „Laboratorium sieci elektroenergetycznych”. (praca zbiorowa, redaktor i autor 5 ćwiczeń, skrypt Pol. Śl. Gliwice 1968 r.) i „Zbiór zadań z sieci elektroenergetycznych” (praca zbiorowa redaktor i autor rozdziałów 5 i 6, Gliwice 1973). Ponadto wykonał ok. 130 prac, z czego 62 zostały opublikowane w fachowych czasopismach krajowych i zagranicznych, m.in. bułgarskich, francuskich, kanadyjskich, NRD-owskich, angielskich i włoskich.

Był zapraszany z referatami na rozmaite konferencje i sympozja krajowe (15) i międzynarodowe (10), na których wygłosił 25 referatów, w tym 7 za granicą (m.in. II Nacjonalna konferencja „Elektroizolacyjna technika i kabelnoje proizvodstvo ELIZOT-72” 20-23 października 1972 r. Varna; Third International Symposium on High Voltage Engineering, Milan 28-31 sierpnia 1979 r.).

- „Sposoby uziemienia powłok kabli elektroenergetycznych jednożyłowych wysokiego napięcia” Materiały konferencji Podstawowe problemy energetyki przemysłowej w perspektywach rozwoju chemii. Gliwice, 6 maja 1975 r.
- „Wpływ warunków eksploatacyjnych na własności i pewność pracy kabli elektroenergetycznych 6 kV w izolacji i osłonach PCV” Materiały Ogólnopolskiej konferencji Kryteria ocen tworzyw polichlorowinyłowych, Oświęcim 20-21 marca 1975 r.
- „Zastosowanie metody rozkładu pola temperaturowego

w ziemi wokół kabla do oceny jego rzeczywistej przepustowości mocowej”. Materiały Sympozjum „Analiza i wykorzystanie pól” Szczecin 19-21 czerwca 1975 r. Prace Naukowe Politechniki Szczecińskiej 37 Instytut Automatyki Przemysłowej nr 1.

- „Wlijanie komutacyjnych pierienapriażeń na konstrukcji kablownych linii. W: Uprawlenie režimami i razwitiem energeticeskich sistem w usłowiah ASU. Miezwuzowskij sbornik naucznych trudow. Nowosybirsk 1977 r.
- „Kable i przewody górnicze – aktualny stan techniki i tendencje rozwojowe” Mat. Sympozjum „Kable i przewody – Produkcja, eksploatacja, i perspektywy rozwoju” Kraków 1978 r., Krak. Fabr. Kabli i Maszyn Kablowych.
- „Kryteria oceny sposobów łączenia i uziemiania powłok metalowych linii kablowych najwyższych napięć” Mat. III Seminarium „Sieci kablowne 110 kV” Gliwice 1978 r.
- „Wpływ naprężeń mechanicznych na wytrzymałość elektryczną polietylenu izolacyjnego kablownego. Mat. II Międzynarod. Konf. SIMP-LAST-79 „Inżynieria materiałowa w tworzywach sztucznych” Warszawa 23-28 listopada 1979 r.
- „Wpływ sposobów łączenia i uziemiania powłok metalowych kabli 110 kV na stopień zagrożenia elektrycznego” Materiały. IV Seminarium „Sieci kablowne 110 kV” Gliwice 1980.

Promował 5 doktorów i recenzował 7 prac doktorskich. Stworzył poważny zespół naukowy zajmujący się zagadnieniami sieci elektrycznych. Był autorem 5 patentów.

Otrzymał wiele odznaczeń państwowych, resortowych stowarzyszeniowych i innych, m.in.: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1984), Złoty Krzyż Zasługi (1974), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1979), Srebrna Odznaka XV-lecia Politechniki Śląskiej (1960), Medal XXV-lecia Politechniki Śląskiej (1969), Odznaka Zasługi dla Politechniki Śląskiej (1974), Srebrna (1968) i Złota (1978) Odznaka Honorowa SEP, Złota Odznaka Honorowa NOT (1982), Odznaka Honorowa Zasłużony dla Budowy Huty Katowice.

W małżeństwie z Marią Heleną z Marcinkowskich lekarzem ortodontą miał córkę Iwonę, lekarza (internista – spec. I stopnia i pulmonolog spec. II stopnia). Zmarł po krótkiej lecz ciężkiej chorobie 31 maja 1986 r. i spoczywa na cmentarzu w Oświęcimiu.

Ź R Ó D Ł A

- [1] Akta osobowe prof. A. Szendzielorza w Archiwum Pol. Śl.
- [2] Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej Elektryka numer 140/1994 i nr 197/2004
- [3] Politechnika Śląska – 40 lat w służbie społeczeństwa. Gliwice 1985 r.
- [4] 50 lat Oddziału Gliwickiego SEP 1953-2003. Gliwice 2003 r.
- [5] Bogucki A.: Prof. dr inż. Aleksander Szendzielorz - Wspomnienie pośmiertne Przegląd Elektrotechniczny zeszyt 3/1987
- [6] Historia Elektryki Polskiej tom 2 Warszawa 1992
- [7] Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Śląskiej, t. I – VIII, Gliwice lata 1953-1993
- [8] Album 60-lecia Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej.

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. dr hab. inż. Brunon Szadkowski **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1979-1981**

Brunon Szadkowski urodził się 11 września 1939 r. w miejscowości Kanie k. Chełma Lubelskiego, w czasie ewakuacji na wschód, jako syn Jerzego i Jadwigi z domu Gola. Ma siostrę Ewę.

W 1952 r. ukończył szkołę podstawową w Tarnowskich Górach, a w 1956 r. Liceum Ogólnokształcące w Chorzowie. Następnie studiował na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej, który ukończył 31.10.1962 r. z dyplomem mgr. inż. elektryka ze specjalnością Maszyny Elektryczne. Bezpośrednio po studiach zaczął pracować jako asystent w Katedrze Miernictwa Elektrycznego, kierowanej przez ówczesnego docenta - Mieczysława Plucińskiego. Prowadził wtedy ćwiczenia tablicowe i laboratoryjne ze studentami. Interesował się badaniami materiałów elektroizolacyjnych, zwłaszcza poddanych działaniu pola elektrycznego o infraniskiej częstotliwości. Mając predyspozycje i zacięcie naukowe wykonał z tej dziedziny pracę doktorską na temat „Optymalizacja układu mostkowego do badań dielektryków w zakresie częstotliwości

podakustycznych”, którą obronił (z wyróżnieniem) w dniu 14.10.1969 r. na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej. Promotorem rozprawy był prof. Mieczysław Pluciński. Bezpośrednio po doktoracie został 1.11.1969 r. adiunktem w Katedrze Miernictwa Elektrycznego. Na podstawie decyzji Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dniem 1.12.1972 r. został powołany na stanowisko docenta w Politechnice Śląskiej.

W tym okresie prowadził działalność dydaktyczną i naukowo-badawczą. Prowadził wszystkie rodzaje zajęć, tj. wykłady, seminaria, ćwiczenia tablicowe, ćwiczenia laboratoryjne i projektowe z takich przedmiotów jak metrologia elektryczna, elektryczne układy pomiarowe, elektryczne metody i przyrządy pomiarowe, wybrane zagadnienia miernictwa materiałowego.

W dniu 4.12.1984 r. uzyskał na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej stopień naukowy doktora habilitowanego na podstawie rozprawy „Synteza metod pomiaru immitancji”. Tytuł naukowy profesora został mu nadany 20.07. 1990 r. przez Prezydenta RP, a w dniu 1.12.1996 r. został powołany na stanowisko prof. zwyczajnego przez ministra Edukacji Narodowej.

Prof. B. Szadkowski pełnił na Wydziale wiele odpowiedzialnych funkcji. W latach 1973-79 i 1981-84 był zastępcą dyrektora Instytutu Metrologii Elektrycznej i Elektronicz-

nej (utworzonego w 1971 r. po przejściu Politechniki na strukturę instytutową), kierowanego przez prof. M. Plucińskiego. W latach 1979-81 pełnił funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego, a po przejściu prof. M. Plucińskiego na

emeryturę – objął 1.10.1984 r. stanowisko dyrektora tegoż Instytutu, przemianowanego w 1988 r. na Instytut Metrologii i Automatyki Elektrotechnicznej. Obecnie, od 1.09.2003 r., jest kierownikiem Zakładu Miernictwa Elektrycznego i Materiałowego.

Prof. Szadkowski ma duży dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny i w każdej z tych dziedzin ma poważne osiągnięcia. Jest wybitnym specjalistą w dziedzinie metrologii, zwłaszcza pomiarów impedancji oraz badań materiałów elektroizolacyjnych. Jego działalność naukowo-badawcza dotyczy następujących dziedzin:

- budowa układów pomiarowych do badań materiałów elektroizolacyjnych, zwłaszcza poddanych działaniu pola elektrycznego o infraniskiej częstotliwości,
- budowa układów pomiarowych przeznaczonych do diagnostyki maszyn i urządzeń elektrycznych w warunkach przemysłowych,
- opracowanie metod i układów pomiarowych do oceny stanu i jakości wyrobów oraz do kontroli procesów technologicznych,
- opracowanie metod i układów do pomiarów immitancji i jej składowych.

Jest twórcą rozwijającej się gliwickiej szkoły naukowej w zakresie miernictwa materiałowego, do której zaliczyć można następujących doktorantów profesora: dr inż. Lesław Zieleźnik (aktualnie pracownik Uniw. Cambridge – W. Brytania), dr inż. Jacek Sobczyk (zamieszkały obecnie w Niemczech), dr inż. Ewelina Litwinowicz, dr inż. Krzysztof Ziolo, dr inż. Janusz Guzik, dr inż. Adam Cichy.

Prof. B. Szadkowski ma wybitne osiągnięcia naukowe w opracowywaniu metod pomiarowych i aparatury pomiarowej. Wyniki jego prac zyskały mu uznanie nie tylko w kraju, lecz również za granicą. Wyraża się to jego uczestnictwem, współorganizacją i przewodnictwem sesji obrad na licznych konferencjach i sympozjach, współpracą z zagranicznymi placówkami naukowymi oraz publikacjami w znaczących czasopismach naukowych i naukowo-technicznych. Ważniejsze konferencje to: Międzyuczelniana Narada Metrologów (1965, 1974, 1993), coroczne Seminaria Naukowe Instytutu

Metrologii Elektrycznej i Elektronicznej Politechniki Śląskiej (1971-1981), Krajowa Konferencja „Metrologia w służbie przemysłu” (1984), Krajowe Sympozja Instytutu Metrologii i Automatyki Elektrotechnicznej na temat pomiarów dynamicznych, (1996,1999 i 2002), pomiarów dokładnych (1997 i 2000) oraz metrologicznych właściwości programowanych przetworników pomiarowych (1998 i 2001), Krajowa Konferencja „Podstawowe Problemy Metrologii” (wspólnie z GUM i Oddziałem PAN Katowice).

Kierowany przez prof. B. Szadkowskiego Instytut nawiązał współpracę z: Uniwersytetem Technicznym w Ostrawie, Słowackim Uniwersytetem w Bratysławie, Elektrotechnicznym Instytutem w Nowosybirsku i Uniwersytetem Technicznym w Magdeburgu. Współpraca ta owocuje wymianą opracowań naukowych oraz publikowaniem polskich osiągnięć w publikacjach tamtych uczelni i odwrotnie.

Na podkreślenie zasługuje wdrażanie osiągnięć naukowych profesora w przemyśle, np. opracowanie i wdrożenie: w Gliwickich Zakładach tworzyw Sztucznych ERG układu do kontroli parametrów dielektrycznych płyt elektroizolacyjnych w czasie prasowania, w ZPBP ENERGOPOMIAR –Gliwice i częściowo w ZPRE ENERGOPREM – Lubliniec układów pomiarowych do oceny lokalnego zawilgocenia izolacji papierowo-olejowej, w zakładach przemysłu elektrochemicznego (Opole, Bydgoszcz, Włocławek) kilku układów do kontroli jakości elektrod stosowanych w procesach elektrochemicznych, co spowodowało m.in. poprawę krajowej produkcji elektrod do produkcji chloru.

W pracy dydaktycznej, poza prowadzeniem wszelkiego rodzaju zajęć, należy wymienić jego dorobek w kształceniu młodej kadry. Jest promotorem 7 zakończonych przewodów doktorskich i recenzentem 16 prac doktorskich i jednej rozprawy habilitacyjnej. Ponadto recenzował ok. 20 wniosków awansowych: na stanowiska profesora nadzwyczajnego, o nadanie tytułu naukowego profesora i o powołanie na stanowisko profesora zwyczajnego. Duży jest również jego udział w opracowywaniu nowych planów i programów studiów, przede wszystkim kształcenia na specjalności „Automatyka i metrologia elektryczna”, której był kierownikiem. Jako dziekan i wieloletni dyrektor IMAE uczestniczył w tworzeniu planów studiów Wydziału oraz Instytutu.

W działalności organizacyjnej ma również duże osiągnięcia, gdyż jest doskonałym organizatorem. Jako dziekan Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej, kontynuując koncepcje rozwoju Wydziału swych poprzedników, przyczynił się do wzmocnienia stanu jego kadry naukowej (około 50 zakończonych przewodów doktorskich, głównie pracowników Wydziału i 7 zakończonych przewodów habilitacyjnych). Inicjował i rozwijał działania zmierzające do modernizacji planów i programów studiów, zwłaszcza dotyczące specjalności na jednolitych studiach magisterskich. Spowodowało to dalsze umocnienie pozycji wszystkich Katedr i Instytutów Wydziału. Działania te odbywały się w trudnym dla kraju okresie przechodzenia na gospodarkę rynkową, tym więcej więc należy docenić umiejętności kierującego, zwłaszcza ze względu na kształtowanie dobrych stosunków międzyludzkich. Kierując przez 19 lat Instytutem Metrologii i Automatyki Elektrotechnicznej doprowadził do umocnienia jego pozycji naukowej i dydaktycznej. Położył nacisk na rozwój kadry naukowej. Podczas jego kierownictwa 12 pracowników Instytutu uzyskało stopień doktora n. t., a 4 doktora habi-

litowanego. Umiał wytworzyć w Instytucie dobrą atmosferę pracy i wychował swoich następców.

Był lub jest nadal członkiem wielu instytucji i komitetów naukowych, m.in.: Komitetu Elektrotechniki PAN (1978-81), Rad Naukowych: Inst. Metrologii Elektrycznej Pol. Wrocławskiej (1980-81), Inst. Elektroniki Pol. Poznańskiej (1980-83), Inst. Techniki WSP w Opolu (1980-81), w Komitecie Badań Naukowych Sekcji: T10C Miernictwo Interdyscyplinarne (1993-98), C-4 Projektów Celowych (od 2001), Sekcji „Metrologia w Inżynierii Jakości i Diagnostyce” Komitetu Metrologii i Aparatury Naukowej PAN (od 2001). Ponadto jest od 1978 członkiem Oddziału Gliwickiego Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej, od 1969 członkiem Gliwickiego Oddziału SEP, w którym od 2002 r. wchodzi w skład Rady Nadzorczej Ośrodka Rzeczoznawstwa. Jest rzeczoznawcą SEP w dziale 02 - Cybernetyka techniczna i technika pomiarowa oraz przewodniczącym Rady Programowej i Prezydium Komisji Szkoleniowej od 1994).

Jest autorem lub współautorem ok.100 publikacji z metrologii w tym 4 książek i monografii: Podstawy metrologii elektrycznej Gliwice 1982 i W-wa 1984, Synteza metod pomiaru immitancji Gliwice 1984, Zbiór zadań z metrologii elektrycznej Gliwice 1999 (redaktor). Ważniejsze publikacje, to: Quasi-zrównoważone metody pomiaru impedancji. Rozprawy Elektrot. z.2 1985; „О некатором классе схем для измерения импеданса” Межвузовский сборник научных трудов „Измерительно-вычислительные системы и их элементы” Новосибирск 1989; Структура и особенности компараторов импедансов с равными напряжениями”. Ibidem 1990. Jest także współautorem 2 patentów: „Miernik współczynnika stratności i pojemności dielektryków stałych w zakresie częstotliwości akustycznych i podakustycznych” (zgf. pat. nr P 192792), „Miernik wahań napięcia sieciowego z regulowanym nadążnie napięciem odniesienia” (zgf. pat. nr P 218362)

Posiada odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP (2004), Złoty Krzyż Zasługi (1978), Odznakę Zasłużonemu dla Politechniki Śląskiej (1974), Złotą Odznakę Zasłużonemu w rozwoju woj. katowickiego (1979), Medal 40-lecia Pol. Śląskiej (1984), Medal 40-lecia PRL (1984), Srebrną OH SEP (1994). Otrzymał nagrodę indywidualną III st. ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (1970), II st. MiNSzWiT (1979) i ponad 30 nagród Rektora Pol. Śląskiej. Jest żonaty od 1964 r. z Teresą z Matlaków dr. inż. elektrykiem, ma córkę Annę - mgr. inż. architekta.

Ż R Ó D Ł A

- [1] Charakterystyka osiągnięć prof. B Szadkowskiego w zakresie kształcenia kadr oraz dorobku naukowego (2004 r.)
- [2] <http://www.wega.elekt.polsl.gliwice.pl/pracownicy/szadkowski>
- [3] Zeszyty Naukowe Pol. Śl. Elektryka nr 140/1985 i 194/2004.
- [4] Politechnika Śląska – 40 lat w służbie społeczeństwa Gliwice 1985
- [5] Album 60-lecia Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej 1945 – 2005
- [6] 50 lat Oddziału Gliwickiego SEP 1953 – 2003. Gliwice 2003

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Dr hab. inż. Władysław Mizia, prof. nzw. Pol. Śląskiej (1939-2000) **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1981-1982 i 1985-1990**

Władysław Mizia urodził się 8 września 1939 r. w Jeleśni k. Żywca, jako syn Wojciecha - rolnika i Agnieszki z domu Byrtek. Do szkoły podstawowej chodził w Jeleśni, a w 1957 r. ukończył z wyróżnieniem liceum ogólnokształcące w Żywcu. W latach 1957-1962 studiował na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej. Po wykonaniu pracy magisterskiej „Analiza obliczania dużych turbogeneratorów” otrzymał 31 października 1962 r. dyplom mgr inż. elektryka ze specjalnością maszyny elektryczne z wynikiem bardzo dobrym.

Bezpośrednio po studiach rozpoczął 1 listopada 1962 r. pracę jako asystent w Katedrze Maszyn Elektrycznych kierowanej przez prof. Zygmunta Gogolewskiego. 1 października 1963 r. został starszym asystentem w tejże Katedrze. Po przejściu prof. Zygmunta Gogolewskiego na emeryturę (30 września 1966 r.), kierownictwo Katedry objął doc. Władysław Paszek. Od 1 lipca 1969 r. Katedra Maszyn Elektrycznych weszła, jako Zakład, w skład Katedry Technologii i Metrologii Elektrycznej. Kierownikiem Zakładu był doc. Władysław Paszek, a kierownikiem Katedry doc. Mieczysław Pluciński. Nowa Katedra z dniem 1 października 1971 r. została przemianowana na Instytut Metrologii i Maszyn Elektrycznych. Z dniem 1 października 1969 roku Władysław Mizia został mianowany adiunktem w Zakładzie Maszyn Elektrycznych w tym Instytucie.

W 1964 r. ukończył dwuletni kurs pedagogiki i psychologii dla młodszych pracowników naukowo-dydaktycznych Politechniki, a w 1969 r. był na krótkoterminowym stażu w Słowackiej Szkole Technicznej w Bratysławie.

W dniu 1 listopada 1969 r. obronił z wyróżnieniem, na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej, pracę doktorską „Analiza i optymalizacja obwodu elektromagnetycznego dwubiegunowych generatorów synchronicznych”, za którą otrzymał indywidualną nagrodę III stopnia ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Promotorem był prof. Władysław Paszek. Od 1 października 1974 r. został zatrudniony na stanowisku docenta kontraktowego w Zakładzie Maszyn Elektrycznych, który wydzielił się z Instytutu Metrologii i Maszyn Elektrycznych jako samodzielna Jednostka Wydziału i pełnił tam funkcję kierownika zespołu dydaktycznego maszyn elektrycznych ogólnego zastosowania oraz kierował pracą dydaktyczną Zakładu.

6 maja 1980 r. Rada Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej nadała mu stopień doktora habilitowanego na podstawie monografii „Metoda optymalizacji obwodów

elektromagnetycznych w turbogeneratorach dwu biegunowych”. Po upływie okresu angażu na stanowisku doc. kontraktowego, z dniem 1 października 1980 r. powrócił na stanowisko adiunkta w Zakładzie Maszyn Elektrycznych. Docentem etatowym został mianowany z dniem 1 kwietnia 1981 r., po zatwierdzeniu wniosku Politechniki Śląskiej przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną. Zakład Maszyn Elektrycznych pod kierunkiem prof. Władysława Paszka został przemianowany w 1980 r. na Instytut Maszyn i Urządzeń Elektrycznych. Dnia 15 maja 1991 r. został mianowany przez JM Rektora profesorem nadzwyczajnym w tym Instytucie.

Był bardzo dobrym dydaktykiem. Jego wykłady cieszyły się u studentów dużym uznaniem, gdyż zawsze były dobrze przy-

gotowane, cechował ich wysoki poziom merytoryczny oraz przejrzystość ujęcia zagadnień.

Wykłady prowadził:

- z maszyn elektrycznych na studiach inżynierskich dziennych i wieczorowych Wydziału Elektrycznego,
- z maszyn elektrycznych na studiach magisterskich Wydziału Górniczego dla specjalności Elektryfikacja i Automatykacja Górnictwa,
- z budowy aparatów elektrycznych na studiach magisterskich Wydziału Elektrycznego dla specjalności „Maszyny elektryczne”.

Dotyczyły one przedmiotu ogólnego „teoria maszyn elektrycznych” i przedmiotów specjalnościowych: „podstawy budowy maszyn elektrycznych” i „wybrane działy z maszyn elektrycznych”. Prowadził także seminaria i prace dyplomowe na studiach magisterskich specjalności „Maszyny elektryczne”. Ich tematyka dotyczyła nietypowych rozwiązań maszyn i transformatorów oraz uwzględnienia przekształtnikowych źródeł zasilania. Z racji prowadzenia wykładów podlegały mu również zajęcia dydaktyczne prowadzone przez pomocniczych pracowników dydaktycznych, a związane z wykładanymi przedmiotami. Czuwał nad jakością i sposobem prowadzenia ćwiczeń audytoryjnych i laboratoryjnych przez młodszych pracowników, udzielając im życzliwych uwag i wskazówek ze swego dużego doświadczenia. Uczestniczył również aktywnie w pracach dotyczących modernizacji i rozbudowy zaplecza laboratoryjnego Katedry Maszyn Elektrycznych, biorąc udział w budowie nowych stanowisk laboratoryjnych i opracowując w zespole podręczniki i skrypty dotyczące laboratorium.

Działalność naukowo-badawcza prof. Wł. Mizi dotyczyła pro-

blemów projektowania oraz badania maszyn elektrycznych dużej mocy głównie synchronicznych i transformatorów. Badania te prowadzone były zwłaszcza z punktu widzenia zagadnień optymalizacyjnych konstrukcji z uwzględnieniem wspomaganie komputerowego. Prace te przyczyniły się do rozwoju budowy turbogeneratorów o coraz większych mocach. Drugim nurtem badań były nowoczesne układy regulacji napięcia i prędkości obrotowej maszyn elektrycznych przy zasilaniu z przekształtników tyrystorowych. Znalazły one zastosowanie w układach napędowych w hutnictwie (walcarki), górnictwie (maszyny wyciągowe) i przemyśle maszynowym (wielozadaniowe obrabiarki).

W ramach kształcenia młodej kadry doc. Mizia promował 3 doktorów nauk technicznych, opracował recenzje 1 rozprawy habilitacyjnej i 11 rozpraw doktorskich.

Świadectwem dorobku naukowego i dydaktycznego są publikacje i udział w konferencjach naukowo-technicznych. Dorobek prof. Mizia jako autora lub współautora w tej dziedzinie obejmuje: 4 podręczniki akademickie oraz 3 skrypty, wznawiane 4-krotnie, m.in.: „Transformatory” (1996 i 1998), „Transformatory. Przykłady obliczeniowe” (1999), „Maszyny synchroniczne. Badania i pomiary” (1999) „Laboratorium maszyn elektrycznych (część I-Transformatory, elektromagnesy, wzmacniacze magnetyczne” (1977, 1979, 1986, 1992), część III „Maszyny synchroniczne” (1980, 1982, 1986, 1992), część V „Maszyny komutatorowe prądu zmiennego i układy kaskadowe” (1987, 1991).

Ponadto opublikował zwykle jako współautor ok. 40 artykułów i referatów w czasopismach krajowych i zagranicznych, m.in.: „Regulacja prędkości i napięcia w maszynach elektrycznych za pomocą tyrystorów” Przegląd Elektrotechniczny nr 8/1965, „Zagadnienie doboru długości szczeliny w turbogeneratorach” Rozprawy Elektrotechniczne z. 3/1966, „Tyrystorowy układ zasilania silnika prądu stałego o wzbudzeniu obcym” Gospodarka Paliwami i Energią nr 11/1970, „Własności silnika indukcyjnego przy zasilaniu z komutatora tyrystorowego” Zesz. Nauk. Pol. Śl – Elektryka z. 47/1975. Ponadto jako autor lub współautor wykonał ok. 90 prac naukowo-badawczych i ekspertyz. Był współautorem kilku patentów, m.in. „Powielacz liczby faz o sterowanym kącie położenia symetrycznego wielofazowego układu napięć wyjściowych względem napięcia zasilania”, świadectwo autorskie nr 23577 z 16 listopada 1976 r. Wziął udział w kilkunastu krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych i sympozjach. Był organizatorem i kierownikiem seminariów naukowych w IMiUE.

Docent, a później profesor Wł. Mizia pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji organizacyjnych na uczelni i poza nią. Od 1972 r. był członkiem Rady Wydziału Elektrycznego, w latach 1978-1979 był prodziekanem ds. nauczania i wychowania, w 1981 r. został wybrany na dziekana na kadencję do 1984 r., lecz w 1982 r. w stanie wojennym został odwołany z tej funkcji „za złe przeprowadzoną weryfikację pracowników i stosunek do studentów”. W latach 1982-1984 był przewodniczącym Senackiej Komisji Bibliotecznej, w 1984 r. członkiem Rektorskiej Komisji Nagród, w latach 1984-1987 przewodniczącym Senackiej Komisji ds. Dydaktyki i Wychowania, która opracowała Regulaminy: Studiów i Samorządu Studenckiego i członkiem Senackiego Zespołu ds. opracowania Programu Rozwoju Uczelni do 2000 r. W 1985 roku został ponownie wybrany na dziekana i funkcję tę pełnił przez 2 kadencje do 1990 r.

Jednocześnie w Instytucie Maszyn i Urządzeń Elektrycznych pełnił funkcje: kierownika Zespołu Maszyn Elektrycznych Ogólnego Zastosowania (1976-1981), zastępcy dyrektora ds. Dydaktyki i Wychowania (1980-1981), zastępcy dyrektora ds. nauki (1983-1991). Od 1 września 1994 r. objął po prof. Wł. Paszku, kierownictwo Katedry Maszyn i Urządzeń Elektrycznych. (Prof. Wł. Paszek przeszedł na emeryturę 30 września 1995 r.) Instytut z dniem 1 października 1991 r. został przemianowany na Katedrę na mocy nowego Statutu Pol. Śląskiej. Jednocześnie od 1990 r. prof. Wł. Mizia był zatrudniony na pół etatu jako profesor w Filii Politechniki Łódzkiej w Bielsku-Białej, gdzie sprawował również funkcję kierownika Katedry Elektrotechniki. Filia ta, powstała w 1969 r., została przekształcona w 2001 r. w Akademię Techniczno-Humanistyczną.

Prowadzone przez niego prace naukowe, indywidualne oraz jako kierownika zespołów badawczych, wykonywane były dla rozwiązania konkretnych zagadnień przemysłu, głównie, lecz nie wyłącznie, górnośląskiego, a mianowicie Zakładów Konstrukcyjno-Mechanizacyjnych Przemysłu Węglowego (ZKMPW) w Gliwicach, Fabryki Aparatów Elektrycznych APENA w Bielsku Białej, Dolnośląskich Zakładów Wytwórczych Maszyn Elektrycznych M-5 we Wrocławiu DOLMEL i innych. Był również konsultantem naukowym w Przedsiębiorstwie Projektowania i Wyposażenia Zakładów Przemysłowych i Aparatów Elektrycznych PROMEL w Gliwicach.

Otrzymał odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi (1982), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1990), Odznakę Zasłużony dla Energetyki (1988), Srebrną (1988) i Złotą (1994) OH SEP. Otrzymał 4-krotnie nagrody Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (w 1970-1981), ponad 20 razy nagrody rektora Pol. Śl. (1963-1981). Otrzymał godność Członka Honorowego Stowarzyszenia Wychowanków Pol. Śląskiej Oddział Elektryków. Był członkiem: Sekcji Maszyn Elektrycznych i Transformatorów Komitetu Elektrotechniki PAN, PTE-TiS, SEP od 1984, członkiem CK Szkolnictwa Elektrycznego i Wychowania SEP od 1984 r.

W małżeństwie z Anną, Heleną z Jędrzejaków miał 3 córki: Katarzynę, Agnieszkę i Magdalenę-Marię. Zmarł 27 sierpnia 2000 r. w Żywcu po krótkiej lecz ciężkiej chorobie i pochowany został na cmentarzu w rodzinnej Jeleśni.

Ź R Ó D Ł A

- [1] Akta osobowe prof. Władysława Mizia w Arch. Pol. Śl.
- [2] Zesz. Nauk. Pol. Śl. Elektryka z 140/1985 i 194/2004
- [3] Politechnika Śląska - 40 lat w służbie społeczeństwa. Gł-cc 1985
- [4] 50 lat Oddziału Gliwickiego SEP 1953-2003. Gliwice 2003
- [5] Żywiec A.: Dr hab. inż. Władysław Mizia prof. Politechniki Śląskiej (1939-2000) - Śląskie Wiadomości Elektryczne nr 6'2000
- [6] Profesor Władysław Mizia (1939-2000). Wiadomości Elektrotechniczne nr 11/2000
- [6] Historia Elektryki Polskiej tom 2 Warszawa 1992
- [7] Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Śląskiej, t. I - VIII, Gliwice lata 1953-1993
- [8] Album 60-lecia Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej
- [9] Informacje prof. dr. hab. inż. Tadeusza Glinki
- [10] Informacje dr. hab. inż. Bronisława Draka prof. Pol. Śl.

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. dr hab. inż. Tadeusz Glinka

Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1990-1996

Tadeusz Glinka urodził się 30 lipca 1938 r. w Lgocie Błotnej (gmina Lelów, pow. Częstochowski) jako trzecie z pięciorga dzieci Jana rolnika i Franciszki z domu Pawlik. W 1952 r. ukończył siedmioklasową szkołę podstawową w Ślęzanach, do której miał 3 km, do 4-letniego liceum ogólnokształcącego uczęszczał w Żarkach, gdzie mieszkał w internacie. Tam nauczył się grać w szachy i przez 2 lata był mistrzem szachowym szkoły.

Egzamin dojrzałości zdał w 1956 r. z wynikiem bardzo dobrym i w tym samym roku rozpoczął studia na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej. Studiował w szczęśliwym dla niego okresie gdy wykładowcami na Wydziale Elektrycznym byli wybitni profesorowie, wpisani w historię nauki polskiej: Stanisław Fryze, Zygmunt Gogolewski Tadeusz Zagajewski, Antoni Plamitzer, Stefan Węgrzyn, Arkadiusz Puchała, Władysław Paszek i inni. Dyplom mgr. inż. elektryka ze specjalnością maszyny elektryczne z wynikiem bardzo dobrym uzyskał 24 października 1961 r. po wykonaniu pracy „Pomiary właściwości komutacyjnych maszyn prądu stałego” u doc. dr. Jerzego Kubka.

Po egzaminie dyplomowym, na propozycję prof. Gogolewskiego, podjął 1 listopada 1961 r. pracę jako asystent w Katedrze Maszyn Elektrycznych, w której pracował do 30 września 1985 r. przechodząc kolejne stopnie i zmiany nazwy Katedry. 13 listopada 1968 r. obronił z wyróżnieniem pracę doktorską „Analiza właściwości dynamicznych maszyn prądu stałego przy zmiennym obciążeniu”. Promotorem był doc. Władysław Paszek. Dnia 1 listopada 1968 r. został mianowany adiunktem, a 1 sierpnia 1974 r. docentem. Dnia 11 marca 1975 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie kolokwium i monografii „Właściwości komutacyjne maszyn prądu stałego przy pulsującym bądź szybko zmieniającym się prądzie twornika”.

Jako asystent prowadził ćwiczenia tablicowe, laboratoryjne i projekty z maszyn elektrycznych i laboratoryjne z ich wyposażenia. Jako adiunkt dodatkowo wykładał maszyny elektryczne dla semestrów V i VI, studiów dziennych magisterskich, budowę wyposażenia maszyn elektrycznych na specjalności Maszyny Elektryczne, a także prowadził prace przejściowe i dyplomowe oraz seminarium dyplomowe na specjalności Maszyny Elektryczne.

Dnia 1 października 1985 r. przeniósł się do samodzielnego Zakładu Trakcji Elektrycznej i w okresie 1 lutego 1988 r. do 30 września 1993 r. był jego kierownikiem. Zakład został włączony 1 października 1988 r. do Instytutu Elek-

trotechniki Teoretycznej i Przemysłowej.

Dnia 15 maja 1990 r. Prezydent RP nadał doc. T. Glince tytuł naukowy profesora, a minister Edukacji Narodowej powołał go na stanowisko profesora nadzwyczajnego Politechniki Śląskiej. 1 października 1993 r. został powołany na stanowisko dyrektora Instytutu Elektrotechniki Teoretycznej i Przemysłowej i na stanowisku tym pozostaje do dziś. Instytut ten powstał w 1971 r. z połączenia Katedry Podstaw Elektrotechniki i Katedry Napędu Elektrycznego, w ramach

przejścia Politechniki Śląskiej na strukturę instytutową. W skład Instytutu wchodzi dziś 3 Zakłady: Teorii Elektrotechniki (kier. prof. Bernard Baron), Inżynierii Elektrycznej w Transporcie (kier. prof. Eugeniusz Kałuża) i Mechatroniki (kier. prof. Krzysztof Kluszczyński). W okresie od 1 grudnia 1990 r. do 31 sierpnia 1996 r. pełnił przez 2 kadencje funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego. Dnia 1 listopada 1995 r. został mianowany na stanowisko profesora zwyczajnego w Politechnice Śląskiej.

Prace naukowe T. Glinki koncentrowały się głównie na zastosowaniu rozwiązań teoretycznych do praktyki przemysłowej. W pierwszym okresie, przy współpracy z doc. Jerzym Kubkiem, dotyczyły komutacji w maszynach prądu stałego w stanach ustalonych i stanach dynamicznych. Z tej dziedziny opracował rozprawę doktorską i monografię habilitacyjną. Badania maszyn i urządzeń elektrycznych w przemyśle ciężkim pozwoliły mu opracować oryginalną metodę badań diagnostycznych stanu izolacji uzwojeń maszyn elektrycznych, która umożliwiła ocenę stopnia degradacji izolacji. Została ona uwzględniona w Polskiej Normie PN/E-04700 z 1998 r. „Urządzenia i układy elektryczne. Wytyczne przeprowadzania pomontażowych badań odbiorczych”. Zarządzeniem prezesa WUG metoda ta została włączona do okresowych 3-letnich badań maszyn wyciągowych. Największe sukcesy odniósł w dziedzinie zastosowania magnesów trwałych do wzbudzania maszyn elektrycznych. Prace te dotyczyły najpierw mikromaszyn wzbudzanych magnesami ferrytowymi, a prowadzone były dla fabryki małych maszyn SILMA w Sosnowcu. Następnie wzbudzanie takie lecz magnesami NdFeB zastosował z powodzeniem do maszyn większej mocy (do kilkudziesięciu kW). Obecnie jest gorącym propagatorem ich produkcji i stosowania w Polsce między innymi do elektrowni wiatrowych małej mocy. Maszyny takie charakteryzują się najwyższą sprawnością, mają mniejszą masę, i większą dynamikę działania w porównaniu do maszyn wzbudzanych w konwencjonalny sposób.

Ośrodek BOBRME „Komel” rozpoczął produkcję prądnic synchronicznych wzbudanych magnesami trwałymi dla elektrowni wiatrowych i elektrowni wodnych, a także silników bezszczotkowych z komutacją elektroniczną. Prądnice te uzyskały wyróżnienie w postaci Medalu Prezesa SEP na targach „ENEX” (Kielce) w 2005 r.

Prof. T. Glinka pełnił wiele ważnych i odpowiedzialnych funkcji dot. organizacji nauki i nauczania, kształcenia młodej kadry i opiniowania dorobku pracowników naukowych. Jest promotorem 8 zakończonych przewodów doktorskich, recenzentem 12 prac doktorskich i 6 habilitacyjnych, 13 wniosków o nadanie tytułu profesora i mianowanie na stanowisko profesora nadzwyczajnego, 4 wniosków o mianowanie na stanowisko profesora zwyczajnego i 1 wniosku o nadanie stopnia doktora h.c. Ponadto dla potrzeb Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych opracował 11 opinii o nadanie stopnia doktora habilitowanego, 7 o nadanie tytułu profesora, 1 wniosek o uzyskanie prawa nadawania stopnia doktora i 2 wnioski o uzyskanie praw nadawania stopnia doktora habilitowanego.

Jako dziekan zaczął urzędowanie w trudnym dla Wydziału okresie – zagrożenia utratą prawa do nadawania stopnia doktora habilitowanego. Spowodowane to zostało śmiercią prof. A. Boguckiego i odejściem prof. J. Popczyka na stanowisko prezesa PSE w Warszawie. Z pozostałych 6 tytułarnych profesorów (minimum konieczne do zachowania uprawnień habilitacyjnych) prof. Wł. Paszek znalazł się w szpitalu po wylewie. Odzyskanie uprawnień habilitacyjnych po ponownym osiągnięciu minimum liczby profesorów wymagało przeprowadzenia całej procedury, a że w tym czasie Wydział nie może występować z wnioskiem o nadanie tytułu naukowego profesora, zatem postępowanie takie należałoby zlecić Radzie wydziału innej politechniki, mającej uprawnienia habilitacyjne w dyscyplinie elektrotechnika. W czasie kadencji dziekana Glinki nominacje profesorskie otrzymało 5 doktorów habilitowanych, co dało trwałą stabilizację kadrową Wydziału Elektrycznego.

Drugą bolączką była mała liczba studentów Wydziału, wynosząca 450 osób, decydująca o podziale, przyznawanych uczelni, środków finansowych na wydziały. Dla zwiększenia tej liczby na Wydziale Elektrycznym oprócz jednolitych studiów magisterskich otwarte zostały dwustopniowe studia: inżynierskie i uzupełniające magisterskie. Otwarty został także nowy kierunek studiów inżynierskich: elektronika i telekomunikacja, który okazał się bardzo atrakcyjny. W wyniku tych posunięć liczba studentów Wydziału wzrosła pod koniec 2. kadencji dziekana do 1500 osób. Jako dziekan, a następnie dyr. Instytutu Elektrotechniki Teoretycznej i Przemysłowej dążył do rozwoju Zakładu Elektrotechniki Teoretycznej, aby podtrzymać chlubne tradycje i osiągnięcia Katedry Elektrotechniki kierowanej przez prof. Fryzego. W Zakładzie tym pracowało tylko 2 doktorów habilitowanych, a obecnie w Zakładzie Elektrotechniki i Informatyki (aktualna nazwa) zatrudnionych jest 4 prof. tytułarnych, 2 doktorów hab. (w tym 1 prof. Pol. Śl.) i 11 doktorów. Zakład ten jest obecnie najsilniejszą kadrowo jednostką Wydziału i drugą co do

wielkości, wśród politechnik krajowych, jednostką zajmującą się elektrotechniką teoretyczną i informatyką.

Dziekan prof. T. Glinka był inicjatorem uruchomienia na Wydziale studiów doktoranckich: dziennych dla asystentów i zaocznych dla pracowników przemysłu (studia takie mogły prowadzić tylko wydziały z uprawnieniami habilitacyjnymi). Był także pomysłodawcą corocznych zjazdów dziekanów wydziałów elektrycznych i elektronicznych i organizatorem pierwszego takiego zjazdu w maju 1991 r. w Wiśle w zamczku prezydenckim. Przedyskutowano tam wiele ważnych dla wydziałów problemów, a nowo wybrani dziekani nawiązali wzajemne kontakty.

Wraz z Oddziałem Elektryków Stowarzyszenia Wychowanków Politechniki Śląskiej zorganizował 4 duże uroczystości Wydziału jako sesje naukowe: w I rocznicę śmierci prof. Nehrebeckiego połączone z odsłonięciem tablicy ku czci profesora, z okazji zjazdu statutowego wychowanków w 1992, w 50-lecie Wydziału (1994), w 100-lecie urodzin prof. Gogolewskiego (z wmurowaniem tablicy pamiątkowej ku czci prof. Zygmunta Gogolewskiego). Sesje były połączone ze zjazdami wychowanków Wydziału Elektrycznego.

Oprócz funkcji dziekana pełnił wiele innych funkcji poza uczelnią. Od 1994 r. jest członkiem z wyboru Komitetu Elektrotechniki PAN, a od 1986 członkiem Sekcji Trakcji Elektrycznej i Sekcji Maszyn Elektrycznych i Transformatorów tego Komitetu. Od 1 stycznia 2003 r. jest członkiem z wyboru Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów przy Premierze RP. Od marca 1994 r. przewodniczy Radzie Naukowej BOBRME „Komel” (trzecią kadencję), a od 1 stycznia 1996 r. jest w „Komelu” zatrudniony na etacie profesora. W latach 1977-1996 był doradcą naukowym Głównego Energetyka Huty KATOWICE ds. eksploatacji napędów elektrycznych i remontu maszyn elektrycznych. W latach 1974-1975 był konsultantem przy projektowaniu stanowisk laboratoryjnych w Biurze Projektów PROMEL w Gliwicach, a w latach 1976-1977 – w firmie ELEKTROMONTAŻ-3 – brygadzistą grupy rozruchowej tyrystorowych napędów elektrycznych na Wydziale Aglomerowni Huty Katowice. Od 1962 r. jest członkiem SEP, w tym od 1972 rzeczoznawcą, a od 1982 także weryfikatorem IRSEP. Od 1987 r. jest członkiem Zarządu Oddziału Gliwickiego SEP, od 1996 r. przewodniczącym Rady Nadzorczej Komisji Kwalifikacyjnych Oddziału Gliwickiego SEP. Jest członkiem Rady Programowej „Śląskich Wiadomości Elektrycznych”. W latach 1961-1980 należał do ZNP, pełniąc tam w latach 1966-1972 funkcję Społecznego Inspektora Pracy.

Prof. T. Glinka ma bardzo duży dorobek publikacyjny jako autor lub współautor imponującej liczby: 5 książek, 6 skryptów, 2 monografie, ponad 200 artykułów i 28 patentów (stan na koniec maja 2005 r.).

Książki:

- Glinka T., Hickiewicz J., Mizia W., Żywiec A.: Zadania z maszyn elektrycznych. WNT, Warszawa 1973 (wydanie I), Warszawa 1976 (wydanie II)
- Glinka T., Hickiewicz J., Mizia W., Wach P., Żywiec A.: Maszyny i napęd elektryczny. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1978

- Glinka T.: Mikromaszyny elektryczne wzbudzone magnesami trwałymi. Wyd. Pol. Śląskiej, Gliwice 1995
- Glinka T.: Badania diagnostyczne maszyn elektrycznych w przemyśle. Wyd. BOBRME Komel, Katowice 1988 (wyd. I), Katowice 2002 (wyd. II)
- Glinka T.: Maszyny elektryczne wzbudzone magnesami trwałymi. Wyd. Pol. Śląskiej, Gliwice 2002

Skrypty:

- Glinka T.: Transformatory - wyznaczenie sprawności [w:] Plamitzer A. (red.): Laboratorium maszyn elektrycznych. Cz. I- Transformatory, elektromagnesy, wzmacniacze magnetyczne. Gliwice 1965 (wyd. I), Gliwice 1967 (wyd. II); Śliwa B. (red.): Gliwice 1973 (wyd. III), Mizia Wł. (red.): Gliwice 1992 (wyd. IV)
- Glinka T.: Nagrzewanie silnika indukcyjnego [w:] Żywiec A. (red.): Laboratorium maszyn elektrycznych. Cz. II Maszyny indukcyjne, Gliwice 1977
- Glinka T.: Praca równoległa prądnic prądu stałego; Silnik bocznikowy prądu stałego - pomiar strat i wyznaczenie sprawności [w:] Glinka T. (red.): Laboratorium maszyn elektrycznych. Cz. IV Maszyny komutatorowe prądu stałego i tachoprądnice, Gliwice 1978 (wyd. II), Gliwice 1992 (wyd. III)
- Glinka T.: Transformator obrotowy [w:] Glinka T. (red.): Laboratorium serwomechanizmów, Gliwice 1983
- Glinka T.: Laboratorium elektromechanicznych elementów wykonawczych, (współautor), Gliwice 2004
- Glinka T.: Laboratorium elektrotechniki i elektroniki samochodowej, (współautor), Gliwice 2004

Artykuły:

- Publikowane w czasopismach polskich: „Przegląd Elektrotechniczny”, „Archiwum Elektrotechniki”, „Wiadomości Elektrotechniczne”, „Gospodarka Paliwami i Energią”, „Zeszyty Naukowe-Elektryka” politechnik: Śląskiej, Łódzkiej, Warszawskiej, „Śląskie Wiadomości Elektryczne”, „Zeszyty Problemowe BOBRME-Komel”.
- Publikowane w czasopismach zagranicznych: „Electric Machines and Power Systems” (USA), „Elektricitestwo” (Rosja), „Elektrotechnika” (Rosja), „Elektrotechnika” (Węgry)
- Publikowane w materiałach konferencyjnych: konferencji światowej ICEM, konferencji międzynarodowych organizowanych w Polsce: IC-SPETO, SME, MET, MiŚ, PPEE, w Czechach AMTT, na Ukrainie APTE-NiD, w Australii, w Niemczech, w Chinach i w Turcji oraz licznych konferencji i sympozjów krajowych.

Przykładowo tytuły kilku publikacji:

- Glinka T.: Analiza równania permeancji szeregowego obwodu magnetycznego ze szczeliną powietrzną przy uwzględnieniu prądów wirowych indukowanych w rdzeniu. „Archiwum Elektrotechniki” nr 4/1979, s.825-836;
- Glinka T.: Magnitnaja prowadimost magnitoprowoda elektriczestkich maszin w pierochodnych režimach „Elektricitestwo”, nr 4/1984, s.17-21, Moskwa
- Glinka T.: Klasyfikacja stopnia zużycia izolacji uzwojeń maszyn elektrycznych. „Przegląd Elektrotechniczny” nr 9/2004
- Glinka T.: Wlijanije toka wozbuźdzenija gławnych polusow na injerciju magnitnogo potoka dobawocznych poljusow.

„Elektricitestwo”, nr 10/1984, s.58-60, Moskwa

- Glinka T.,Pawlak A.: A method for determining the field shape influence upon parameters of DC micromotors. „Electric Machine and Power System”, nr 10/1985, s. 91-107, USA
- Glinka T., Śliwa B.: Some transient states in the operation of the direct current motors, Proc. EECON'1987, Adelaide, Australia
- Glinka T., Bernadt M., Śliwa B.: Enlargement of the starting endurance of the induction cage motors. Proc. BICEM'1987, Pekin

Patenty: (przykładowo):

- Glinka T.: Uzwojenie wzbudzenia szeregowej maszyny prądu stałego. Patent PRL Nr 81605 z dnia 26. 06. 1976 r.
- Glinka T., Lechowicz K.: Układ napędowy przenośnika taśmowego. Patent PRL Nr 159517 z dnia 14. 12. 1993 r.
- Glinka T., Tomaszewicz A.: Forma wtryskowa do produkcji magnesów trwałych anizotropowych. Patent RP Nr 184058 z dnia 11. 12. 2002 r.
- Glinka T., Bernatt J., Jakubiec M.: Uzwojenie 6-fazowej prądnicy synchronicznej. Patent RP Nr 187143 z dnia 31. 05. 2004 r.
- Glinka T., Hudeczek M.: Zapojeni stejnosmerneho pohonu. Patent CR Nr PV 2004-847.

Prof. T. Glinka został odznaczony: Srebrnym (1979) i Złotym (1983) Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1995), Srebrną Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego (1970), Złotą Odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego (1973). Srebrną Odznaką Honorową SEP (1988), Złotą Odznaką Honorową SEP (1994), Medalem prof. Fryzego (2003) i Medalem prof. Obrąpalskiego (2004). Otrzymał nagrody Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Techniki: III stopnia w 1969 r. za pracę doktorską, II-go stopnia w 1972 r. za sprzęgła indukcyjne, III stopnia w 1974 r. i w 1976 roku za habilitację, i za książki w 1996 r. i 2003 r., oraz kilkanaście nagród rektora Politechniki Śląskiej.

Jest żonaty z Małgorzatą z domu Goliasz i ma córkę Jolantę, nauczycielkę, mgr. pedagogiki po Uniwersytecie Śląskim oraz syna Marka, dr. nauk medycznych, chirurga z II stopniem specjalizacji.

Ź R Ó D Ł A

- [1] Glinka T.: Życiorys z aktualizacją z 01. 05. 2005
- [2] Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej „Elektryka” nr 140/1994 i 197/2004
- [3] Politechnika Śląska-40 lat w służbie społeczeństwa. Gliwice 1985
- [4] 50 lat Oddziału Gliwickiego SEP 1953-2003 – Zarys dziejów. Gliwice 2003
- [5] Album 60-lecia Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej 1945-2005
- [6]. Cholewicki I. (red.): Branżowy Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Elektrycznych „Komel” (Monografia półwiecza działalności). Katowice 1998
- [7] Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Śląskiej, tom I-VIII, Gliwice, lata 1953-1993

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Prof. dr hab. inż. Tadeusz Rodacki (1942-2004) **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1996-1999**

Tadeusz Rodacki urodził się w dniu 17 stycznia 1942 r. w Zawierciu jako syn Stefana – robotnika w Hucie Zawiercie i Zygrydy z Dąbrowskich. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Lublińcu, Opolu i Katowicach, tam gdzie jego ojciec, ówczesnie pracownik MO, był przenoszony na kolejne placówki. Liceum ogólnokształcące im. Wilhelma Piecka w Katowicach ukończył 4 czerwca 1959 roku z wynikiem bardzo dobrym. W latach 1961÷1967 odbył studia wyższe na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej, uzyskując dyplom mgr. inż. elektryka ze specjalnością elektrotechnika przemysłowego. Za pracę dyplomową zarząd Oddziału Gliwickiego SEP przyznał Mu nagrodę I stopnia.

Pracę zawodową rozpoczął 1 marca 1967 r. jako asystent w Katedrze Napędu Elektrycznego na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej. Kierownikiem Katedry był wówczas prof. Zygmunt Kuczewski. Rok później został powołany na stanowisko starszego asystenta. Po pierwszej reorganizacji Politechniki Śląskiej w 1969 r. (łączenie kilku Katedr w jedną zespołową), Katedra Napędu Elektrycznego wraz z Katedrą Urządzeń Elektrycznych utworzyły jedną katedrę Elektrotechniki Przemysłowej z kierownikiem prof. Z. Kuczewskim.

Po następnej reorganizacji w 1971 r. Politechnika przeszła na strukturę instytutową, a Katedra Elektrotechniki Przemysłowej weszła jako Zespół Wykorzystywania i Przetwarzania Energii Elektrycznej (od 1973 r. o zmienionej nazwie na Zespół Napędu Elektrycznego i Energoelektroniki) w skład Instytutu Podstawowych Problemów Elektrotechniki i Energoelektroniki, którego dyrektorem został prof. Zygmunt Nowomiejski.

W 1975 r. Zakład Wykorzystania i Przetwarzania Energii Elektrycznej przekształcił się w Zakład Napędu Elektrycznego, kierowany przez prof. Zygmunta Kuczewskiego. W 1985 r. po śmierci prof. Nowomiejskiego dyrektorem Instytutu został prof. Z. Kuczewski, a w 1988 r. nazwa Instytutu została zmieniona na Instytut Podstawowych Problemów Elektrotechniki Teoretycznej i Przemysłowej.

Po odejściu prof. Kuczewskiego w 1993 r. na emeryturę, dyrektorem Instytutu został prof. Tadeusz Glinka. Zmiany, które w tych latach zachodziły niewiele zmieniały (poza zmianą nazw) w statusie mgr. inż. T. Rodackiego, który pozostawał stale w jednostce związanej z napędem elektrycznym i ener-

goelektroniką (konkretnie zasilaniem oraz sterowaniem tyrystorowym). W 1971 r. ukończył Studium Pedagogiczne dla pracowników naukowo-dydaktycznych uczelni.

W tym okresie brał udział w rozbudowie i unowocześnieniu bazy laboratoryjnej dla studentów. Zaprojektował, wykonał i opracował instrukcje dla szeregu ćwiczeń w laboratorium automatyzacji napędów elektrycznych sterowanych elektronicznie, modelowania układów elektromaszynowych. Jego

badania własne dotyczyły tyrystorowych układów zasilania i regulacji prędkości obrotowej silników prądu stałego. Stanowiły one podstawę opracowania jego pracy doktorskiej pt. „Regulacja prędkości obrotowej silnika bocznikowego prądu stałego zasilanego z układu prostownikowego poprzez impulsowanie w obwodzie prądu przemiennego”, którą obronił 27 lutego 1973 r. na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej. Promotorem był prof. Zygmunt Kuczewski.

Po uzyskaniu doktoratu rozszerzył zakres badań na inne zastosowania energoelektroniki, zwłaszcza w elektrotermii, dotyczące tyrystorowych i tranzystorowych układów zasilania i regulacji urządzeń elektrotermicznych łuków plazmowych i indukcyjnych. W tym celu zorganizował i wybudował laboratorium elektrotermiczne i od 1978 r. brał udział w pracach badawczych w problemie resortowym MNSzWiT nr R.1.2. „Zastosowanie plazmy niskotemperaturowej w przemyśle”, a następnie uczestniczył w badaniach, prowadzonych w ramach Centralnych Projektów Badawczo-Rozwojowych (CPBP) nr 02.10, kierując tematem 1.6 „Analiza i optymalizacja struktur sterowania i regulacji tyrystorowych zasilaczy plazmotronów”.

W wyniku tych badań powstała m.in. jego praca habilitacyjna. W dniu 24 marca 1985 roku Rada Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej nadała mu stopień doktora habilitowanego na podstawie monografii pt. „Analiza i synteza tyrystorowych układów zasilania i regulacji pewnych odbiorników łukowych” i kolokwium habilitacyjnego.

Po zatwierdzeniu przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną stopnia naukowego doktora habilitowanego, z dniem 1 listopada 1986 r. został mianowany na stanowisko docenta. Dnia 15 maja 1990 r. JM Rektor mianował Go na stanowisko profesora nadzwyczajnego Politechniki Śląskiej, a w 1998 r. Prezydent Rzeczypospolitej nadał Mu tytuł naukowy profesora.

Był cenionym dydaktykiem. W okresie pracy na Politechnice prowadził zajęcia dydaktyczne wszelkiego rodzaju. Początkowo były to ćwiczenia audytoryjne i laboratoryjne, a potem stopniowo wykłady, seminaria i prowadzenie prac dyplomowych. Jego wykłady cieszyły się u studentów dużym uznaniem, gdyż zawsze były dobrze przygotowane, cechował je odpowiedni poziom merytoryczny oraz jasność omawianych zagadnień. Wykłady prowadził na studiach dziennych, studiach dla pracujących i studiach podyplomowych. Dotyczyły napędów elektrycznych i ich automatyzacji, układów elektromechanicznych, a ostatnio – elektrotermii. Oprócz wykładów na Politechnice Śląskiej prowadził w latach 1989–1991 wykłady z elektrotermii hutniczej na Politechnice Częstochowskiej. Od roku 1992 prowadził w filii Politechniki Łódzkiej w Bielsku–Białej (filia ta, powstała w 1969 r., została przekształcona w 2001 r. w Akademię Techniczno-Humanistyczną) wykłady z napędów elektrycznych, elektrotermii i układów zasilania pieców elektrycznych. Był promotorem wielu prac dyplomowych magisterskich i inżynierskich, w tym ponad 170 na Politechnice Śląskiej, 30 w filii Politechniki Łódzkiej w Bielsku Białej. W ramach kształcenia młodej kadry był promotorem 4 prac doktorskich. Promotorstwo 3 dalszych przerwała Jego śmierć.

Jego dorobek publicystyczny obejmuje 1 rozprawę (doktorską) 5 monografii (w tym 1 habilitacyjną) 121 artykułów i referatów na konferencjach, 12 zgłoszeń patentowych. Z książek należy wymienić napisane wspólnie z A. Kandybą: „Energoelektroniczne układy zasilania plazmotronów prądu stałego”, wyd. Pol. Śląskiej, Gliwice 1998, „Przetwarzanie energii w elektrowniach słonecznych” wyd. Pol. Śląskiej, Gliwice 2000, „Urządzenia elektrotermiczne” wyd. Pol. Śląskiej, Gliwice 1998; „Present Problems of the Polish Economy” (współautor) 19-th IAEE Global Energy Transition, Budapest 1996, p. 462-479; „Modelowanie charakterystyk dynamicznych łuku elektrycznego w palnikach plazmowych” (współautor) „Jakość i Użytkowanie Energii Elektrycznej” nr 2/1997; „Stabilizacja procesu spawania łukiem prądu przemiennego” (współautor) „Zesz. Nauk. Pol. Śl.-Elektryka” z. 148 Gliwice, 2000. Podkreślić należy jego duże zaangażowanie przy opracowywaniu II skryptów dla studentów.

Uczestniczył również aktywnie w pracach dotyczących modernizacji i rozbudowy zaplecza laboratoryjnego Katedry Napędu, a następnie Instytutu, biorąc udział w budowie nowych stanowisk laboratoryjnych i opracowując w zespole skrypty dotyczące laboratorium.

Docent, a później profesor Tadeusz Rodacki pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji organizacyjnych na uczelni i poza nią. Od 1987 r. pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu ds. naukowych. W 1996 r. został wybrany na dziekana Wydziału Elektrycznego na okres do 1999 r. W latach 1993–1996 był zastępcą przewodniczącego, a w latach 1996–1999 – przewodniczącym komisji egzaminów dyplomowych magisterskich na kierunku „Elektrotechnika”. Przez wiele lat był opiekunem grup i praktyk studenckich, a także koła naukowego studentów. Pełnił funkcję I sekretarza POP Wydziału Elektrycznego.

Jako dziekan doprowadził do podpisania umowy o współpracy

Wydz. Elektrycznego z Instytutem Podstaw Inżynierii Środowiska PAN w Zabrze. W jej ramach podjęto wspólną działalność w dziedzinie odnawialnych źródeł energii (elektrownie słoneczne) i wpływu elektrotermii na ochronę środowiska. Prace te zostały nagrodzone z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach.

W ciągu całego okresu zatrudnienia na Politechnice starał się utrzymywać ścisły kontakt z przemysłem. Wyrażało się to z jednej strony podejmowaniem okresowej pracy w przemyśle, jak również w tym, że prowadzone przez niego prace naukowe, indywidualne oraz jako kierownika zespołów badawczych, wykonywane były dla rozwiązania konkretnych zagadnień przemysłu na jego zapotrzebowanie.

W 1975 r. pracował przez 6 miesięcy jako członek komisji rozruchowej tyrystorowej maszyny wyciągowej ASEA o mocy 6 MW na Kopalni Węgla Kamiennego „Śląsk”. W okresie luty 1983–luty 1985 zatrudniony był dodatkowo na części etatu w przedsiębiorstwie Przemysłu Chłodniczego na stanowisku specjalisty ds. elektrycznych.

Był członkiem Gliwickiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej (od 1968 r.) członkiem Oddziału Gliwickiego SEP (od 1971 r.), członkiem Oddziału Elektryków Stowarzyszenia Wychowanków Politechniki Śląskiej.

Zajęcie się elektrotermią spowodowało – jako naturalną konsekwencję – Jego udział w pracach Polskiego Komitetu Elektrotermii przy SEP i SITPH. Był członkiem prezydium tego Komitetu, a także pełnił funkcję sekretarza naukowego w Oddziale Katowickim Polskiego Komitetu Elektrotermii.

Prof. Tadeusz Rodacki był odznaczony: Złotym Krzyżem Zasługi (1987), Odznaką Zasłużony dla Politechniki Śląskiej, Srebrną Odznaką Honorową SEP (1994), Złotą Odznaką Honorową SEP (1998), Srebrną Odznaką Honorową SITPH (1997). Był wielokrotnie (19 razy) nagradzany przez Rektora Politechniki Śląskiej oraz przez Ministra Edukacji.

Był czterokrotnie żonaty. Z pierwszą żoną miał 2 córki: Alicję i Aleksandrę, z drugą żoną miał syna Arkadiusza, trzecie małżeństwo było bezdzietne, czwarta żona miała córkę Marię, którą zaadoptował.

Zmarł 2 czerwca 2004 r. Urnę z jego prochami złożono na cmentarzu przy ul. Murckowskiej w Katowicach.

Ż R Ó D Ł A

- [1] Akta osobowe prof. Tadeusza Rodackiego w Arch. Pol. Śl.
- [2] Zesz. Nauk. Pol. Śl. Elektryka z 140/1985 i 194/2004
- [3] Politechnika Śląska - 40 lat w służbie społeczeństwa. Gł-cc 1985
- [4] 50 lat Oddziału Gliwickiego SEP 1953-2003. Gliwice 2003
- [5] Glinka T. Profesor Tadeusz Rodacki (1942-2004) - Śląskie Wiadomości Elektryczne nr 4'2004
- [6] Zeszyt historyczny nr 4. Elektrotermia w Polsce w latach 1965-1994, SEP, Warszawa 1995
- [7] Album 60-lecia Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej
- [8] Informacje prof. dr. hab. inż. Tadeusza Glinki
- [9] www.wega.elekt.polsl.gliwice.pl/pracownicy/rodacki

DR INŻ. ZBIGNIEW BIAŁKIEWICZ
KOMISJA HISTORYCZNA OZW SEP

Dr hab. inż. Bogusław Maciej Grzesik prof. nzw. Pol. Śląskiej **Dziekan Wydziału Elektrycznego w latach 1999-2005**

Bogusław Grzesik urodził się 25 lutego 1940 r. w Sędziszowie Małopolskim, jako syn Franciszka – nauczyciela i Jadwigi z Rowińskich nauczycielki. W 1958 r. ukończył Technikum Mechaniczno-Elektryczne w Bielsku - Białej. W 1967 r. ukończył Wydział Elektryczny Politechniki Śląskiej (Oddział Przetwarzanie i Użytkowanie Energii Elektrycznej) z dyplomem magistra inżyniera.

Bezpośrednio po studiach rozpoczął pracę jako asystent w kierowanej przez doc. Zygmunta Kuczewskiego Katedrze Napędu Elektrycznego na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej. Po pierwszej reorganizacji Politechniki w 1969 r. Katedra Napędu zostaje włączona do nowopowstałej Katedry Elektrotechniki Przemysłowej (kierownik doc. Z. Kuczewski). Po drugiej reorganizacji w 1971 r. Katedra ta weszła w skład kierowanego przez prof. Zygmunta Nowomiejskiego Instytutu Podstawowych Problemów Elektrotechniki i Elektroniki jako Zespół Wykorzystania i Przetwarzania Energii Elektrycznej. W 1968 r. mgr inż. Grzesik został starszym asystentem.

W 1969 r. podjął badania nad napędem częstotliwościowym z silnikiem indukcyjnym klatkowym i tyrystorowym napięciowym przekształtnikiem częstotliwości. W ich wyniku było opracowanie w 1971 r. napędu częstotliwościowego przeznaczonego do napędu mechanizmu podnoszenia dźwigni, natomiast część badań dotycząca modulacji szerokości impulsów została wykorzystana w pracy doktorskiej pt. „Analiza procesów kształtowania napięcia w falownikach napięcia z modulacją szerokości impulsów, przeznaczonych do zasilania silników asynchronicznych”. Pracę wykonaną pod kierunkiem prof. Z. Kuczewskiego obronił w 1973 r. Po doktoracie został mianowany adiunktem.

Jako asystent prowadził ze studentami ćwiczenia tablicowe z napędu elektrycznego, teorii przekształtników statycznych oraz laboratoryjne z napędu elektrycznego, automatyzacji napędu elektrycznego, teorii przekształtników statycznych i energoelektroniki. Jako adiunkt rozpoczął prowadzenie wykładów z energoelektroniki (od 1973 r.), a następnie z teorii przekształtników statycznych, elementów i układów energoelektronicznych, wybranych działów energoelektroniki oraz elektroniki i technik mikroprocesorowych. W czasie istnienia Filii Politechniki Śląskiej w Rybniku prowadził tam również zajęcia. Obecnie prowadzi wykład „Elektronika i techniki mikroprocesorowe” w Centrum Kształcenia Inżynierów w Rybniku.

W 1974 r. rozpoczął badania nad napędem częstotliwościowym tyrystorowym z falownikiem prądowym. Napęd ten przeznaczony był do mechanizmu podnoszenia żurawia wieżowego. W wyniku tych badań skonstruowany został w 1980 r. napęd o mocy 4,5 kW 0,5-80 Hz, 380 V, który badany w warunkach

eksploatacyjnych do 1983 r. zdał egzamin z przydatności do pracy, do jakiej został zaprojektowany i wykonany.

W tym czasie odbył staże naukowe w uczelniach: Wysoka Szkoła Strojnia i Elektrotechniczna w Pilźnie (1979 r.), Nowo-Sybirskij Elektrotechniczny Instytut NETI (1981/82), University of East London dla wymiany informacji na temat programu SOKRATES (1984 r.) i Fachhochschule w Regensburgu na temat programu SOKRATES (2001 r.). W latach 1981-1986 opracował koncepcję oraz projekt Laboratorium Energoelektroniki i kierował jego realizacją przy współpracy pracowników Katedry: Henryka Kołodzieja i Janusza Nowaka. Od 1983 r. prowadził badania nad sterowaniem energoelektronicznym stalowniczego pieca

łukowego, które doprowadziły do wdrożenia w 1984 r. układu o mocy 500 kVA, 6/0,38 kV z tyrystorowym przeciwzrównoległym regulatorem napięciowo-prądowym z transformatorami pomocniczymi. Równolegle zajmował się z powodzeniem napędem częstotliwościowym z falownikiem prądu obciążonym wytłaczarkami polietylenu. Badania te doprowadziły do wdrożenia w 1987 r. pierwszych trzech opracowanych i wyprodukowanych w Polsce napędów 250 kW, 500 V oraz jednego 110 kW, 500 V.

W 1985 r. zajmował się badaniem sterowania stalowniczego pieca plazmowego z łukiem prądu stałego, co doprowadziło do wdrożenia układu o mocy 100 kW. W wyniku badań w 1985-1987 r. nad tyrystorowym falownikiem szeregowym dla systemu indukcyjnego topienia żeliwa skonstruowany został układ z takim szeregowym falownikiem 12 kW, 5 kHz, a prowadzone od 1989 r. prace nad podstawami teoretycznymi procesu przekształcania energoelektronicznego zaowocowały opracowaniem monografii habilitacyjnej.

W 1993 r. Rada Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej nadała dr. Grzesikowi stopień doktora habilitowanego na podstawie monografii pt. „Analiza komutacji w przekształtnikach energoelektronicznych doskonałych i idealnych” oraz kolokwium habilitacyjnego.

W 1994 r. zainicjował i zorganizował w Zakładzie Napędu Elektrycznego i Energoelektroniki systematyczne badania przekształtników energoelektronicznych wielkiej częstotliwości (50 kHz – 20 MHz) wraz z transformatorami dla tych częstotliwości i analizą polową MES, którą wprowadził do energoelektroniki w 1996 r.

W 1995 r. został mianowany przez JM Rektora profesorem nadzwyczajnym Politechniki Śląskiej, W 1997 r. objął na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej kierownictwo Zakładu Napędu Elektrycznego i Energoelektroniki w Instytucie Elektrotechniki Teoretycznej i Przemysłowej kierowanym przez prof. Tadeusza Glinkę, a w 2004 r. został kierownikiem

nowo powstałej na Wydziale Elektrycznym Katedry Energoelektroniki, Napędu Elektrycznego i Robotyki.

Od 15 marca 2005 r. pełni ponadto odpowiedzialne funkcje: kierownika specjalności Przetwarzanie i Użytkowanie Energii Elektrycznej (PUE) na kierunku Elektrotechnika, kierownika specjalności Energoelektronika, na kierunku Elektronika i Telekomunikacja (EiT), a także kierownika zakresu dyplomowania Komputerowe Systemy Sterowania (KSS) i kierownika profilu dyplomowania Elektronika Przemysłowa na kierunku Elektronika i Telekomunikacja. Należy wyjaśnić, że specjalności te są specjalnościami dydaktycznymi, a kierownik danej specjalności sprawuje pieczę nad realizacją procesu dydaktycznego w jej zakresie. W przypadku kierunku Elektrotechnika specjalność PUE jest jedną z 5 specjalności. Pozostałe to: Elektroenergetyka (EE), Automatyka i Metrologia Elektrotechniczna (AME), Inżynieria Elektryczna w Transporcie (IEwT), Maszyny i Urządzenia elektryczne (MUE). Natomiast na kierunku Elektronika i Telekomunikacja struktura dydaktyczna jest nieco inna, a mianowicie są tam 2 zakresy dyplomowania: Komputerowe Systemy Sterowania (KSS) oraz Systemy teleinformatyczne (ST). W ramach każdego zakresu dyplomowania wyróżnione są profile dyplomowania, przy czym w zakresie KSS jest ich cztery, a w zakresie ST tylko trzy.

Na podkreślenie zasługuje współpraca prof. Grzesika z uczelniami zagranicznymi m.in. nad realizacją projektów europejskich, a mianowicie:

W latach 1995-98 był lokalnym koordynatorem projektu TEMPUS „Rozwój kształcenia ustawicznego na polskich uniwersytetach technicznych”.

Od 1999 r. współpracował przy organizacji i realizacji projektu CEPUS dotyczącego wymiany studentów i pracowników naukowych między uniwersytetami technicznymi Europy Wschodniej i Austrii oraz doprowadził do podpisania umów Politechniki Śląskiej z 12 uniwersytetami technicznymi w projekcie SOCRATES, który dotyczy takiej samej wymiany między uczelniami europejskimi. Nawiązał współpracę z Uniwersytetami Technicznymi w Żilinie i Ostrawie, Budapest University of Technology and Economics, University of East London, Cork Institute of Technology w Irlandii, Wright State University w USA, University of Nancy we Francji.

W latach 2002-2005 pełnił funkcję lokalnego koordynatora w ramach projektu europejskiego 5 programu ramowego „Innovative new high temperature superconducting magnetic energy storage system (SMES) FOR HIGH EFFICIENT POWER QUALITY (HIPOLITY) – Nowy innowacyjny system magazynowania energii w nadprzewodniku wysokotemperaturowym (SMES) do celów wysokosprawnego sterowania jakości energii elektrycznej (HIPOLITY). Współpracował przy tym jednocześnie z naukowcami z Niemiec, Holandii i Francji. Celem projektu było opracowanie kondycjonera energii elektrycznej z jej zasobnikiem z nadprzewodnika wysokotemperaturowego (HTS) 30 kW, 20 kJ, 400 V.

W ramach projektu europejskiego 5 programu ramowego ULTRA-COMPACT MARINE PROPULSION (ULCO-MAP) – Ultrakompaktowy napęd okrętowy pełnił funkcję lokalnego koordynatora projektu, współpracując jednocześnie z partnerami z Niemiec, Holandii i Francji. Celem projektu jest opracowanie maszyny synchronicznej ze wzbudzeniem z nadprzewodnika wysokotemperaturowego (HTS) 250 kW, 400 V, 50 Hz. Prowadził także badania w zakresie energoelek-

tronicznego sterowania rezystancyjnego zgrzewania punktowego we współpracy z Instytutem Spawalnictwa w Gliwicach. Współpracował również z uczelnią University Bundeswehr w Monachium. Współpraca z firmą INFINEON Technologies (Siemens Monachium) zakończyła się w 1994 r. obroną pracy doktorskiej na Wydz. Elektrycznym Politechniki Śląskiej z promotorem prof. Grzesikiem.

Prof. Grzesik brał udział w wielu sympozjach i konferencjach krajowych i zagranicznych, jako uczestnik względnie ich organizator lub współorganizator, a także członek komitetów naukowych, recenzent lub autor względnie współautor referatów konferencyjnych, m.in.: IFAC Symposium, Control in Power Electronics and Electrical Drives IFAC'74 – Sterowanie w energoelektronice i napędzie elektrycznym, Düsseldorf; European Conference on Power Electronics Application, EPE: 1987-Grenoble, 1997-Trondheim, 2001-Graz, 2003-Tuluza, 2005 Drezno; Fourth European Space Power Conference ESPEC, 1995-Poitiers; IEEE Power Electronics Specialists Conference PESC, 1996-Baweno Włochy, 2000-Galway Irlandia; International Conference on Electrical Drives and Power Electronics EDPE, 1992-1996, 1999, 2003 – Wysokie Tatry, Słowacja; International Power Electronics and Motion Control Conference EPE-PEMC, 1990-Budapeszt, 1994 – Warszawa, 1996-Budapeszt, 1998 – Praga, 2000-Koszyce, 2002- Dubrownik Chorwacja, 2004 Ryga; Symposium on Electromagnetic Phenomena in Nonlinear Circuit EPNC, 1991, 1996 Poznań, 1998 - Liège Belgia; International Conference on Power Electronics (PCIM) 1998, 2001 – Norymberga; Krajowa Konferencja Sterowanie w Energoelektronice i Napędzie Elektrycznym SENE 1993, 1995, 1997 1999, 2001 r.; Konferencja: Elektrotechnika – Prądy Niesinusoidalne (EPN) 2000, 2002, 2004 r. Konferencja Krajowa „Energoelektronika w Nauce i Dydaktyce” (EniD 1999 - współorganizator), Konferencja Krajowa „Energoelektronika – Technologia,” (Enel-Tech 2003 - współorganizator), The First UCF-SUT Seminar, Niedzica 2002 – seminarium zorganizowane przez Politechnikę Śląską i University of Central Florida dla rozszerzenia współpracy naukowej obydwu uczelni i wymiany doświadczeń.

Prof. B. Grzesik jest autorem lub współautorem 135 publikacji naukowych, w tym 1 monografii, 11 skryptów uczelnianych Politechniki Śląskiej, 65 raportów z zakończonych prac badawczych oraz współautorem 6 patentów i 10 zgłoszeń patentowych. Opracowania samodzielne, to: monografia habilitacyjna Gliwice 1984 r., „Teoria przekształtników statycznych” skrypt Politechniki Śląskiej nr 1199, 1984 r., wyd. 2. poprawione nr 1360, 1987 r. Współautorstwo w opracowaniach: Kuczewski Z. (red): Zbiór zadań z napędu elektrycznego PWN Warszawa 1986, Kuczewski Z. (red): „Energoelektronika” skrypt Politechniki Śląskiej 1975, (jest to jedna z dwóch pierwszych w kraju książek z energoelektroniki); Wasiński H. (red.): „Zbiór zadań z energoelektroniki” skrypt Pol. Śląskiej nr 848, Gliwice 1979 r., wydanie 2. PWN Warszawa 1983 r., Grzesik B. (red): „Energoelektronika – Ćwiczenia laboratoryjne” Gliwice 2001 r.

Patenty: „Układ zapłonowy do tyrystorów” patent nr 72535, „Impulsowy układ rezystancyjnego wytracania energii półprzewodnikowych układów napędowych” patent nr 74393, „Sposób kształtowania prądu fazowego zwłaszcza przemiennika prądowego o komutacji międzyfazowej” patent nr 100773, „Układ pomiaru napięcia kondensatorów komutacyjnych do zabezpieczenia falownika prądowego” patent nr 128219, „Układ pomiaru napięcia falownika o regulowanej często-

liwości” patent nr 129130, „Falownik prądu o komutacji fazowej” patent nr 130970.

Współautorstwo wybranych artykułów i referatów na konferencjach: „Model of commutation for power electronic converter” Zeszyty naukowe Pol. Śląskiej, seria Elektryka, z. 187, Gliwice 2003; „The effect of the coaxial transformer design on the winding currents distribution and flux density” Ibidem, „800 W, 16 MHz Laboratory Class E-Inverter” Ibidem, „Roboty mobilne jako narzędzie dydaktyczne w kształceniu inżyniera” Ibidem, „An active Filter for Fuel Cell Based Uninterruptible Power Supply” Ibidem; Control System of Power Conditioning System with Superconducting Magnetic Energy Storage in Different Operation Conditions” Mat. Konferencji EPE-PEMC '04 Ryga 2004, „Analysis of Inductance and Magnetic Field Distribution in the Superconducting Coil assigned for Energy Storage Application” Ibidem, „The Coaxial Transformer with Sectional Outer Winding – Design and Basic properties” Ibidem.

Prof. B. Grzesik pełnił w latach 1999-2005 przez 2 kadencje funkcję dziekana Wydz. Elektrycznego. W tym czasie zainicjował i zrealizował wiele działań dla utrzymania wysokiej pozycji naukowej i dydaktycznej Wydziału, który w rankingu Komitetu Badań Naukowych znajduje się w najwyższej I Kategorii. Uzyskał akredytację dydaktyczną KAUT (Komisji Akredytacyjnej Uczelni Technicznych) w zakresie dwóch kierunków Elektrotechniki oraz Elektroniki i Telekomunikacji. Zorganizował Wydziałowe Laboratorium Komputerowe (2004) oraz Laboratorium Robotów Mobilnych (2005). Przeprowadził modernizację programów nauczania. Zreorganizował strukturę Wydziału i usprawnił działanie jego administracji wprowadzając oprogramowanie wspomagające pracę komórek finansowych instytutów i katedr. Zainicjował i przygotował wnioski do Centralnej Komisji ds. Stopni i tytułów dla uzyskania prawa nadawania stopnia doktora nauk technicznych w dyscyplinie naukowej Elektronika.

Rozwinął i zacieśnił współpracę z wieloma technicznymi uczelniami zagranicznymi. Wprowadził system punktowej oceny wyników studiów tzw. Europejski System Transferu Punktów (European Credit Transfer System ECTS), którego celem jest uregulowanie i usprawnienie toku postępowania dla uznawania studiów odbywanych za granicą. System ten umożliwia zastąpienie okresu studiów odbywanych za granicą przez porównywalny okres w uczelni macierzystej mimo różnic w programach studiów, ale uzgodnionych przez współpracujące uczelnie. W Centrum Kształcenia Inżynierów (CKI) w Rybniku studia dzienne i dla pracujących na kierunku Elektrotechnika o specjalności Inżynieria Elektryczna. Zainicjował i nadzorował wykonanie projektu nowego dziekanatu Wydziału Elektrycznego. Zorganizował obchody jubileuszu 60-lecia Wydziału, opracował okolicznościowy album i stronę internetową Wydziału. Brał czynny udział w pracach Komitetu Organizacyjnego obchodów jubileuszu 60-lecia Politechniki Śląskiej.

Prof. B. Grzesik dbał o promocję Wydziału przez wprowadzanie nowych form współpracy ze szkolnictwem średnim (wspólne matury z kierownictwem szkół), współpraca z gronem nauczycielskim m.in. Zespołu Szkół Elektronicznych w Sosnowcu, Zespołem Szkół Mechanicznych im. Arki Bożka w Raciborzu, a także współpraca ze Stowarzyszeniem Elektryków Polskich m. in. w przeprowadzaniu „Konkursów

na Najlepszą Pracę Dyplomową” w technikach elektrycznych, udziale w konkursach „Z Elektryką przez Świat” dla uczniów szkół średnich oraz SEP w Konkursach na Najlepszą Pracę Dyplomową, w konkursach „Z Elektryką Przez Świat”, oraz Ogólnopolskiej Olimpiadzie Wiedzy Elektrycznej i Elektronicznej. Dbał o przekazywanie do massmediów informacji o Wydziale, m.in. o skonstruowanym przez zespół naukowców z Wydziału Elektrycznego z jego udziałem robocie kroczącym HEXOR.

Jest czynnym członkiem znaczących organizacji: Polskiego Komitetu Normalizacyjnego Zespół Elektryki (od 1994), Sekcji Energoelektroniki i Napędu Elektrycznego Komitetu Elektrotechniki Wydziału IV PAN (od 1995), Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej (od 1991), SEP (od 1984), Institution of Electrical and Electronic Engineers (IEEE) od 2005 r., Członkiem Rady Programowej czasopisma „Śląskie Wiadomości Elektryczne” od 2003 r.

Został odznaczony: Srebrnym (1971) i Złotym (1987) Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej (2001), Odznaką Zasłużony dla Politechniki Śląskiej (1997), Srebrną (1988) i Złotą (1994) Odznaką Honorową SEP, Medalem im. prof. Obrąpalskiego. Otrzymał nagrodę zespołową II stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz wyróżnienie Ministerstwa Przemysłu Maszynowego, wielokrotnie nagrody JM Rektora. Został z zespołem wyróżniony nagrodami „Lider Innowacji” na targach Innowacji Gospodarczych i Naukowych „Intarg 2003” oraz godłem „Oskar Śląski 2004” za wybitne osiągnięcia, głównie za udział w opracowaniu robota mobilnego HEXOR.

Prof. B. Grzesik poza pracą zawodową jest czynnym sportowcem: uprawia łyżwiarstwo narciarskie, żeglarskie, windsurfing, pływanie, nurkowanie swobodne. Jest członkiem Zarządu AZS Gliwice od 2000 r. Zajmuje się z zamiłowaniem pszczelarstwem i nawet ma dyplom mistrzowski w tej dziedzinie. Do jego hobby należy teatr, ale nie tylko z pozycji widza, lecz również aktora. Należąc do Studenckiego Teatru Gliwice brał udział w latach 1961-1962 w 2 przedstawieniach „Świętyni Włodzio i Rzemieślnicy” oraz „Szantant to jest zabawa” reżyserowanych przez Jana Biczyskiego.

Jest żonaty z Ewą z Bobrowskich dr. inż. chemikiem, nauczycielem akademickim na Wydziale Chemicznym i ma troje dzieci: Sławomira inż. mechanika oraz Macieja i Katarzynę – studentów Politechniki Śląskiej.

Ź R Ó D Ł A

- [1] Własnoręczny życiorys prof. Bogusława Grzesika z 2005 r.
- [2] Zesz. Nauk. Pol. Śl. Elektryka z. 140/1985 i 194/2004
- [3] Politechnika Śląska - 40 lat w służbie społeczeństwu. Gliwice 1985
- [4] 50 lat Oddziału Gliwickiego SEP 1953-2003. Gliwice 2003
- [5] Album 60-lecia Wydz. Elektrycznego Polit. Śląskiej. Gliwice 2005
- [6] Malinowski J.: 10 lat teatru STG 1959-69. Gliwice 1970
- [7] www.kener.polsl.gliwice.pl/pracownicy.php?kto=grzesik
- [8] www.elekt.polsl.gliwice.pl/poczet.php